

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND TALLINNAS
Eraõiguse instituut

Riin Rehepapp

**MAJANDUS- VÕI KUTSETEGEVUSES TEGUTSEVA ISIKU KAITSE
TARBIJA HAGEMISEL BRÜSSELI I MÄÄRUSE TARBIJALEPINGUID
REGULEERIVATE SÄTETE ALUSEL**

Magistritöö

Juhendaja:
MJur Maarja Torga

Tallinn 2013

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. POOLED BRÜSSELI I MÄÄRUSE 4. JAOS SÄTESTATUD TARBIALEPINGUTES.....	8
1.1 Eelduslikult nõrgem tarbijalepingu pool.....	8
1.2 Eelduslikult tugevam tarbijalepingu pool	14
2. MAJANDUS- VÕI KUTSETEGEVUSES TEGUTSEVA ISIKU KAITSE TARBIA HAGEMISEL ÜLDISEL JA ERIALUSEL MÄÄRATUD KOHTUS	25
2.1 Tarbija hagemine alalise elukoha järgses kohtus kui kohtualluvuse üldisel alusel määratud kohtus.....	25
2.2 Tarbija hagemine põhihagi menetlevas kohtus kui kohtualluvuse erialusel määratud kohtus	38
3. MAJANDUS- VÕI KUTSETEGEVUSES TEGUTSEVA ISIKU KAITSE TARBIA HAGEMISEL POOLTE KOKKULEPPEGA MÄÄRATUD KOHTUS	47
3.1 Tarbija hagemine sõlmitud kohtualluvuse kokkuleppega määratud kohtus	47
3.1.1 Pärast vaidluse teket sõlmitud kohtualluvuse kokkulepe.....	47
3.1.2 Enne vaidluse teket sõlmitud kohtualluvuse kokkulepe	55
3.2 Tarbija hagemine n.n vaikiva kohtualluvuse kokkuleppega määratud kohtus	62
KOKKUVÕTE	70
PROTECTION OF PERSONS PURSUING COMMERCIAL OR PROFESSIONAL ACTIVITIES UPON FILING ACTION AGAINST A CONSUMER PURSUANT TO THE PROVISIONS OF THE BRUSSELS I REGULATION GOVERNING CONSUMER CONTRACTS	76
KASUTATUD ALLIKAD	83
Kasutatud kirjandus	83
Kasutatud õigusaktid.....	85
Kasutatud kohtupraktika	87
Muud allikad	90

SISSEJUHATUS

Tarbijalepingute kohtualluvuse määramine on reguleeritud eelkõige Euroopa Liidu Nõukogu 22. detsembri 2000.a määruse (EÜ) nr 44/2001, kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (edaspidi Brüsseli I määrus)¹, II peatüki 4. jao artiklites 15-17. Nimetatud Euroopa Liidu liikmesriikide² raames kohalduva õigusakti, mida võib nimetada ka üheks tähtsamaks Euroopa Liidu rahvusvahelise eraõiguse instrumendiks ja mis on vaieldamatult kohtualluvust puudutavate rahvusvahelise eraõiguse normide nurgakiviks, preambuli punktis 13 on rõhutatud, et kindlustus-, tarbija- ja töölepingute puhul tuleks nõrgemat poolt kaitsta soodsamate kohtualluvuse eeskirjadega kui üldised eeskirjad. Brüsseli I määruse 4. jao sätted tarbijalepingute kohtualluvuse määramiseks kuuluvadki n.n nõrgemat poolt kaitsvate kohtualluvuse määramise aluste hulka.

Tarbijat kaitsvad kohtualluvuse sätted on olemuslikult suures osas sõltumatud ning üldise ja valikulise kohtualluvuse sätteid neile ei laiene. Brüsseli I määruse artiklis 15 piiritletud olukordades määratakse kohus, kuhu võib majandus- või kutsetegevuses tegutsev tarbijalepingu pool (käesoleva töö kontekstis ka tarbijalepingu teine pool, ettevõtja, pakkuja), kaevata tarbija, kindlaks Brüsseli I määruse artikli 16 lg 2, lg 3 või artikli 17 lg-ga 1 või lg-ga 3 kooskõlas oleva kohtualluvuse kokkuleppe alusel. Lisaks võimaldab Brüsseli I määruse artikkel 24 anda teatud kohtule kohtualluvus n.ö vaikiva kokkuleppe alusel, mis tekib juhul, kui kostja ilmub kohtusse. Eelkirjeldatust sätetega kujundatud tarbijalepingutele kohalduv kohtualluvuse regulatsioon Euroopa Liidu rahvusvahelises tsiviilkohtumenetluses on tarbija suhtes äärmiselt kaitsva iseloomuga ning piirab oluliselt tarbijalepingu teise poole võimalusi oma õiguste kaitseks kohtusse pöörduda. Selline olukord tekitab paratamatult küsimuse, kas tarbijate sellises ulatuses kaitsmine on tarbijalepingu teise poole huve ja õigusi arvestades proportsionaalne ning põhjendatud.

---

¹ Nõukogu määrus (EÜ) nr 44/2001, 22. detsember 2000.a, kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades. – EÜT L 12, 16.1.2001, lk 1-23, (Brüsseli I määrus).

² Liikmesriigi all mõistetakse käesoleva magistritöö raames kõiki Euroopa Liidu liikmesriike, kaasaarvatud Taani, kes on sõlminud Euroopa Ühendusega Brüsseli I määrust hõlmava paralleelse kokkuleppe, mis jõustus 01.07.2007 - Euroopa Ühenduse ja Taani Kuningriigi vaheline kohtualluvust ja kohtuotsuste täitmist tsiviil- ja kaubandusajades käsitlev leping. – ELT L 299, 16.11.2005, lk 62-70.

Brüsseli I määruse poolt loodud tarbijalepingutele kohalduv režiim loob tarbijale kohati isegi soodsama olukorra, kui sarnaste lepingute puhul oleks sellisel tarbijal, kelle poolt sõlmitud tarbijaleping rahvusvahelist puutumust ei oma ning allub vaid liikmeriigisisesele menetlus- ja materiaalõigusele. Nimelt võib Brüsseli I määruses kehtiva üldreegli järgi kaevata tarbija vaid kohtusse, kus on tema alaline elukoht.³ Kõrvalekalded sellest on lubatud vaid väga erandlikel juhtudel ja eeldavad teatavat tarbijapoolset valmisolekut end vastava kohtu alluvusega siduda.⁴ Samal ajal saab näiteks Eesti siseriikliku tsiviilkohtumenetluse raames esitada tarbija vastu tsiviilkohtumenetluse seadustikus (TsMS)⁵ sätestatud alustel hagi ka, kui isiku elukoht ei ole teada, viimase elukoha järgsesse kohtusse,⁶ varalise nõudega hagi puhul, viibimiskoha, kus isik pikemat aega viibib, järgsesse kohtusse⁷ ning lepingukohustuse täitmise koha järgsesse kohtusse.⁸ Magistritöö eesmärgiks ongi välja selgitada majandus- või kutsetegevuses tegutseva tarbijalepingu poole kohtusse pöördumise õiguse kaitse ulatus Brüsseli I määruse tarbijalepingute kohtualluvuse regulatsioonis ning eelkirjeldatud piirangute põhjendatus ja eesmärgipärasus. Kirjeldatud eesmärgi saavutamiseks analüüsitakse tarbijalepingu teise poole kohtusse pöördumise õiguse ja selle piirangute ulatust läbi nende Brüsseli I määruse sätete, mis lubavad tarbija vastu kohtumenetlust alustada.

Vastukaaluks Brüsseli I määruse 4. jao eesmärgile tõhustada tarbijate õiguskaitset, keskendub käesolev magistritöö tarbijalepingute teise poole õiguskaitse ulatuse ja piisava tagatuse kontrollile ning seda eelkõige just Eestiga seotud tarbijalepingu teise poole seisukohast lähtudes. Tarbijalepingute teise poole kohtusse pöördumise õiguse sisulise tagatuse ning ülalkirjeldatud Brüsseli I määrusest tulenevate piirangute põhjendatuse hindamisel lähtutakse töös vastava

---

³ Brüsseli I määruse artikli 16 lg 2 järgi võib teine lepinguosaline võib algatada menetluse tarbija vastu üksnes selle liikmesriigi kohtutes, kus on tarbija alaline elukoht.

⁴ Brüsseli I määruse artikli 16 lg 3 järgi saab esitada vastuhagi kohtusse, kuhu tarbija on juba pöördunud, artikli 17 lg 1 ja 3 eeldavad sõlmitud kohtualluvuse kokkulepet ning ja artikkel 24 seob tarbija nõustumise teatud liikmesriigi kohtu kohtualluvusega vastavasse kohtusse ilmumisega.

⁵ Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I 2005, 26, 197 ... RT I, 05.04.2013, 5.

⁶ TsMS § 79 lg 2 sätestab, et kui füüsilise isiku elukoht ei ole teada, võib tema vastu hagi esitada tema viimase teadaoleva elukoha järgi. Euroopa Kohus oma praktikas ka olukorda, kus kostja alaline elukoht on teadmata, käsitletud ning mõõnnd, et teatud juhtudel võib olla ka Brüsseli I määruse kontekstis võimalik esitada hagi vastavalt kostja viimasele teadaolevale elukohale. Vt lähemalt EKo 17.11.2011, C-327/10 *Hypoteční banka a.s. vs Udo Mike Lindner* ja EKo 15.03.2012, Case C-292/10, *G vs Cornelius de Visser*.

⁷ TsMS § 83 kohaselt võib varalise nõudega hagi füüsilise isiku vastu esitada ka tema viibimiskoha järgi, kui isik on seal pikemat aega töö- või teenistussuhte või õpingute tõttu või muul sellesarnasel põhjusel

⁸ TsMS § 89 lg 1 järgi võib lepingust tuleneva või lepingu tühisuse tuvastamise hagi esitada ka vaidlusaluse lepingukohustuse täitmise koha järgi.

õigusakti eesmärgilistest ja olemuslikest põhimõtetest ja võrdlusest Eesti siseriikliku õiguse asjakohaste sätetega. Tulenevalt uurimiseseme, tarbijalepingutega seotud rahvusvahelise tsiviilkohtumenetluse kohtualluvuse regulatsiooni, tervikliku käsitlemise soovist, kuid arvestades magistritöö mahule sätestatud piiranguid, keskendub magistritöö eelkõige peamistele tähtsust omavatele asjaoludele tarbijalepingu teise poole õiguste kaitsel kohtualluvuse määramisel rahvusvahelises tsiviilkohtumenetluses. Eelkirjeldatud problemaatika analüüsimiseks on autor püstitanud hüpoteesi, et Brüsseli I määruse 4. jao kaitsealasse kuuluvatele tarbijalepingutele rahvusvahelises tsiviilkohtumenetluses kohalduv kohtualluvuse regulatsioon, mis reguleerib tarbija vastu kohtumenetluse algatamise võimalusi, on majandus- või kutsetegevuses tegutseva tarbijalepingu teise poole suhtes eproportsionaalselt piirav ning põhjendamatu.

Hüpoteesi kontrollimiseks on töö jagatud kolmeks erinevaks peatükiks lähtudes töö eesmärgist ja tarbija vastu kohtumenetlust alustada lubavate sätete sisust. Arvestades, et üheks osaks töö eesmärgist on uurida Brüsseli I määruse kohtualluvuse sätete tulemusena tekkinud tarbijalepingu poolte vahetõrke rahvusvahelise tsiviilkohtumenetluse raames, määratletakse esmalt tarbijalepingu pooled vastava regulatsiooni tähenduses. Läbi tarbijalepingu poolte määratluse tuuakse ühtlasi välja kriteeriumid, millele peab tarbijaleping vastama, et kuuluda Brüssel I määruse 4. jao kohaldamisalasse ning eesmärgid, millest lähtuvalt on selline regulatsioon kujundatud. Teises peatükis analüüsitakse esimeses peatükis piiritletud tarbijalepingu tugevama poole kohtusse pöördumise õiguse ja tarbijalepingute kohtualluvuse piirangute problemaatikat läbi Brüsseli I määruse artiklis 16 sätestatud üldise ja erialuse tarbijast kostja vastu kohtumenetluse alustamiseks. Kolmas peatükk käsitleb tarbijalepingu poolte võimalust määrata kohtualluvus poolte kokkuleppega ning vastavate kokkulepete sõlmimisele seatud kitsendusi. Seejuures on ühtlasi käsitletud Brüsseli I määruse artiklis 24 sätestatud alust rahvusvahelise kohtualluvuse määramiseks, mida on näiteks Eesti Riigikohtu praktikas nimetatud ka vaikivaks kokkuleppeks kohtualluvuse kohta.⁹

Töös seatud eesmärgi saavutamiseks ja hüpoteesi kontrollimiseks on vajaliku analüüsi teostamisel kasutatud Brüsseli I määrust (vajadusel ka 10. jaanuaril 2013.a jõustunud Euroopa

---

⁹ Brüsseli I määruse artiklis 24 sätestatud kohtualluvuse eeskirja on Riigikohtu Tsiviilkolleegium käsitletud n.n vaikiva kokkuleppena kohtualluvuse kohta kohtuasjas nr 3-2-1-123-12: RKTKm 21.11.2012, tsiviilasi nr 3-2-1-123-12, p 12.

Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2012.a määrust (EL) nr 1215/2012, kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades – ümberkujundatud Brüsseli I määrus –¹⁰, mida hakatakse kohaldama alates 10. jaanuarist 2015.a.)¹¹, rahvusvahelist tsiviilkohtumenetlust käsitlevat erialakirjandust ning asjakohast Euroopa Kohtu ja Eesti kohtute praktikat. Siinkohal on vajalik märkida, et Brüsseli I määruse eelkäijaks ja oluliseks tõlgenduslikuks allikaks¹² on 27. septembri 1968.a konventsioon kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (edaspidi Brüsseli konventsioon)¹³. Selline põhimõte on kinnitamist leidnud nt Euroopa Kohtu lahendis *Draka NK Cables jt*¹⁴ ning ka Eesti Riigikohtu poolt¹⁵. Kuivõrd Brüsseli I määrus ja Brüsseli konventsioon on sisult sarnased, on Brüsseli konventsiooni ja tema kohta käivat kirjandust ning kohtupraktikat kasutatud käesolevas töös Brüsseli I määruse sätete selgitamiseks tõlgenduslike juhistena. Samuti on asjakohaste sätete sisu hindamiseks kasutatud erinevaid Euroopa Liidu institutsioonide dokumente ja raporteid ning teemakohast, valdavalt võõrkeelset, õiguskirjandust.

Eesti õiguskirjanduses otseselt tarbijalepingute kohtualluvust Euroopa Liidu rahvusvahelises tsiviilkohtumenetluses puudutavaid küsimusi käsitletud ei ole. Antud teemaga kaudselt seotud olevatest teadustöödest võiks välja tuua Andreas Veereti magistritöö „Euroopa Liidu liikmesriigi kohtu pädevus rahvusvaheliste kohtualluvuse kokkulepete tunnustamisel Brüsseli määruse 44/2001 kontekstis“¹⁶, mis käsitleb põhjalikumalt kohtualluvuse kokkuleppega seonduvat Brüsseli I määruse artikli 23 raames ning Tartu Ülikooli tsiviilõiguse dotsendi Karin Seina artikli

---

¹⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1215/2012, 12. detsember 2012.a, kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades. – ELT L 351, 20.12.1012, lk 1-32 (ümberkujundatud Brüsseli I määrus (uus Brüsseli I määrus).

¹¹ Kuivõrd muudatused võrreldes kehtiva Brüsseli I määrusega puudutavad tarbijalepingute kohtualluvuse määramise regulatsiooni väga vähesel määral, käsitletakse Ümberkujundatud Brüsseli I määrust ja selle asjakohaseid sätteid käesoleva magistritöö raames vaid juhul, kui muudatuste välja toomine on antud teema kontekstis vajalik või käsitlust täiustav.

¹² Brüsseli I määruse preambuli p 19.

¹³ Convention of 27 September 1968 on Jurisdiction and the Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters. – OJ L 299, 31.12.1972, pp 32–42, consolidated version EN C 27, 26.01.1998, pp 1-27, (Brüsseli konventsioon).

¹⁴ EKo 23.04.2009, C-167/08, *Draka NK Cables Ltd, AB Sandvik International, VO Sembodja BV, Parc Healthcare International Ltd vs Omnipol Ltd*, p 20.

¹⁵ RKTkm 01.06.2009, tsiviilasi nr 3-2-1-47-09.

¹⁶ A. Veeret. Euroopa Liidu liikmesriigi kohtu pädevus rahvusvaheliste kohtualluvuse kokkulepete tunnustamisel Brüsseli määruse 44/2001 kontekstis. Magistritöö, juhendaja M. Torga. Tartu: Tartu Ülikool, 2009; A. Veeret. Euroopa Liidu liikmesriigi kohtu pädevus rahvusvaheliste kohtualluvuse kokkulepete kehtivuse hindamisel Brüsseli I määruse artikli 23 kontekstis. – *Juridica* VI/2009, lk 395-404.

„Protection of Consumers against Unfair Jurisdiction and Arbitration Clauses in Jurisprudence of the European Court of Justice“¹⁷, mis käsitleb tarbijate kaitset tüüptingimustes sisalduvate ebaõiglaste kohtualluvuse klauslite vastu Euroopa Kohtu kohtupraktikas.

Magistritöö koostamisel on kasutatud töös püstitatud eesmärgi saavutamiseks süsteemset võrdlevat ja analüütilist meetodit. Võrdleva analüüsi meetodit kasutades võrreldakse tarbijalepingute teise poole kohtusse pöördumise õigust puudutavate õiguste ja huvide kaitse ulatuse ja sisu analüüsil Eesti õiguskorra vastavaid sätteid Brüssel I määruse asjakohase regulatsiooniga.

---

¹⁷ K. Sein. Protection of Consumers against Unfair Jurisdiction and Arbitration Clauses in Jurisprudence of the European Court of Justice. – *Juridica International* XVIII/2011, pp 54–62. Nimetatud artikkel ei käsitle küll rahvusvahelist kohtualluvust puudutavaid kohtualluvuse klausleid, kuid artiklis käsitletud Euroopa Kohtu kohtupraktika oma tähtsust ka Brüsseli I määruse 4. jaos sätestatud tarbijalepingutega seotud vaidluste lahendamiseks sõlmitud kohtualluvuse kokkulepete kontekstis.

1. POOLED BRÜSSELI I MÄÄRUSE 4. JAOS SÄTESTATUD TARBIJALEPINGUTES

1.1 Eelduslikult nõrgem tarbijalepingu pool

Brüsseli I määruse 4. jaos sätestatud tarbijalepingute kohtualluvuse regulatsiooni eesmärgiks on kaitsta eelduslikult nõrgemat poolt tarbija ja majandus- või kutsetegevuses tegutsevate isikute vahelistes kaubanduslikes suhetes. Tarbijalepingute puhul eeldatakse, et nõrgemaks pooleks on tarbija. Et analüüsida tarbija suhtes vastandlike huvidega majandus- või kutsetegevuses tegutseva isiku kohtusse pöördumise õiguse kaitse ulatust ja piirangute põhjendatust, tuleks esmalt selgitada, millistel põhjendustel ja kaalutlustel on vastav regulatsioon kujundatud, ehk kas ja miks tarbijad üldse kaitset, s.h kohtualluvuslikku kaitset, vajavad, ning seejärel konkreetselt määratleda, milliseid tarbijaid peavad Brüsseli I määruse 4. jao kohtualluvuse sätteid kaitsma.

Tarbijate erilise kaitse vajadus efektiivse kohtuliku õiguskaitse tagamiseks on põhjendatav tarbijatega seostatavate teatud eluliste asjaoludega ja hoiakutega. Näiteks on prof Stephen Weatherill tarbijate õiguskaitse kontekstis märkinud, et tarbijaid on arusaadavalt pigem vastumeelsed andma oma kaebusele n.õ ametlikku käiku, seda eriti veel juhul, kui tarbijale tekkinud kahju on suhteliselt väike.¹⁸ Lisaks ilmestavad prof Weatherilli järgi tarbijate nõrgemat positsiooni, ja seda eriti piiriüleste vaidluste puhul, tarbijate eeldatavasti piiratud teadmised õigusest ja selle keerukatest detailidest ning ebamugavused, mida kohtumenetluse kulud ja selleks kuluv aeg tarbijale põhjustavad.¹⁹

Samad probleemid on aktuaalsed ka juhul, kui tarbija osaleb või peaks osalema menetluses kostjana. Enda õiguste efektiivne kaitsmine võõrkeelses ja tundmatus õiguslikus keskkonnas võib osutada raskendatuks ka kogunud juristile, õigusliku eriharidusteta eratarbijast rääkimata. Arvestades, et Euroopa Liidu poliitika üheks keskseks eesmärgiks on luua ja arendada takistusteta toimivat ühisturgu, kus kaupade ja teenuste osutamine ei ole kuidagi mõjutatud

---

¹⁸ S. Weatherill. EU Consumer Law and Policy. Cheltenham, UK; Northampton, MA: Edward Elgar, 2005, p 227.

¹⁹ Ibid, p 227.

liikmesriikide piiridest,²⁰ on ilmne, et ka piiriülese tarbimise lihtsustamine ja soodustamine on üheks prioriteediks. Selle eesmärgi saavutamiseks on aga kindlasti üheks eelduseks tarbijatele efektiivse õigusliku kaitse tagamine sellistes piiriülestes tarbijasuhetes. Eeltoodud arutlusele tuginedes on põhjendatud järeldada, et tarbijad tõepoolest teatud erilist kaitset vajavad.

Poliitiline soov tarbijat eriliselt kaitsta väljendub ka Euroopa Liidu esmases õiguses. Euroopa Liidu toimimise lepingu²¹ artikkel 169 (Euroopa Ühenduse asutamislepingu²² artikkel 153) sätestab tarbijakaitse alused Euroopa Liidus ning selle lg 1 kohaselt aitab ühendus tarbijate huvide edendamiseks ja kõrgetasemelise tarbijakaitse tagamiseks kaitsta tarbijate tervist, turvalisust ja majanduslikke huve, samuti edendada nende õigust teavitamisele, koolitamisele ja organiseerumisele oma huvide kaitseks. Samas on tunnustatud Euroopa eraõiguse spetsialist prof Norbert Reich märkinud, et tarbija õigus õiguslikule kaitsele ja kohtuliku õiguskaitse kättesaadavusele pärineb pigem Ühenduse õiguse alla kuuluvast õigusliku kaitse süsteemist, mis tuleneb Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni²³ artiklitest 6 ja 13, mida tuleb vastavalt Euroopa Liidu Lepingu²⁴ artikli 6 lg-le 2 ja 3 Euroopa Liidu õiguse üldpõhimõteteks pidada.²⁵ Prof Reich toob välja, et kuna eelnimetatud sätetest tulenevad õigused on omased kõikidele ühenduse kodanikele ja legaalsetele residentidele, põhinevad tarbija õigusliku kaitse ja kohtuliku õiguskaitse kättesaadavuse tagamiseks loodud sätted, kas tarbija kaitset toetavatel direktiividel või Euroopa Liidu Toimimise lepingu artiklist 81 (endine Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikkel 65) tuleneval Euroopa Nõukogu pädevusel asjades, mis puudutavad piiriülese toimega õigusala koostööd tsiviilasjus.²⁶

Tarbija kui nõrgema poole kaitse vajadust püütakse kohtualluvuse sätete kontekstis kindlustada teatud menetlusliku eelise andmisega. Vastav ideaal on selgesõnaliselt sätestatud ka Brüsseli I määruse preambuli punktis 13, mille kohaselt tarbijalepingute puhul tuleks nõrgemat poolt kaitsta soodsamate kohtualluvuse eeskirjadega kui üldised eeskirjad. Käesoleva magistritöö kontekstis

---

²⁰ Euroopa Liidu ühisturu kui ühe keskse Euroopa Liidu majandusliku poliitika kohta vt lähemalt: P. Graig, G. de Búrca. EU law : text, cases, and materials (5th ed). Oxford : Oxford University Press, 2011, pp 581-610.

²¹ Euroopa Liidu toimimise lepingu konsolideeritud versioon. – ELT C 326, 26.10.2012, lk 47-199.

²² Euroopa Ühenduse asutamislepingu konsolideeritud versioon. – ELT C 321, 29.12.2006, lk E/1-186.

²³ Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon, Rooma, 4. november 1950. – RT II 2010, 14, 54.

²⁴ Euroopa Liidu lepingu konsolideeritud versioon. – ELT C 326, 26.10.2012, lk 13-45.

²⁵ N. Reich. – H.-W. Micklitz, N. Reich, P. Rott, Understanding EU Consumer Law. Antwerp; Portland: Intersentia, 2009, p 28.

²⁶ Ibid, p 28.

on oluline märkida, et tarbija on kostjana nõrgemal positsioonil nii menetluslikus kui ka sotsiaal-majanduslikus mõttes. Euroopa Liidu Nõukogu on välja toonud, et vaidlustes, mis hõlmavad endas harilikult poolte teatavat sotsiaal-majanduslikku ebavõrdsust, võivad Brüsseli I määruses sätestatud üldine ja valikulised kohtualluvuse alused tuua tugevama poole jaoks kaasa veelgi suuremaid eeliseid, mistõttu kindlustamaks nõrgemale poolele piisavat ja kohast õiguslikku kaitset, on Brüsseli I määrusesse sisse toodud kohtualluvuse sätted, mis tagaksid, et sellised asjad kuuluksid lahendamisele kohtutes, mis on nõrgemale poolele hõlpsasti ligipääsetavad.²⁷ Euroopa Kohus on asjas *Shearson Lehman Hutton vs TVB* leidnud, et tarbija nõrgema poole staatus ja vajadus ulatuslikuma kaitse järele põhineb eeldustel, et tarbija on võrreldes majandus- või kutsetegevuses tegutseva lepingupoolega majanduslikult oluliselt vähemkindlustatud ning omab juriidilistes küsimustes enamasti väiksemat kogemust.²⁸ Eeltoodust võib järeldada, et tarbija piisava ja kohase õigusliku kaitse eesmärgi saavutamiseks on kohtualluvuse seisukohalt oluline võimaldada tarbijal oma õiguste kaitset hõlpsasti ligipääsetavates kohtutes, võimalikult väikeste kuludega ning kompenseerides kuidagi tarbija väiksemat kogemust juriidilistes küsimustes.

Samas ei ole Brüsseli I määruse 4. jao sätetega kaitstud kõik isikud, kes vastavad tarbija üldmääratlusele. Tarbijalepingute kohtualluvuse sätetega kaitstavate isikute ringi kitsendab ja määratleb eelkõige Brüsseli I määruse artikkel 15, milles on sätestatud tarbijalepingute kohtualluvuse sätete sisulise kohalduvuse ulatus. Nimetatud sätte ja sellele toetuva Euroopa Kohtu praktika alusel võiks tarbija mõiste piiritlemiseks tuua välja viis peamist alust, mille abil Brüsseli I määruse 4. jao sätetega kaitstavate tarbijate ringi kitsendatakse.

Esiteks, kuna vastavalt Brüsseli I määruse artikli 15 lg-le 1 ei mõjuta Brüsseli I määruse 4. jaos sätestatu sama määruse artikli 4 kohaldamist, piirdub tarbijalepingute kohtualluvuse sätetega kaitstavate isikute ring tarbijatega, kellel on alaline elukoht liikmesriigis ning tarbijad, kellel üheski liikmesriigis alalist elukohta ei ole, võib kohtusse kaevata vastavalt liikmesriikide

---

²⁷ Council of the European Union. Civil law: European judicial cooperation. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2005, p 18.

²⁸ EKo 19.01.1993, C-89/91, *Shearson Lehmann Hutton Inc. vs TVB Treuhandgesellschaft für Vermögensverwaltung und Beteiligungen mbH*, p 18.

siseriiklikele, mõne liikmesriigi puhul Euroopa Liidu Nõukogu arvates äärmiselt ebasoodsatele,²⁹ kohtualluvuse sätetele.

Teiseks on Euroopa Kohus tarbija mõistet Brüsseli I määruse 4. jao tähenduses mitmetes kohtuasjades täpsustades rõhutanud, et Brüsseli I määruse 4. jagu kohaldub vaid lõplikele isiklikul eesmärgil eratarbijatele, kes ei ole sõlminud vastavat lepingut majandus- või kutsetegevuses,³⁰ vaid eratarbijana oma isiklike vajaduste rahuldamiseks.³¹ Ka juhul, kui leping on vaid osaliselt seotud isiku majandus- või kutsetegevusega ja osaliselt isiklikku laadi, ei kuulu tarbija Brüsseli I määruse 4. jao kaitsealasse.³² Sellisel juhul on tarbijalepingute kohtualluvuse reeglid Euroopa Kohtu hinnangul kohaldatavad vaid juhul, kui side lepingu ja isiku majandus- või kutsetegevuse vahel on nii nõrk ja marginaalne, et omab lepingu kui terviku seisukohalt vaid tühist rolli.³³ Lisaks on Euroopa Kohus kinnitanud, et kui vaidluse aluseks olev leping on Brüsseli I määruse 4. jao tähenduses kvalifitseeritav tarbijalepinguna Brüsseli I määruse artikli 15 lg 1 tähenduses, saab sellest tulenevale kohtualluvuslikule kaitsele loota siiski vaid tarbija isiklikult, ning tarbijalepingust tulenevate õiguste ja/või kohustuste üleandmisel majandus- ja kutsetegevuses osalevale isikule viimane tarbijalepingute kohtualluvusele tugineda ei saa.³⁴

Kolmandaks on Brüsseli I määruse 4. jao kaitsealasse kuuluva tarbija määratlemiseks oluline märkida, et tarbijat kaitsvad kohtualluvuse sätted kohalduvad küsimustes, mis on seotud lepinguga, mille tarbija on sõlminud. Kuna Brüsseli I määruse artikkel 15 on käsitletav erisättena artikli 5 lg 1 suhtes, tuleb lepingu mõistet üldiselt tõlgendada niisamuti kui artikli 5 lg 1 puhul.³⁵ Laskumata siinkohal lepingu mõiste detailsemasse käsitlusse, võib välja tuua, et Brüsseli I määruse kontekstis lepingu mõiste sisustamisel artikli 5 lg 1 mõttes tuleb lähtuda n.ö laiemast tähendusest,³⁶ mille puhul ei ole nõustumuse ja pakkumuse olemasolu alati ainuotsustava

---

²⁹ Council of the European Union, p 15.

³⁰ EKo 19.01.1993, C-89/91, *Shearson Lehman Hutton vs TVB*, p-d 19-20.

³¹ EKo 03.07.1997, C-269/95, *Francesco Benincasa vs Dentalkit Srl*, p-d 15-17.

³² Vt lähemalt: EKo 20.05.2005, C-464/01, *Johann Gruber vs Bay Wa AG*.

³³ *Ibid*, p 39.

³⁴ EKo 19.01.1993, C-89/91, *Shearson Lehman Hutton vs TVB*, p-id 23-24.

³⁵ EKo 11.07.2002, C-96/00, *Rudolf Gabriel*, p 36.

³⁶ Vt lähemalt: EKo 20.01.2005, C-27/02, *Petra Engler vs Janus Versand GmbH*, p 48; EK 08.07.2004, C-27/02, *Petra Engler vs Janus Versand GmbH*, kohtujuristi Jacobsi ettepanek, p 38.

tähtsusega.³⁷ Seevastu peab Brüsseli I määruse artikli 15 puhul asuma, Euroopa Kohtu praktikale tuginedes,³⁸ seisukohale, et võrreldes Brüsseli I määruse artikli 5 lg 1 sõnastust „lepinguga seotud asjades“ (inglise keelses *in matters relating to a contract*) artikli 15 lg 1 sõnastusega „seotud lepinguga, mille isik ehk tarbija on sõlminud“ (inglise keeles „*contract concluded by a person, the consumer*“) ilmneb, et artikkel 15 lg 1 eeldab, et leping on sõlmitud. Lepingu Brüsseli I määruse artikli 15 lg 1 raames sõlmituks osutumise põhiliseks eeltingimuseks on poolte kokkuleppe saavutamine läbi pakkumuse ja nõustumuse.³⁹ Seejuures on Euroopa Kohus *Engler vs Janus Versand* kohtuasjas rõhutanud, et Brüsseli I määruse artikli 15 lg 1 ei kohaldu juhul, kui hoolimata pakkuja vastavast initsiatiivist ei ole sõlmitud lepingut artikli 15 lg 1 sätestatud otstarvetel ja mille käigus oleksid pooled võtnud endale vastastikkuseid siduvaid kohustusi.⁴⁰ Kohtuasjas *Ilsinger vs Martin Dreschers* asus kohus seisukohale, et lepingu sõlmituks osutumiseks on vajalik, et juhul, kui äriühing edastab tarbijale vaid võidulubadusega teate, siis peab see äriühing olema selgelt väljendanud oma tahet olla sellise kohustusega seotud juhul, kui teine pool annab sellele nõustumuse, tehes tingimusteta avalduse, et ta on nõus kõnealuse auhinna välja maksuma tarbijatele, kes seda taotleavad.⁴¹ Samas on Euroopa Kohus pidanud võimalikuks kohaldada Brüsseli I määruse 4. jao sätteid nõuetele, mis ei tulene otseselt sõlmitud lepingust, kuid on lepinguga nii tihedalt seotud, et tunduvad eraldamatud.⁴²

Viiendaks kitsendab Brüsseli I määruse artikkel 15 kaitstavate tarbijate ringi lähtudes tarbija poolt sõlmitud lepingu sisust. Brüssel I määruse 4. jao sätted kuuluvad artikli 15 lg 1 alusel kohaldamisele olukordades, kus tarbija on oma majandus- ja kutsetegevusest sõltumatul eesmärgil sõlminud a) kaupade järelmaksuga müügi lepingu, b) kaupade müügi rahastamiseks osamaksetena tasutava laenulepingu või muud liiki krediitilepingu⁴³ või c) lepingu, mis on

---

³⁷ Vastava seisukoha kohta õiguskirjanduses vt: S. Lorenz, H. Unberath. Gewinnmitteilungen und keine Ende? - Neues zur internationalen Zuständigkeit. – IPRax 3/2005, S 222.

³⁸ Vt nt: EKo 20.01.2005, C-27/02, *Petra Engler vs Janus Versand GmbH.*, p 45; EKo 14.05.2009, C-180/06, *Renate Ilsinger vs Martin Dreschers, Schlank & Schick GmbH pankrotihaldur*, p 53.

³⁹ Lähemalt vt: EK 11.09.2008, C-180/06, *Renate Ilsinger vs Martin Dreschers, Schlank & Schick GmbH pankrotihaldur*, kohtujuristi V. Trstenjak ettepanek, p-id 44-58.

⁴⁰ EKo 20.01.2005, C-27/02, *Engler*, p-id 36-38.

⁴¹ EKo 14.05.2009, C-180/06, *Ilsinger*, p-id 54 ja 55.

⁴² EKo 11.07.2002, C-96/00, *Gabriel*, p-id 34, 53-54.

⁴³ Brüsseli I määruse ametlikus tõlkes on vastava sätte sõnastus mõnevõrra eksitav. Sõnastus „osamaksetena tasutava laenu või kaupade müügi rahastamiseks antava muud liiki krediitilepinguga“ jätab mulje, et osamaksetena tasutava laenulepingu puhul ei pea tegemist olema kaupade müügi rahastamiseks sõlmitud lepinguga, samas kui

sõlmitud isikuga, kes tegeleb liikmesriigis, kus asub tarbija alaline elukoht, kutse- või äritegevusega või kelle selline tegevus on mis tahes vahenditega suunatud nimetatud liikmesriiki või mitme liikmesriigi hulgas ka nimetatud liikmesriiki, ning kui leping kuulub sellise tegevuse raamesse.

Piiritledes Brüsseli I määruse 4. jao kaitsealasse kuuluva tarbija mõistet lähtuvalt tarbija poolt sõlmitud lepingu sisust, on Euroopa Kohus Brüsseli I määruse artikli 15 lg 1 punktis a sätestatud lepingute kohta täpsustanud, et kaupade järelmaksuga müügilepingut tuleb mõista kui tehingut, milles hind kuulub tasumisele mitme osamakse kaupa või mis on seotud mingi finantseerimise lepinguga, kuid sellega ei ole tegemist juhul, kui seadme eest vekslu vastu tasumine on ajatatud⁴⁴ või osamaksete kaupa tasumisel tuli kõik osamaksed tasuda enne kauba ostjale üleandmist.⁴⁵ Brüsseli I määruse artikli 15 lg 1 punkti b esimene osa käsitleb osamaksetena tasutavaid laene, samas kui sätte teine osa kohaldub isegi juhul, kui laen või krediit järelmaksul ei põhine. Õiguskirjanduses on rõhutatud, et mõlemal juhul peab laen või krediit olema võetud kaupade ostmise rahastamiseks.⁴⁶ Brüsseli I määruse artikli 15 lg 1 punkt c ei ole piiratud kaupade müügiga ja siia alla kuuluvad kõiki tüüpi lepingud, mis vastava sätte tingimused täidavad. Samuti on vastav sätte kujundatud tagama muuhulgas kohtualluvuslikku kaitset elektroonilisel teel sõlmitud tarbijalepingute puhul.⁴⁷ Õiguskirjanduses välja toodu kohaselt ei sõltu Brüsseli I määruse artikli 15 lg 1 punkti c kohaldumine kohast, kust tarbija lepingu sõlmimisel tegutseb ega kohast, kus leping sõlmitakse, mis ei pruugi olla liikmesriik, kus on tarbija alaline elukoht, ning oluline on vaid tarbijalepingu teise poole tegevus, mis peab olema suunatud liikmesriiki, kus on kostja alaline elukoht.⁴⁸ Lisaks eeltoodud lepingutest väljapoole jäävatele lepingutele välistab Brüsseli I määruse artikli 15 lg 3 tarbijalepingute kohtualluvuse sätete kohaldamise kõikidele transpordilepingutele peale pakettreisilepingu.

---

inglisekeelsest sõnastusest „it is a contract for a loan repayable by instalments, or for any other form of credit, made to finance the sale of goods“ tuleb see selgelt välja.

⁴⁴ EKo 21.06.1978, C-150/77, *Société Bertrand vs Paul Ott*, p-id 20, 22.

⁴⁵ EKo 27.04.1999, C-99/96, *Hans-Hermann Mietz vs Intership Yachting Sneek BV*, p-id 30-31.

⁴⁶ P. A. Nielsen, Art 15. – U. Magnus, P. Mankowski. Brussels I Regulation. Munich: Sellier European Law Publishers, 2012, p 379.

⁴⁷ Brüsseli I määruse artikli 15 lg 1 punkti c tähenduse kohta elektroonilisel teel sõlmitud tarbijalepingute kontekstis vt lähemalt: L. E. Gillies. *Electronic Commerce and International Private Law: A Study of Electronic Consumer Contracts*. Hampshire: Ashgate Publishing Limited, 2008, pp 71-73.

⁴⁸ European Civil Law. Comment on EC Regulation No 44/2001 Brussels I 2000. Jurisdiction over consumer contracts [Sec. 4]. Available at: <http://www.europeancivilaw.com/brusselsone2000.htm> (01.02.2013).

Eeltoodud asjaoludele tuginedes võib järeldada, et Brüsseli I määruse 4. jao sätted pakuvad kaitset vaid piiritletud isikute ringile ja vastavaid kohtualluvuse sätteid tuleb tõlgendada nende isikute kaitse eesmärgist lähtudes. Ka Euroopa Kohus on *Bertrand vs Ott* kohtuasjas rõhutanud, et tarbijalepingute kohtualluvuse regulatsioonis sisalduvad eesmärgid on kantud soovist kaitsta teatud liiki ostjaid.⁴⁹ Nimetatud asjas märkis kohus, et kuivõrd vastav regulatsioon puudutab vaid neid ostjaid, kes, tulenevalt asjaolust, et nad on lõplikud (isiklikul eesmärgil) eratarbijad ja ei tegutse soetatud toote ostmisel oma majandus- või kutsetegevuse raames, müüjaga võrreldes majanduslikult nõrgema positsiooni tõttu, kaitset vajavad, tuleb Brüsseli I määruse artikli 16 lg-s 2 sätestatud kohustuslikku kohtualluvust vaadelda kitsalt tarbijalepingute kohtualluvuse reeglite eesmärkidest tulenevate piirangutega.⁵⁰ Seetõttu tuleb autori hinnangul vaadelda majandus- või kutsetegevuses tegutseva isiku kohtusse pöördumise õiguse piiramise ulatust ja põhjendatavust tarbija vastu kohtusse pöörduda lubavates kohtualluvuse sätetes, arvestades käesolevas peatükis toodud eesmärkidega Brüsseli I määruse 4. jao kaitsealasse kuuluvale tarbijale kohase õiguskaitse tagamisel – tagada tarbijale võimalus kaitsta end hõlpsasti ligipääsetavates kohtutes, võimalikult väikeste kuludega ning püüdes kompenseerida tarbija väiksemat kogemust juriidilistes küsimustes. Seejuures tuleks majandus- või kutsetegevuses tegutseva isiku kohtusse pöördumise õiguse kaitse ulatuse hindamiseks järgnevalt uurida, kas majandus või kutsetegevuses tegutseva isiku kohtusse pöördumise õiguse piiramine vastab nendele kaitse eesmärkidele, või oleks vastavad eesmärgid saavutatavad ka majandus- või kutsetegevuses tegutseva isiku õiguste väiksema riivega.

1.2 Eelduslikult tugevam tarbijalepingu pool

Eelnevast alapeatükist nähtuvalt on Brüsseli I määruse 4. jao sätted tarbijalepingute kohtualluvuse kohta äärmiselt kaitsva iseloomuga, kuid on oma kohaldumisalalt nii kaitstavate isikute ringi kui ka asjakohaste lepingute poolest piiritletud. Ühelt poolt puudutavad tarbijalepingute kohtualluvuse sätted teatud, eelmises peatükis määratletud tarbijaid, kuid teiselt poolt tarbija lepingupartnereid, ehk isikuid, kes on sõlminud Brüssel I määruse artikli 15 lg 1 alla

---

⁴⁹ EKo 21.06.1978, C-150/77, *Ott*, p 17.

⁵⁰ *Ibid*, p 17.

kuuluva lepingu isikuga, kes on tarbija Brüsseli I määruse 4. jao tähenduses. Nende tarbijalepingute teiste poolte huvid võivad olla kohtualluvuse kontekstis tihti tarbija huvidega vastuolus. Lähtuvalt käesoleva töö eesmärgist uurida just majandus- või kutsetegevuses tegutseva isiku kaitset tarbijalepingutele kohalduva kohtualluvuse regulatsiooni kontekstis on oluline määratleda ka nende isikute ring, kes võivad olla tarbijalepingute teiseks pooleks. Selleks püütakse käesolevas alapeatükis määratleda tarbijalepingu teist, eelduslikult tugevamat, poolt esmalt läbi Brüsseli I määruse artikli 15 ja vaadeldes seejärel tarbijalepingu teise poole käsitlust Eesti kohtupraktikas.

Brüsseli I määruse artikkel 15 ei näe üldiselt ette tingimusi tarbijalepingute teise poole määratlemiseks. Arvestades, et Brüsseli I määruse 4. jao eesmärgiks ja otstarbeks on pakkuda kaitset vaid sellistele tarbijatele, kes, tulenevalt asjaolust, et nad on lõplikud eratarbijad ja ei osale kauba ostmisel oma majandus- või kutsetegevuses, müüjaga võrreldes majanduslikult nõrgema positsiooni tõttu kaitset vajavad,⁵¹ peab eeldama, et tarbija lepingupartneriks oleva isiku positsioon hõlmab endas teatavat majanduslikku eelist või üleolekut tarbija suhtes. Selliseks eeliseks võib tarbijalepingute puhul pidada tegutsemist majandus- või kutsetegevuses. Kuivõrd Euroopa Liidu õiguse tähenduses kasutatakse tarbija mõistet enamasti n.n ettevõtja ja tarbija (inglise keeles *B2C, business to consumer*)⁵² vahelisi tehinguid käsitledes,⁵³ eeldabki tarbija olemasolu juba iseenesest kaubanduslikke suhteid n.n ettevõtjaga ehk majandus- või kutsetegevuses tegutseva isikuga. Samuti sisaldavad tarbijakaitse direktiivid⁵⁴ määratlust⁵⁵, mille

---

⁵¹ Vt lähemalt: EKo 21.06.1978, C-150/77, *Ott*.

⁵² Mõistet B2C on piiriüleste tarbijalepingute raames lähemalt selgitanud nt Jonathan Hill: J. Hill. *Cross-border consumer contracts*. Oxford: Oxford University Press, 2008, pp 2-7.

⁵³ Weatherill, p 47.

⁵⁴ Nõukogu direktiiv 85/577/EMÜ, 20. detsember 1985, tarbija kaitsmise kohta väljaspool äriruume sõlmitud lepingute korral. – ELT L 372 , 31.12.1985, lk 31-33; Nõukogu direktiiv 93/13/EMÜ, 5. aprill 1993, ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes. – ELT L 095, 21.04.1993, lk 29-34; Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 94/47/EÜ, 26. oktoober 1994, ostjate kaitse kohta, mis puudutab kinnisvara osaajalise kasutamise õiguse ostulepingute teatavaid aspekte. – EÜT L 280, 29.10.1994, lk 83-87; Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 97/7/EÜ, 20. mai 1997, tarbijate kaitse kohta sidevahendi abil sõlmitud lepingute korral. – ELT L 144 , 04.06.1997, lk 19-27; Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 98/6/EÜ, 16. veebruar 1998, tarbijakaitse kohta tarbijatele pakutavate toodete hindade avaldamisel. – ELT L 080 , 18.03.1998, lk 27-31; Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 99/44/EÜ, 25. mai 1999.a, tarbekaupade müügi ja nendega seotud garantiide teatavate aspektide kohta. – ELT L 171 , 07.07.1999, Lk 12-16; Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2005/29/EÜ, 11. mai 2005, mis käsitleb ettevõtja ja tarbija vaheliste tehingutega seotud ebaausaid kaubandustavasid siseturul ning millega muudetakse nõukogu direktiivi 84/450/EMÜ, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiive 97/7/EÜ, 98/27/EÜ ja 2002/65/EÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EÜ) nr 2006/2004 (eaausate kaubandustavade direktiiv) (EMPs kohaldatav tekst). – ELT L 149, 11.06.2005, lk 22-39; Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2008/48/EÜ, 23. aprill 2008, mis käsitleb tarbijakrediitilepinguid ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv

kohaselt käsitletakse tarbija lepingupartneritena füüsilisi või juriidilisi isikuid, kes tegutsevad kõnealustes tehingutes oma majandus- või kutsetegevuse raames. Järeldusele, et Brüsseli I määruse 4. jagu ei kohaldu eraisikute ja tarbijate vahelistele lepingutele ning tarbija lepingupartneriks Brüsseli I määruse 4. jao tähenduses peab olema majandus- või kutsetegevuses tegutsev isik, on jõutud ka Brüsseli I määruse artiklit 15 käsitlevas õiguskirjanduses.⁵⁶

Edasised tingimused tarbijalepingute teise poole määratlemiseks Brüsseli I määruse 4. jao tähenduses saab taaskord, nagu ka tarbija määratlemise puhul eelnevas peatükis, tuletada Brüsseli I määruse artikli 15 lg-st 1. Tulenevalt Brüsseli I määruse artikli 15 lg 1 punktist a on tarbija lepingupartneriks Brüsseli I määruse 4. jao tähenduses seega majandus- või kutsetegevuse raames tegutsev isik, kes müüb tarbijatele kaupu järeelmaksuga. Brüsseli I määruse artikli 15 lg 1 punktist b tulenevalt on tarbijalepingute teiseks pooleks esiteks majandus- või kutsetegevuse raames tegutsev isik, kes rahastab tarbijale kaupade müüki tarbijale antava osamaksetena tagastatava laenuga, ning teiseks majandus- või kutsetegevuse raames tegutsev isik, kes rahastab tarbijale kaupade müüki tarbija muu lepingu alusel krediteerimisega. Tarbijalepingute teise poole määramise kontekstis tekitab enam küsitavusi tarbijalepingute teise poole olemus Brüsseli I määruse artikli 15 lg 1 punkti c alla kuuluvate tarbijalepingute puhul. Vastava sättega kaasatakse tarbijalepingute kohtualluvuse reeglite kaitsealasse lepingud, mille on tarbijad sõlminud isikuga, kes tegeleb liikmesriigis, kus on tarbija alaline elukoht, majandus- või kutsetegevusega või kelle selline tegevus on mistahes vahenditega nimetatud liikmesriiki suunatud, ning leping kuulub vastava tegevuse raamidesse. Sellest järeldub, et vastava sätte kontekstis võib tarbijalepingu teiseks pooleks olla:

87/102/EMÜ. – ELT L 133, 22.5.2008, lk 66-92; Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2008/122/EÜ, 14. jaanuar 2009, tarbijate kaitse kohta seoses osajalise kasutamise õiguse, pikaajalise puhkuse toote, edasimüügi ja vahetuslepingute teatavate aspektidega EMPs kohaldatav tekst. – ELT L 033, 03.02.2009, lk 10-30. Eesti autoritest on nimetatud direktiividest tulenevaid tarbijaõigusi käsitletud m.h tarbijaõigusega tegelev Eesti õigusteadlane Margus Kingisepp: M. Kingisepp. Tarbijakaitseõigus Euroopa Liidus ja Eestis. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda, 2010.

⁵⁵ Vt nt artikli 2 lg-t 3 direktiivis 97/7/EÜ, tarbijate kaitse kohta sidevahendi abil sõlmitud lepingute korral, või artikli 2 punkti b) direktiivis 93/13/EMÜ, ebaõiglase tingimuste kohta tarbijalepingutes.

⁵⁶ Nielsen, in Magnus/Mankowski, p 377; P. Schlosser on Brüsseli I määruse kohaldamist analüüsivas raportis samuti välja toonud, et Brüsseli I määruse 4. jagu ei kohaldu lepingutele, mille on sõlminud pooled, kes mõlemad tegutsevad kas majandus- või kutsetegevuses või väljaspool seda: B. Hess, T. Pfeiffer, P. Schlosser. Study JLS/C4/2005/03. Report on the Application of Regulation Brussels I in the Member States. September 2007, para 339. Available at: http://www.ipr.uni-heidelberg.de/studie2/reports/General_Report_31_10_2007.pdf (27.04.2013).

- majandus- või kutsetegevuse raames tegutsev isik, kes tegeleb liikmesriigis, kus on tarbija alaline elukoht, vastava tarbijalepinguga seotud majandus- või kutsetegevusega;
- majandus- või kutsetegevuse raames tegutsev isik, kes suunab, vastava tarbijalepinguga seotud majandus- või kutsetegevust liikmesriiki, või mitme liikmesriigi hulgas ka liikmesriiki, kus asub tarbija alaline elukoht.

Esimese alternatiivi puhul on keskseks eristavaks kontseptsiooniks „majandus- või kutsetegevusega tegelemine“. Nimetatud mõiste täpsema tähenduse määratlemisel on elektroonilisel teel sõlmitud tarbijalepingute problemaatikat käsitlenud Norra õigusteadlane Joakim St Øren märkinud, et vaadates sätte sõnastust erinevates keeltes, tundub olevat rõhutatud, et äritegevus peab olema teostatud järjepideval ja süstemaatilisel viisil, kus kaubitseja viib seda tegevust ellu läbi teatud minimaalsete ärisuhete, ärikorralduse ja vahendite ning mille tulemusena on saavutatud mõningal määral kaubanduslike tehingute sooritamine vastavas liikmesriigis.⁵⁷ Lisaks on Øren piiritlenud „majandus- või kutsetegevusega tegelemist“ Brüsseli I määruse artikli 15 lg 1 punkti c tähenduses sama sätte teise alternatiivi keskseks eristavaks kontseptsiooniks oleva, tema arvates laiahaardelisema ja vähem täpsema, „majandus- või kutsetegevuse suunamise“ mõistega, ning järeldanud, et esimene alternatiiv peaks katma olukordi, kus kaubitseja füüsiliselt teostab mingit äritegevust vastavas liikmesriigis ning tal peab olema mingi füüsiline seos või kohalolek vastavas riigis.⁵⁸

Teise alternatiivi puhul on keskseks eristavaks kontseptsiooniks „majandus- või kutsetegevuse suunamise“ mõiste, mida on peetud kujundatuks spetsiaalselt e-kaubanduse vajadusi silmas pidades, kuid võib puudutada ka traditsioonilisemaid piiriülese kaubitsemise viise. Nimetatud asjaolu on peetud vajalikuks nentida ka õiguskirjanduses.⁵⁹ „Suunamise“ mõiste on tehnoloogiliselt neutraalne, kuid on üheselt seostatav vaid ettevõtja poolse tegevusega, mis ei

---

⁵⁷ J. St Øren. International Jurisdiction Over Consumer Contracts in eEurope. – International and Comparative Law, 2003/52, No 2, p 676.

⁵⁸ Ibid, pp 676-678.

⁵⁹ D. Rowland, E. Macdonald. Information Technology Law. London: Cavendish Publishing Ltd., 2005, p 259.

nõua tarbijalt millegi tegemist.⁶⁰ Seejuures on otsustus, kas mingit tegevust saab käsitleda kui mingisse liikmesriiki suunatud tegevust, allutatud ulatuslikule diskretsioonile.⁶¹

„Tegevuse suunamise“ mõiste kontseptsiooni on Euroopa Kohus tõlgendanud *Pammeri ja Alpenhofi* ühendatud kohtuasjas.⁶² Kohus märkis, et reklaamiks kasutatavad klassikalised vahendid, nagu raadio, ajakirjandus ja televisioon, eeldavad teatavat kavatsust oma tegevust vastavatesse riikidesse suunata, kuid selline kavatsus ei pruugi ilmnedagi läbi interneti reklaamimisel. Kuna „tegevuse suunamise“ kontseptsiooni tingimuste täitmiseks ei piisa üksnes veebilehe olemasolust ja võimalusest sellele ligi pääseda ning ettevõtja peab olema väljendanud tahet luua kaubanduslikke suhteid tarbijatega mõnes teises (või mitmes teises) liikmesriigis, s.h liikmesriigis, kus on tarbija alaline elukoht, tuleb kohtu hinnangul ettevõtja ja tarbija vahelise lepingu puhul uurida, kas enne lepingu sõlmimist selle konkreetse tarbijaga võis olemasolevate infoelementide pinnalt järeldada, et ettevõtja kavatses astuda kaubanduslikesse suhetesse tarbijatega, kes omavad alalist elukohta teistes liikmesriikides, sh riigis, kus on kõnesoleva tarbija alaline elukoht, pidades silmas seda, et ettevõtja oli valmis niisuguste tarbijatega lepingu sõlmima.⁶³ Kohus loetles, et elementideks, mis võivad anda alust järeldada, et ettevõtja suunab oma tegevust liikmesriiki, kus on tarbija, on näiteks tegevuse rahvusvaheline laad; kirjeldus selle kohta, kuidas, millist teed kaudu, on võimalik muudest liikmesriikidest jõuda sinna, kus ettevõtja tegutseb; niisuguse keele või vääringu kasutamine, mis erineb sellest, mida tavapäraselt kasutatakse liikmesriigis, kus on ettevõtja asukoht, ning võimalus teha broneeringuid ja saada selle kohta kinnitus selles teises keeles; telefoninumbri äramärkimine koos rahvusvahalise suunakoodiga; kulutuste tegemine selleks, et teiste liikmesriikide tarbijad saaksid otsingumootori kaudu hõlpsalt jõuda ettevõtja või vahendaja veebilehele; esimese tasandi domeeninimena

---

⁶⁰ Võrdle Brüsseli konventsiooni artikli 13 lg-ga 3.

⁶¹ Sellise järeldus on Euroopa Kohtu kohtupraktika pinnalt tehtud ka õiguskirjanduses. Vt: Nielsen, in Magnus/Mankowski, p 381; L. E. Gillies. I. Clarifying the ‘Philosophy of Article 15’ in the Brussels I Regulation: C-585/08 *Peter Pammer v Reederei Karl Schlüter GmbH & Co* And C-144/09 *Hotel Alpenhof GesmbH v Oliver Heller*. – *International and Comparative Law Quarterly*, 2011, Vol 60, Issue 02, pp 563.

⁶² EKo 07.10.2010, ühendatud kohtuasjad C-585/08 ja C-144/09, *Peter Pammer vs Reederei Karl Schlüter GmbH & Co. KG (C-585/08) and Hotel Alpenhof GesmbH vs Oliver Heller (C-144/09)*. Põhjalikumalt analüüsi nimetatud kohtuasja kohta vt: Gillies (Philosophy of Article 15), pp 557-564.

⁶³ EKo 07.10.2010, C-585/08 ja C-144/09, *Pammer and Hotel Alpenhof*, p-id 64-76.

ettevõtja asukohaliikmeriigi domeeninimest erineva nime kasutamine; viide rahvusvahelisele klientuurile, mis koosneb eri liikmesriikidest pärit klientidest.⁶⁴

Rääkides majandus- või kutsetegevuses tegutseva isiku poolsest majandus- või kutsetegevusega tegelemisest ja tegevuse suunamisest tuleb rõhutada, et Brüsseli I määruse artikli 15 lg 1 punkti c kohaldamisalasse mõlema ülalkirjeldatud alternatiivi puhul kuuluvad vaid need lepingud, mis jäävad selle tegevuse raamesse, millega ettevõtja tegeleb liikmesriigis, või mida suunab liikmesriiki, kus asub tarbija alaline elukoht.⁶⁵ Seega näiteks juhul, kui Eestis majandustegevusega tegutsev isik pakub soomekeelsel veebilehel müügiks ainult elektroonikaseadmeid, ei ole Brüsseli I määruse 4. jao kohtualluvuse sätetega kaitstud Soomes elav tarbija, kes tellib sama isiku eestikeelselt veebilehelt (mille puhul ei saa järeldada, et vastav kaubandustegevus oleks suunatud ka Soome) näiteks rõivaesemeid.

Mõlema ülalkirjeldatud alternatiivi puhul on ühiseks kriteeriumiks Brüsseli I määruse artikli 15 lg 1 punkti c raames tarbija alaline elukoht, mille sidumine nende alternatiivide kesksete eristavate kontseptsioonidega võib samuti problemaatiliseks osutuda. Kuna Brüsseli I määruse artiklis 15 lg 1 punkti c alusel välja toodud majandus- või kutsetegevuses tegutseval isikul peab olema teatav side riigiga, kus on vastava tarbija alaline elukoht, tekib siinkohal koheselt küsimus ka tarbija alalise elukoha määramise kohta. Jättes käesolevast alapeatükis välja tarbija alalise elukoha määramise täpsema käsitluse⁶⁶ on siinkohal siiski oluline rõhutada kahte asjaolu, mis omavad tähtsust otsustamiseks, kas tarbijaga lepingu sõlminud isik kuulub Brüsseli I määruse artikli 15 lg 1 punkti c alusel piiritletud isikute ringi. Esiteks tuleb märkida, et tarbija alalise elukoha olemasolu mingis liikmesriigis tuleb teha kindlaks vastava liikmesriigi siseriikliku õiguse kohaselt⁶⁷ ning teiseks tuleb toonitada, et alalise elukoha olemasolu vastavas liikmesriigis tuleb määrata tarbijalepingu sõlmimise ajahetke seisuga. Seega peab Brüsseli I määruse 4. jao kohtualluvuse sätetest lähtuma vaid selline tarbijalepingu teine pool, kes omab Brüsseli I määruse artikli 15 lg 1 punktis c viidatud sidet liikmesriigiga, kus on tarbijaga lepingu sõlmimise ajahetkel vastava lepingu sõlminud tarbija alaline elukoht selle liikmesriigi siseriikliku õiguse kohaselt.

---

⁶⁴ EKo 07.10.2010, C-585/08 ja C-144/09, *Pammer and Hotel Alpenhof*, p 93.

⁶⁵ Vt lähemalt: Nielsen, in Magnus/Mankowski, p 383.

⁶⁶ Alalise elukoha määramise kohta lähemalt ptk 2.1.

⁶⁷ Nii nõuab Brüsseli I määruse artikkel 59 lg 1. Vt lähemalt; M. Torga. Elukoht tsiviilseadustiku üldosa seaduses: tähendus rahvusvahelises tsiviilkohtumenetluses. – *Juridica VII/2010*, lk 473-480.

Siinkohal tekib aga probleem Brüsseli I määruse artikli 15 lg 1 punkti c ja artikli 16 lg 2 tõlgendamise vahel. Nimelt tuleb õiguskirjanduses väljendatud üldise seisukoha järgi määrata alalise elukoha olemasolu mingis liikmesriigis kooskõlas Brüsseli I määruse artiklis 59 sätetstatuga kindlaks menetluse algatamise ajahetke seisuga.⁶⁸ See viib tulemuseni, mis kaasab tarbijalepingute kohtualluvuse reeglite kohaldamisalasse Brüsseli I määruse artikli 15 lg 1 punkti c alusel ka sellised lepingud, mis algselt, kuna majandus- või kutsetegevuses tegutseva isiku asuja tegevuskoht ning tarbija alaline elukoht on samas liikmesriigis, rahvusvahelist tsiviilkohtumenetlust reguleerivate sätete kohaldamisalasse ei kuulu, kuid tulenevalt asjaolust, et üks pooltest alalise elukoha liikmesriiki vahetab, siiski rahvusvahelise puutumuse omandab. Sellises olukorras peab tarbijaga lepingu sõlminud majandus- või kutsetegevuses tegutsev isik olema sisuliselt valmis kaitsma oma õigusi kõikides liikmesriikides, kuhu tarbija kolida võib. Selline tulemus ei vasta aga Brüsseli I määruse artikli 15 lg 1 punkti c eesmärgile kaasata Brüsseli I määruse tarbijalepinguid reguleerivate sätete kaitsealasse lisaks Brüsseli I määruse artikli 15 lg 1 punktides a ja b sätestatud kaupade müügiga seotud lepingutele ülejäänud juhtudel vaid sellised tarbijalepingud, mille puhul on tuvastatav piisavalt tugev seos tarbija alalise elukoha liikmesriigiga. Vastava eesmärgi on Brüsseli I määruse artikli 15 lg 1 punkti c eelkäijaks oleva Brüsseli konventsiooni artikli 13 punkti 3 raames välja toonud prof Peter Schlosser.⁶⁹ Samuti on Taani õigusteadlane Peter Arnt Nielsen märkinud, et Brüsseli konventsiooni artikli 13 lg 1 punkti 3 aluseks on idee, mille kohaselt püüab majandus- või kutsetegevuses tegutsev isik meelitada tarbijaid endaga tehinguid sõlmima, kas suunates oma majandustegevust mingil viisil otseselt nende koduriikidesse või reklaamides end vastavates riikides eesmärgiga meelitada tarbijaid endaga tehinguid tegema.⁷⁰ Olukorras, kus tarbija pärast kõnealuse lepingu sõlmimist elukohta vahetab ja lepingu teisel poolel tarbija uue alalise elukoha liikmesriigiga mingisugust sidet ei ole, s.t tema tegevusest ei saa järeldada soovi vastava liikmesriigi tarbijatega kaubanduslikukese suhetesse astuda, ei tundu olevat põhjendatav kaitsta tarbijast kostjat ka näiteks teenuse osutamise lepingu puhul nii ulatuslikult, kui Brüsseli I määruse 4. jao sätted seda ette näevad. Seetõttu on

---

⁶⁸ P. Vlas, Art 59. – U. Magnus, P. Mankowski. Brussels I Regulation. Munich: Sellier European Law Publishers, 2012, p 808.

⁶⁹ P. Schlosser. Report on the Convention on the Association of the Kingdom of Denmark, Ireland and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters and to the Protocol on its interpretation by the Court of Justice, signed at Luxembourg, 9 October 1978. – OJ C 59, 05.03.1979, para 158.

⁷⁰ Nielsen, in Magnus/Mankowski, p 379.

väljendatud õiguskirjanduses seisukohta, et Brüsseli I määruse artikli 16 raames tuleks määrata tarbija alaline elukoht kindlaks lepingu sõlmimise aja seisuga.⁷¹ Brüsseli I määruse artikli 15 lg 1 punkti c raames annaks selline tõlgendus autori hinnangul igati sobiliku tulemuse, kuna eelkirjeldatud idee, millel Brüsseli I määruse artikli 15 lg 1 punkt c põhineb, ei õigusta rahvusvahelise kohtualluvuse andmist tarbija alalise elukoha liikmesriigi kohtutele olukorras, kus tarbija on kolinud pärast lepingu sõlmimist liikmesriiki, millega tarbijalepingu teisel poolel mingisugust sidet ei ole. Samale seisukohale on asunud rahvusvahelise eraõigusega tegelev Bristol Ülikooli professor Jonathan Hill.⁷² Sellisel juhul võiks Brüsseli I määruse artikli 15 lg 1 punktis c nõutavat vastavat teadlikult suunatud majandustegevust pidada autori hinnangul ka õigustuseks piiravate kohtualluvuse sätete olemasolule, kuna mingis liikmesriigis majandustegevusega tegeledes või seda sinna suunates võib vastav majandus- või kutsetegevuses tegutsev isik ilmselt ette näha, millistes liikmesriikides tal oma õiguseid kohtulikult kaitsta tuleb ning seda ka teadlikult juhtida. Siiski tuleb siinkohal möönda, et selline Brüsseli I määruse artikli 16 tõlgendus on tarbijalepingute raames põhjendatav eelkõige vaid Brüsseli I määruse artikli 15 lg 1 punktis c sätestatud lepingute puhul, mistõttu on sellise ebasüsteemse tõlgenduse kasutamine praktikas küsitav.

Viimaks lisab Brüssel I määruse artikli 15 lg 2 ülaltoodud tarbijalepingu teiseks pooleks olla võivate isikute ringile tarbijalepingute kohtualluvuse raames ka isikud, kellel tegelikult üheski liikmesriigis alalist elukohta⁷³ ei ole, kuid on filiaal, esindus või muu üksus mõnes liikmesriigis. Sellised majandus- või kutsetegevuses tegutsevad isikud loetakse filiaali, esinduse või muu üksuse tegevusest tulenevate asjade puhul alalist elukohta omavaks liikmesriigis, kus sellise isiku filiaal, esindus või muu üksus parasjagu on. Brüsseli I määruse artikli 15 lg 2 eesmärgiks on õiguskirjanduse kohaselt vältida olukorda, kus väljaspool Euroopa Liitu asuv ettevõtte omab

---

⁷¹ Hill, p 121.

⁷² Ibid, p 121.

⁷³ Brüsseli I määruse ametlikus tõlkes eesti keelde on inglisekeelset mõistet „*domicile*“ tõlgitud valdavalt kui „alaline elukoht“. Samas on artikli 60 raames sama mõiste tõlgitud eesti keeles juriidiliste isikute kohta loogilisemalt kõlava mõistena „alaline asukoht“, mistõttu tuleb viiteid alalisele elukohale lugeda juriidiliste isikute puhul viideteks alalisele asukohale.

Euroopa Liidus filiaali, esindust või muud üksust, kuid tulenevalt oma alalisest elukohast ei kuuluks muidu Brüsseli I määruse 4. jao kaitsealasse.⁷⁴

Eesti kohtute praktika alusel tarbijalepingu teise poole määratlemiseks Brüsseli I määruse artikli 15 lg 1 alusel järeldotsi teha ei saa, kuna enamasti ei ole lahendites,⁷⁵ kus kohtud on tõkestanud hageja kohtusse pöördumise teises liikmesriigis alalist elukohta omava kostja puhul vastavalt Brüsseli I määruse artikli 16 lg-es 2 sätestatule, kohtud põhjendanud, millisest Brüsseli I määruse 15 lg 1 punktist lähtudes on asunud seisukohale, et leping Brüsseli I määruse 4. jao kaitsealasse kuulub. Kuna piirduakse vaid konstateerimisega, et tegemist on tarbijalepinguga,⁷⁶ ei ole võimalik hinnata, millise Brüsseli I määruse artikli 15 lg 1 punkti alla vastava vaidluse aluseks olev tarbijaleping kuulub ning millistest kaalutlustest lähtuvalt. Samuti ei ole võimalik võtta seisukohta, kas vastava hageja kohtusse pöördumise õiguse tõkestamine tarbijat kaitsvate kohtualluvuse sätete alusel on olnud ikka põhjendatud.

Üheks huvitavaks näiteks Eesti kohtupraktikast võiks siinkohal välja tuua kohtulahendi, kus kohus keeldus Brüsseli I määruse artikli 16 lg 2 alusel menetlusse võtmast korteriühistu hagi korteriühistu liikme vastu.⁷⁷ Kohus leidis, et Brüsseli I määruse artikli 15 lõike 1 punkt c käsitleb „kõiki lepinguid nende esemest olenemata”, kui tarbija on need sõlminud kutselise müüjaga ning leping kuulub viimase kutse - või äritegevuse raamesse (Euroopa Kohtu 14.05.2009 otsus kohtuasjas C-180/06 p 50).⁷⁸ Seejuures asjaolu, et korteriühistu näol oli tegemist vahendaja, mitte ettevõtja endaga, ei saanud olla maakohtu hinnangul takistuseks sellele, et ettevõtjat käsitatakse ettevõtjana, kes on tarbijalepingu pooleks Brüsseli I määruse artikli 15 lg 1 punkti c mõttes.⁷⁹

Sellise käsitlusega käesoleva töö autor kindlasti nõustuda ei saa, kuna autori hinnangul ei vääri korteriühistu vaidluste puhul korteriühistu liige tarbijale omistatavat kaitset. Korteriühistu

---

⁷⁴ European Civil Law. Comment on EC Regulation No 44/2001 Brussels I 2000. Jurisdiction over consumer contracts [Sec. 4]. Arvutivõrgus: <http://www.europeancivillaw.com/brusselsone2000.htm> (01.02.2013).

⁷⁵ Vt nt: PMKm 25.04.2011, tsiviilasi nr 2-10-60710; PMKm 27.04.2012, tsiviilasi nr 2-11-41019; TMKm 15.05.2012, tsiviilasi nr 2-12-41; HMKm 06.06.2012, tsiviilasi nr 2-11-64891.

⁷⁶ Vt nt: HMKm 24.04.2012, tsiviilasi nr 2-11-36761; PMKm 27.04.2012, tsiviilasi nr 2-11-41019; TMKm 15.05.2012, tsiviilasi nr 2-12-41; VMKm 13.09.2012, tsiviilasi nr 2-11-343; PMKm 14.11.2012, tsiviilasi nr 2-11-53501

⁷⁷ VMKm 11.07.2012, tsiviilasi nr 2-12-24477.

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ Ibid.

nõudeõigus majandamiskulude tasumiseks oma liikme vastu tekib korteriühistul seaduses sätestatud alustel⁸⁰ selliste teenuste osutamise eest, mida osutab teenusepakkuja korteriühistule, mitte otseselt tarbijale ning sisuliselt on tegemist teiste korteriomanike, kes on majandamiskulud kandnud, nõudega ühe korteriomaniku suhtes. Sellisel puhul ei saa rääkida sõlmitud (tarbija)lepingust ning ühe poole erilise kaitse vajadusest tulenevalt tema sotsiaal-majanduslikult nõrgemast positsioonist.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et tulenevalt Brüsseli I määruse 4. jao kaitseesmärkidest on piiratud ka nende majandus- või kutsetegevuses tegutsevate isikute ring, kes peavad tarbijatega kaubanduslikesse suhetesse astumisel vastavaid sätteid arvestama ning kelle kohtusse pöördumise õigust need sätted tõkestavad. Brüsseli I määruse artikli 15 lg 1 punktide a ja b puhul on vastavate majandus- ja kutsetegevuses tegutsevate isikute ring piiritletud teatud liiki lepingutega kaupade müügiks ning on põhjendatav eesmärgiga kaitsta eriliselt vaid teatud liiki ostjaid. Punkti c puhul on majandus- või kutsetegevuses tegutsevate isikute ring piiratud lepingute liigist sõltumatult vastava majandus- või kutsetegevuses tegutseva isiku tegevuse ja selle seotusega liikmesriigiga, kus on tarbija alaline elukoht lepingu sõlmimise ajal. Vastavat teadlikult suunatud kaubandustegevust võib pidada õigustuseks ka piiravate kohtualluvuse sätete olemasolule, kuna mingis liikmesriigis majandustegevusega tegeledes või seda sinna suunates võib vastav majandus- või kutsetegevuses tegutsev isik ilmselt ette näha, millistes liikmesriikides tal oma tegevusest tulenevalt oma õiguseid kohtulikult kaitsta tuleb ning seda ka teadlikult juhtida. Samas võib majandus- või kutsetegevuses tegutseva isiku jaoks osutada problemaatiliseks olukord, kus tarbija pärast lepingu sõlmimist elukohta vahetab, mil peab tarbijaga lepingu sõlminud majandus- või kutsetegevuses tegutsev isik olema sisuliselt valmis kaitsma oma õigusi kõikides liikmesriikides. Sellises olukorras oleks majandus- või kutsetegevuses tegutseva isiku huvides vajalik tõlgendada Brüsseli I määruse artiklis 16 sätestatud kohtualluvuse määramise alust selliselt, et tarbija alaline elukoht, mille järgi kohtualluvus määrata, tuleks teha kindlaks Brüsseli I määruse artikli 15 lg 1 punktis c sätestatud lepingu sõlmimise aja seisuga. Kohtupraktika seisukohalt on oluline, et kohtud ei takistaks Brüsseli I määruse 4. jao sätete alusel ekslikult selliste majandus- või kutsetegevuses tegutsevate isikute kohtusse pöördumist, kes tegelikult Brüsseli I määruse artikli 15 tähenduses tarbijalepingu pooleks ei ole, ning kelle lepingupartner

---

⁸⁰ Korteriühistu seadus. – RT I 1995, 61, 1025 ... RT I, 25.05.2012, 17, § 15¹ lg 1 ja § 13.

seetõttu Brüsseli I määruse 4. jao sätete alusel omistatavat kohtualluvuslikku kaitset sellisel tasemel ei vääri.

2. MAJANDUS- VÕI KUTSETEGEVUSES TEGUTSEVA ISIKU KAITSE TARBIJA HAGEMISEL ÜLDISEL JA ERIALUSEL MÄÄRATUD KOHTUS

2.1 Tarbija hagemine alalise elukoha järgses kohtus kui kohtualluvuse üldisel alusel määratud kohtus

Olles määratlenud eelnevas peatükis Brüsseli I määruse 4. jaos sätestatud tarbijalepingute pooled, tuleb nende poolte õiguste vahekorra hindamiseks asuda järgnevalt analüüsima konkreetseid sätteid, mis annavad majandus- või kutsetegevuses tegutsevale isikule kohtualluvusliku aluse tarbijat mingi liikmesriigi kohtutes hageda. Seejuures on käesolevas peatükis vaadeldud Brüsseli I määruse artikli 16 lg-st 2 tulenevat tarbijalepingute kohtualluvuse üldreeglit tuues esmalt välja selle aluseks oleva kriteeriumi – alalise elukoha – olemuse ja selle mõju tarbijalepingu poolte õiguste vahekorrale kohtualluvuse seisukohalt ning analüüsides seejärel vastavast kohtualluvuse määramise alusest tuleneva piirangu ulatust ja põhjendatust majandus- või kutsetegevuses tegutsevale isikule võrreldes Eesti tsiviilkohtumenetluses tarbija vastu hagi esitada lubavate kohtualluvuse sätetega.

Üldreegli kohaselt määratakse Brüsseli I määruse artiklis 15 piiritletud olukordades kohus, kuhu võib tarbijalepingu teine pool tarbija kaevata, kindlaks Brüsseli I määruse artikli 16 lg 2 alusel, mis sätestab, et teine lepinguosaline võib algatada menetluse tarbija vastu üksnes selle liikmesriigi kohtutes, kus on tarbija alaline elukoht. Nimetatud, sotsiaal-majanduslikult nõrgema poole kohase kaitse tagamiseks loodud ning menetluslikult nõrgema poole ehk kostja kaitse põhimõttele tuginev,⁸¹ säte lähtub *actor sequitor forum rei* põhimõttest, mis kätkeb endas eeldust, et kostjal on end kergem kaitsta n.ö koduriigi kohtus. Sellisele eeldusele on tuginenud ka Euroopa Kohus⁸² ning selle rolli rahvusvahelise kohtualluvuse sätete kujundamisel on rõhutatud Brüsseli konventsiooni kontekstis.⁸³ Koduriigi kohtu kohtualluvus vastab eelnevalt välja toodud

---

⁸¹ Vt lähemalt nõrgema poole kaitse põhimõtte kohta Brüsseli konventsiooni ja Brüsseli I määruse kontekstis: J. A. Pontier, E. Burg. EU Principles on Jurisdiction and Recognition and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters according to the case law of the European Court of Justice. Hague: Asser Press, 2004, pp 117-141.

⁸² EKo 13.07.2000, C-412/98, *Group Josi Reinsurance Company SA v Universal General Insurance Company (UGIC)*, p 35.

⁸³ P. Jenard. Report on the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters signed at Brussels 27 September 1968. – OJ C 59, 05.03.1979, p 18.

tarbija kaitseks kehtestatud kohtualluvuse sätete eesmärkidele – ilmselt on koduriigi kohtud kostjast tarbijale kõige lihtsamini ligipääsetavad ning osalemine seal toimivas kohtumenetluses nõuab vähem pingutusi ja rahalisi kulutusi. Samuti kompenseerib tarbija väiksemaid teadmisi ja kogemusi juriidilistes küsimustes teatud määral asjaolu, et koduriigi õiguslik keskkond on tarbijast kostja jaoks tõenäoliselt oluliselt tuttavam ja lihtsamini mõistetav, kui seda on mõne välisriigi õiguslik keskkond.

Vastavaks koduriigiks, kus on tarbijast kostjal enda kaitsmiseks eelduslikult parimad võimalused, on Brüsseli I määruse artikli 16 lg 2 tähenduses liikmesriik, kus on tarbija alaline elukoht. Alalise elukoha mõiste sisustamisel füüsiliste isikute puhul, kelle hulka kuulub ka tarbija, tuleb Brüsseli I määruse raames lähtuda Brüsseli I määruse artiklis 59 sätestatust. Samas ei sätesta Brüsseli I määruse artikkel 59 ühest alalise elukoha definitsiooni, vaid kehtestab alalise elukoha määramise läbi liikmesriikide siseriikliku õiguse. Et teha kindlaks, kas poole alaline elukoht on selles liikmesriigis, kelle kohtusse on asja kohta hagi esitatud, kohaldab see kohus Brüsseli I määruse artikli 59 lg 1 kohaselt vastava liikmesriigi siseriiklikke seadusi (õiguskirjanduses välja toodud seisukohtade kohaselt ilmselt konkreetse riigi materiaaõigust ilma rahvusvahelise eraõiguse säteteta)⁸⁴. Teist, Brüsseli I määruse artikli 59 lg-s 2 sätestatud, konfliktinormi tuleb rakendada olukorras, kus kostjaks olev isik ei oma alalist elukohta liikmesriigis, mille kohus asja arutab, kuid, otsustamaks, kas kostjal on õigus kaitsele Brüsseli I määruse artiklist 4 tulenevale siseriiklike kohtualluvuse sätete kohaldamise vastu, on vajalik teha kindlaks, kas isiku alaline elukoht on mõnes teises liikmesriigis. Selgitamaks, kas poole alaline elukoht on mingis liikmesriigis, peab kohus vastavalt Brüsseli I määruse artikli 59 lg-le 2 kohaldama selle liikmesriigi siseriiklikku õigust. Seejuures tahab autor rõhutada, et kohus, kus on menetlus algatatud, peab kontrollima esmalt kostja alalise elukoha olemasolu enda liikmesriigis ning alles juhul, kui artikli 59 lg 1 kohaldamisel jõuab vastav kohus tulemusele, et kostjal selles liikmesriigis alalist elukohta ei ole, saab asuda kontrollima kostja alalise elukoha olemasolu teistes liikmesriikides. Selline loogika vastab Brüsseli I määruse artikli 59 lg 2 sõnastusele,⁸⁵ mis seab teise liikmesriigi seaduste kohaldamise eelduseks asjaolu, et poole, kelle alalist elukohta mingis liikmesriigis soovitakse kindlaks teha, alaline elukoht ei ole liikmesriigis, kelle kohtule on

---

⁸⁴ Vlas, in Magnus/Mankowski, p 808. Vt lähemalt ka: Torga, lk 476.

⁸⁵ Brüsseli I määruse artikli 59 lg 2: „Kui poole alaline elukoht ei ole liikmesriigis, kelle kohtutele on hagi esitatud, kohaldab kohus /.../“.

hagi esitatud ja kes selle poole alalist elukohta mingis liikmesriigis kindlaks teeb. Eeltoodust tuleneb, et tarbija alalise elukoha määramisel tuleb kohaldada parasjagu selle liikmesriigi õigust, millises liikmesriigis alalise elukoha olemasolu tuvastada soovitakse. Brüssel I määruse artiklis 59 sätestatud normid on suunatud küll asja menetlusse võtmise küsimust lahendavale kohtualluvust kontrollivale kohtule, kuid arvestades, et oma õiguste kaitseks kohtusse pöörduda sooviv isik on ilmselt huvitatud asja kiirest menetlusse võtmisest, on vastavad sätted autori hinnangul oluliseks orientiiriks ka majandus- või kutsetegevuses tegutseva isikule otsustamaks, millise liikmesriigi kohtus menetlus algatada. Otsustavaks ajahetkeks, millise seisuga tarbija alaline elukoht kindlaks teha tuleb, on Brüsseli I määruse raames üldise seisukoha järgi menetluse algatamise hetk.⁸⁶

Alalise elukoha mõistet Brüsseli I määruse kontekstis käsitlevas kirjanduses on märgitud, et eelkirjeldatud alalise elukoha määramise sätted toovad kaasa nn positiivseid ja negatiivseid kohtualluvuse vaidlusi,⁸⁷ kusjuures nn positiivse kohtualluvuse vaidlusega on tegemist juhul, kui kohus, kus menetlus algatati, jõuab oma siseriiklikke sätteid kohaldades tulemuseni, et kostja omab alalist elukohta vastavas liikmesriigis, samal ajal, kui ka teise liikmesriigi kohus jõuab oma siseriiklikust õigusest tulenevalt seisukohale, et kostjal on alaline elukoht tema liikmesriigis.⁸⁸ Tarbijalepingu teise poole jaoks tähendab see seda, et kui vastavate liikmesriikide õigust kohaldades on võimalik jõuda tulemuseni, et tarbijal on alaline elukoht mitmes liikmesriigis, siis on teisel poolel võimalik valida, millises liikmesriigis tarbija vastu kohtumenetlus algatada. Juhul, kui hagi tarbija vastu esitatakse n.ö igaks juhuks koheselt mitme liikmesriigi kohtutesse, on Brüsseli I määruse artiklist 27 tuleneva *lis pendens* reegli kohaselt õigus kohtualluvuse järgi asja lahendada sellel kohtul, kellele esitati menetluse algatamise avaldus esimesena (ja kes tuvastab, et kostjal on alaline elukoht selle kohtu liikmesriigis).

Juhul, kui tarbija soovitakse kaevata Eesti kohtusse tuleb teha esmalt kindlaks, kas tarbijal on alaline elukoht Eesti Vabariigis. Selleks kuulub kooskõlas Brüsseli I määruse artikliga 59

---

⁸⁶ Vlas, in Magnus/Mankovski, p 808. Samas võib olla vajalik tõlgendada Brüsseli I määruse artikli 15 lg 1 punktiga c koosmõjus artiklit 16 selliselt, et tarbija alaline elukoht tuleb kindlaks teha artikli 15 lg 1 punktis c sätestatud lepingu sõlmimise aja seisuga. Vt lähemalt käesoleva töö ptk 1.2, lk 19-21.

⁸⁷ Vlas, in Magnus/Mankovski, p 808.

⁸⁸ Sellise näite on toonud Brüsseli I määruse artikli 59 kontekstis Hollandi õigusteadlane Paul Vlas: Vlas, in Magnus/Mankovski, p 808.

kohaldamisele tsiviilseadustiku üldosa seaduse (TsÜS)⁸⁹ § 14 lg 1,⁹⁰ mille kohaselt on isiku elukoht koht, kus isik alaliselt või peamiselt elab. Õiguskirjanduses on selgitatud, et kusagil alaline elamine TsÜS § 14 lg 1 mõttes, viitab kohale, kus isik alaliselt viibib, kus on tema kodu, s.t koht, millega ta on isiklikult kõige enam seotud, kus ta ööbib, puhkab, kus on tema isiklikud asjad jm ning peamiselt elamine tähendab, et antud kohas viibib isik rohkem, kui kusagil muus kohas.⁹¹ Samas ei ole õiguskirjanduse kohaselt elukohana käsitletavat kohad, kus isik pikemat aega vastu tahtmist või vabatahtlikult viibib, kuid ilma soovita või võimaluseta asuda vastavasse kohta elama.⁹²

Tarbija alalisest elukohast lähtuv Brüsseli I määruse artikli 16 lg-s 2 sisalduv kohtualluvuse regulatsioon on tarbijalepingu teise poole jaoks on äärmiselt piirava iseloomuga. Ühest küljest kattub see regulatsioon Brüsseli I määruse artiklist 2 tuleneva üldise kohtualluvuse määramise põhimõttega, kuid samas on välistatud, üksikute eranditega, kõik alternatiivsed alused kohtualluvuse määramiseks. Selline regulatsioon muudab majandus- või kutsetegevuses tegutseva isiku jaoks tarbija vastu kohtusse pöördumise võimalusi oluliselt kitsamaks võrreldes näiteks enamike muude lepinguliste vaidlustega.⁹³ Samuti on selline regulatsioon piiravam vastavatest Eesti siseriiklikest tsiviilkohtumenetluse seadustikus sätestatud kohtualluvuse sätetest, mis ei sätesta kohtusse pöördumisel kohtualluvuslikke piiranguid tarbijaks olemisest lähtuvalt,⁹⁴ vaid põhinevad kohtualluvuse määramisel üldisele füüsilise isiku mõistele.

Võrdlemaks Brüsseli I määruse artikli 16 lg-st 2 tuleneva piirangu ulatust Eesti tsiviilkohtumenetluses sätestatud alustega, mis lubavad tarbijat kohtualluvuse järgi hageda, tuleb esmalt vastavad sätted välja tuua. Vastavalt TsMS § 79 lg 1 võib füüsilise isiku vastu esitada hagi tema elukoha järgi /.../. Sama paragrahvi lg 2 kohaselt, kui füüsilise isiku elukoht ei ole teada, võib tema vastu hagi esitada tema viimase teadaoleva elukoha järgi. Lisaks sätestab TsMS § 83, et varalise nõudega hagi võib füüsilise isiku vastu esitada ka tema viibimiskoha järgi, kui

⁸⁹ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I 2002, 35, 216 ... RT I, 06.12.2010, 12.

⁹⁰ Alalise elukoha määramiseks TsÜS § 14 lg 1 kohaldamise Brüsseli I määruse artikli 59 kontekstis on välja toodud ka Eesti õiguskirjanduses: P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. – Tallinn, Kirjastus Juura, 2010, lk 65.

⁹¹ TsÜS § 14 lg 1 tõlgendamise kohta vt lähemalt: Varul jt. Tsiviilseadustiku üldosa seadus, komm vlj, lk 62.

⁹² Ibid, lk 62.

⁹³ Võrdle Brüsseli I määruse artiklist 5 tulenevate alustega kohtualluvuse määramiseks lepinguga seotud asjades.

⁹⁴ TsMS § 90 sätestab kohtualluvuse tarbija elukoha järgi, kuid see säte vaid laiendab teatud tarbijalepingute puhul tarbija kohtualluvuslikku õigust kohtusse pöördumiseks, mistõttu ei ole käesoleva töö kontekstis oluline.

isik on seal pikemat aega töö- või teenistussuhte või õpingute tõttu või muul sellesarnasel põhjusel. Veelgi enam, kuna eelmainitud füüsiliste isikute kohta käivad kohtualluvuse sätted ei ole erandlikud⁹⁵, vaid vastavalt üldine ja valikuline, võib tulenevalt TsMS § 89 lg-st 1, mis sätestab samuti valikulise kohtualluvuse, esitada lepingust tuleneva või lepingu tühisuse tuvastamise hagi ka vaidlusaluse lepingukohustuse täitmise koha järgi.

Käsitledes olukorda, kus isiku elukoht või asukoht on välisriigis, eeldab TsMS §-is 86 sätestatud kohtualluvuse reegli kohaldamine esmalt rahvusvahelise kohtualluvuse reeglite kohaldamist. Kui vastavalt rahvusvahelise kohtualluvuse sätetele, eelkõige Brüsseli I määruse artiklis 4 sätestatud juhul, kuulub kohaldamisele Eesti tsiviilkohtumenetluse seadustik, lubab TsMS § 86 lg 1 esitada varalise nõudega hagi ka välisriigis elava võlgniku, s.h tarbija, vara asukoha järgi.⁹⁶ Lisaks täpsustab lg 2, et registrisse kantud vara puhul võib lõikes 1 nimetatud hagi esitada vastava registri asukoha järgi ning lg 3, et juhul, kui varaks on võlaõiguslik nõue, võib lõikes 1 nimetatud hagi esitada võlgniku elu- või asukoha järgi ja kui nõude tagatiseks on asi, võib hagi esitada ka asja asukoha järgi.

Seega olukordades, kus rahvusvahelise elemendi olemasolul kohalduksid Brüsseli I määruse 4. jao sätted, võiks tarbijalepingu teine pool esitada Eesti siseriiklike kohtualluvuse sätete alusel hagi füüsilise isiku vastu isiku elukoha järgsesse kohtusse; kui see ei ole teada, viimase teadaoleva elukoha järgsesse kohtusse; varalise nõudega hagi puhul (mida käesoleva magistritöö kontekstis mõistetakse tarbijalepingutest tulenevad vaidlused tõenäoliselt enamasti on) viibimiskoha, kus isik pikemat aega viibib, järgsesse kohtusse; lepingukohustuse täitmise koha järgsesse kohtusse ning juhul, kui isiku elukoht on välisriigis, kuid ta omab Eestis vara, ka tema vara asukoha järgsesse kohtusse.

Eeltoodu illustreerib ilmekalt, kui palju kitsam on Brüsseli I määruses sätestatud üheaegselt üldine ja erandlik kohtualluvuse määramise alus tarbijalepingute puhul. Sellist piiramist võrreldes siseriiklike sätetega võib aga põhjendada erineva olustikuga, milles rahvusvahelise kohtualluvuse reeglid kohalduvad. Ei saa ju võrrelda olukorda, kus näiteks Tartus elav tarbija peaks tulenevalt

---

⁹⁵ TsMS § 69 lg 4 kohaselt määratakse erandliku kohtualluvusega m kohus, kuhu ainsana võib tsiviilasja lahendamiseks pöörduda. Kohtualluvus hagita asjades on erandlik, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti.

⁹⁶ Vastavalt TsMS § 86 lg-le 1 nii selle vara, mille suhtes nõue esitatakse, asukoha järgi kui ka isiku muu vara asukoha järgi.

kohtualluvuse sätetest osalema kostjana kohtumenetluses Harju Maakohtus ja olukorda, kus Tartus elav tarbija peaks osalema tulenevalt kohtualluvuse sätetest kostjana kohtumenetluses Nafpaktose Maakohtus (kreeka keeles *EIPHNOΔΙΚΕΙΟ Ναυπακτου*) Kreeka Vabariigis või Glasgow Šerifikohtus (inglise keeles *Glasgow Sheriff Court*) Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigis Šotimaal. Lisaks ilmsele erinevusele realselt kohtusse ilmumiseks vajalike kulutuste ja pingutuste vahel, on isiku võime end välisriigi kohtus ja võõras õiguskeskkonnas adekvaatselt kaitsta tõenäoliselt oluliselt väiksem, kui lihtsalt koduriigi teise piirkonna kohtus. Seetõttu võib maksimi *actor sequitur forum rei* pidada rahvusvahelises sfääris oluliselt asjakohasemaks, kui siseriiklikul tasandil. Seda on Brüsseli konventsiooni selgitavas raportis välja toonud ka raportöör Paul Jenard.⁹⁷

Hindamaks, kas Brüsseli I määrusest tulenevad majandus- või kutsetegevuses tegutseva tarbijalepingu poole kohtusse pöördumise õiguse kitsendused tarbijalepingute kohtualluvuse määramisel on võrreldes Eesti tsiviilkohtumenetluse seadustikust tulenevate kohtualluvuse reeglitega põhjendatavad rahvusvahelise olustiku eripäraga, peaks analüüsima, millise sisu saab kostja kaitseõiguse tagamine juhul, kui asetada Eesti tsiviilkohtumenetluse siseriiklikul tasandil kehtestatud kohtualluvuse reeglistik rahvusvahelise tsiviilkohtumenetluse keskkonda. Teisisõnu, tuleks vastata küsimusele, kas juhul, kui tarbijalepingu teine pool võiks esitada tarbija vastu hagi Euroopa Liidu raames lisaks tarbija alalise elukoha järgsele kohtule ka tarbija viimase teadaoleva alalise elukoha järgsesse kohtusse, varalise nõudega hagi puhul tarbija pikemaajalise viibimiskoha järgsesse kohtusse, lepingukohustuse täitmise koha järgsesse kohtusse ning juhul, kui isik omab vara liikmesriigis, kus ei ole tema alaline elukoht, ka tema vara asukoha järgsesse kohtusse, oleks tarbijast kostja kaitseõiguse tagamine sisuliselt niivõrd moonutatud, et seda ei saa tarbijalepingu teise poole kohtusse pöördumise õigusega võrreldes tasakaalustatuks pidada.

Kuivõrd põhimõte, mille järgi on kostjal ennast kergem kaitsta koduriigi kohtus, lähtub eeldustest, et koduriigi kohtusse on isikul lihtsam ja odavam faktiliselt kohale ilmuda ning, et koduriigi õiguslik keskkond on isikule tuttav, mistõttu on tal lihtsam oma õigusi kaitsta, tuleks eelnimetatud tsiviilkohtumenetluse seadustikus sätestatud kohtualluvuse määramise aluseid

---

⁹⁷ Jenard Report Brussels Convention 1979, p 18.

käesolevas kontekstis hinnata samuti läbi vastavate kriteeriumite – võimaluse ilmuda realselt kohtusse ja osaleda kohtuistungitel ning võime orienteeruda vastava riigi õiguslikus keskkonnas.

Tarbija viimase teadaoleva alalise elukoha järgesse kohtusse hagi esitamisel ei ole ilmselgelt võrreldavad kostja võimalused realselt kohtusse ilmuda ning igal juhul võib eeldada, et kostjal on lihtsam ja vähem pingutusi nõudvam ilmuda kohtusse, mis asub tema elukohale lähedal. Kuigi kohtumenetluse aususe ja legitiimsuse garantiiks peetavat tsiviilkohtumenetluse suulisuse põhimõtet⁹⁸ seostatakse enamasti isiku reaalse ja vahetu kohtuistungil toimuva suhtlusega, ei tohiks vastavat menetlusõigust autori arvates tsiviilkohtumenetluse raames üle tähtsustada ja selle piiramise võimalikkust eitada. Peab tõdema, et tsiviilkohtumenetluses esitatakse enamasti olulisemad seisukohad ja asjaolude kirjeldused, millest kohus otsuse tegemisel lähtub, kirjalikult (s.h elektrooniliselt) ning näiteks Eesti tsiviilkohtumenetluses toimuvad lihtsustatud menetlused on Eesti Riigikohtu kohtuniku Eerik Kergandbergi sõnul oma sisult suulisuse põhimõtet suuremal või vähemal määral hülgevad.⁹⁹ Samuti võimaldavad tänapäevased tehnoloogilised võimalused kuulata isikud n.ö vahetu suhtluse raames ära ka realselt konkreetseesse kohtusse ilmumata, näiteks läbi videokonverentsi võimaluse.¹⁰⁰ Seetõttu on siinkohal pigem olulisem kostja võime mingi riigi õiguslikus keskkonnas orienteeruda ja ennast kaitsta. Seisukoht, mille kohaselt on isik koduriigi õigusliku keskkonnaga paremini kursis, eeldab teatud sideme olemasolu isiku alalise elukoha ja vastava riigi õigusliku keskkonna vahel. Sideme, mille tõttu oskab inimene ennast vastavas õiguskorras adekvaatemalt kaitsta. Samas peaks selline side olema isikul ka selle riigi õiguskorraga, kus oli tema alaline elukoht varasemalt. Arvestades, et periood, mille jooksul pärast tarbijalepingu sõlmimist võib olla vajadus vaidluste lahendamiseks kohtus, ei tohiks olla väga pikk ning peaks enamasti piirduma mõne aastaga, ning, et riikide üldine õiguskord ei ole ajas nii kiiresti ja drastiliselt muutuv, võiks eeldada, et isiku võime kaitsta end sellise riigi õiguslikus keskkonnas, kus ta on lähiaastatel elanud, on vägagi võrreldav sellise kaitse võimega isiku nüüdses koduriigis. Seega ei saa siinkohal asuda autori arvates seisukohale, et tarbija

---

⁹⁸ E. Kergandberg, A. Kangur jt. Sissejuhatus kohtumenetluse õpetusse. Eesti kohtumenetlusõiguse võrdluspilt. Tallinn: Juura, 2008, lk 352-353.

⁹⁹ Ibid, lk 353.

¹⁰⁰ Videokonverentsi kasutamise võimalus on ette nähtud näiteks tõendite teises liikmesriigis kogumise raames: Nõukogu määrus (EÜ) nr 1206/2001, 28. mai 2001, liikmesriikide kohtute vahelise koostöö kohta tõendite kogumisel tsiviil- ja kaubandusajades. – EÜT L 174, 27.06.2001, lk 1-24. Nimetatud määruse kohta lähemalt: E. Storskrubb. Civil procedure and EU law: a policy area uncovered. Oxford; New York: Oxford University Press, 2008, pp 113-131.

viimase teadaoleva alalise elukoha järgsesse kohtusse hagi esitamise lubamine oleks kostja kaitseõiguse tagamise seisukohalt ebaproportsionaalselt piirav.

Tegelikult on ka Euroopa Kohus Brüsseli I määruse puhul sellisel alusel hagi esitamise võimalikkust möönnud (tõsi küll - väga ettevaalikult). Kohtuasjas *Hypoteční banka a.s. vs Udo Mike Lindner* märkis kohus, et kui kohtul ei ole Brüsseli I määruse artikli 59 lg 1 ja 2 sätteid kohaldades võimalik tarbija alalist elukohta tuvastada, kuna ei ole võimalik jõuda järeldusele, et kostja omab alalist elukohta kohtu asukohariigis või muus liikmesriigis või väljaspool liikmesriike, võimaldab Brüsseli I määruse artikli 16 lg 2 tõlgendamine selliselt, et see hõlmaks ka liikmesriiki, kus asub tarbija viimane teadaolev alaline elukoht, tagada õiglase tasakaalu hageja õiguste ja kostja õiguste vahel olukorras, kus viimasel on kohustus teavitada teist lepinguosalist igast aadressimuutusest, mis toimub pärast pikaajalise kinnisvara tagatisega laenulepingu sõlmimist.¹⁰¹ Kohus leidis, et selline tõlgendus on esiteks kooskõlas määruses järgitava eesmärgiga tugevdada liidus elavate isikute õiguslikku kaitset, võimaldades hagejal teha raskusteta kindlaks kohus, kuhu ta võib pöörduda, ja kostjal mõistlikult ette näha, millisesse kohtusse teda võib kaevata ning teiseks võimaldab vältida olukorda, et võimatus teha kindlaks kostja tegelik elukoht võtab ära võimaluse teha kindlaks kohus, kellele vaidlus allub ning mis takistab seega hagejal kohtusse pöörduda.¹⁰²

Samas on asjaolu tõttu, et kohus oma otsuses põhiasjaga seotud fakte nii piinliku täpsusega toonitas,¹⁰³ avaldatud õiguskirjanduses mõningast kahtlust selle reegli kohaldavuse ulatusele.¹⁰⁴ Käesoleva töö autor on siiski seisukohal, et viimase teadaoleva alalise elukoha järgse kohtualluvuse määramise aluse lubamine laiemal ringil juhtudel ei raskendaks Brüsseli I määruse 4. jao kaitsealasse kuuluva tarbija jaoks rahvusvahelises tsiviilkohtumenetluses oma õiguste efektiivse kaitse teostamist sellises ulatuses, et see kaaluks üles tarbijalepingu teise poole kohtusse pöördumise õiguse tagamise vajaduse vastavas olukorras. Vastupidisel juhul ei oleks olukorras, kus tarbija alalist elukohta ei ole võimalik mõistlike pingutustega üheselt kindlaks

---

¹⁰¹ Eko 17.11.2011, C-327/10, *Hypoteční banka a.s. vs Udo Mike Lindner*, p-id 40-55.

¹⁰² Ibid, p-id 43- 45.

¹⁰³ Ibid, p-id 45, 46, 47.

¹⁰⁴ Vt lähemalt: G. Cuniberti, ECJ Rules on Jurisdiction over Defendants whose Domicile is Unknown 20.11.2011. Conflict of Laws.net. News and Views of Private International Law. Available at: <http://conflictoflaws.net/2011/ecj-rules-on-jurisdiction-over-defendants-whose-domicile-is-unknown/> (23.02.2013).

määrata, näiteks ka juhul, kui tarbija kohtumenetluse vältimiseks tahtlikult oma elukohta varjab, tarbijalepingu teisel poolel sisuliselt võimalik oma õiguste kaitseks kohtualluvust omavat kohust määrata ega kohtusse pöörduda. Tuginedes Euroopa Kohtu eelkirjeldatud seisukohale on ka Eesti Riigikohus vihjanud, et olukordades, kus tarbijalepinguid puudutavates vaidlustes ei ole kostja alalist elukohta võimalik üheselt määrata, võib olla võimalik määrata kohtualluvus Brüsseli I määruse artikli 16 lg 2 alusel kostja viimase teadaoleva alalise elukohta järgi.¹⁰⁵

Varalise nõudega hagi puhul tarbija pikemaajalise viibimiskoha järgsesse kohtusse hagi esitamise võimaluse hindamiseks tarbijalepingute kontekstis tuleks esmalt võtta seisukoht, mida pikemaajalise viibimiskoha all üldse silmas peetakse. Kuna Brüsseli I määruuses ei leidu eraldi pikemaajalise viibimiskoha mõistet,¹⁰⁶ võiks lähtuda vastavast sätetusest TsMS-is. TsMS § 83 viitab kõnealuse mõiste sisustamisel pikemaajalise viibimiskohana kohale, kus isik pikemat aega töö- või teenistussuhte või õpingute tõttu või muul sellesarnasel põhjusel viibib. Siin tekib aga kohe küsimus, millist ajaperioodi võib pidada piisavaks, et asuda seisukohale, et isik viibib kuskil pikemat aega. Samuti on selgusetu, kas viibimiskoht peab olema mingi teatud ajaperioodi puhul püsiv või võib pikemaajaliseks viibimiskohaks lugeda ka olukorda, kus isik viibib kusagil regulaarselt mingi osa päevast, nädalast või kuust. Kas näiteks juhul, kui Pärnus elav isik käib Tallinnas tööl, viibides Tallinnas regulaarselt mingi osa igast tööpäevast või näiteks järjest 5 tööpäeva ja sõidab siis õhtuks või nädalavahetuseks Pärnus asuvasse koju tagasi, saab isiku pikemaajaliseks viibimiskohaks lugeda ka Tallinna või on selleks nõutav, et seesama isik viibiks Tallinnas järjest teatud pikema ajaperioodi, näiteks mõne kuu jooksul. Rahvusvahelise tsiviilkohtumenetluse kontekstis võib eelkirjeldatud problemaatika näitena tuua küllaltki levinud Soomes tööl käivad nn Kalevipojad, kes elavad küll Eestis, kuid viibivad näiteks igal nädalal esmaspäevast reedeni töö tõttu Soomes.

Esmalt võiks pikemaajalist viibimiskohta piiritleda läbi varasemalt käsitletud TsÜS § 14 lg-st 1 tuleneva elukoha mõiste. Kuigi mitmed asjaolud, mille alusel võib lugeda mingi koha isiku elukohaks TsÜS § 14 lg 1 mõttes, võivad olla kattuvad ka pikemaajalise viibimiskoha mõiste

---

¹⁰⁵ RKTkm 21.11.2012, tsiviilasi nr 3-2-1-123-12.

¹⁰⁶ Pikemaajaline viibimiskoht TsMS-i tähenduses ei ole samastatav rahvusvahelises eraõiguses ja ka Brüsseli I määruuses kasutatava hariliku viibimiskoha mõistega, mis läheneb oma sisult pigem elukoha mõistele. Hariliku viibimiskoha kohta vt lähemalt ka käesoleva magistr töö ptk 3.1.2.

määratlemisel, on siin siiski ilmselt üks oluline vahe – isiku tahe või mingisugune otsustus kusagil elamise kohta.¹⁰⁷ Seega võiks pikemaajalise viibimiskoha olemuse kohta teha järelduse, et tegemist on isiku elukohast erineva kohaga, kus isik mingil põhjusel peab või soovib mingi pikema aja jooksul viibida ilma, et tal oleks tahe vastavas kohas elada. Lisaks TsMS § 83 välja toodud juhtudele, mil isik pikemat aega kusagil viibib, võiks sinna nimekirja lisada ka näiteks viibimise kinnipidamisasutuses¹⁰⁸ ja haiglas. Viibimise perioodi ja püsivuse osas ei saa autori hinnangul ühest vastust anda ja see tuleb määrata ilmselt iga olukorra puhul faktilistest asjaoludest lähtuvalt kindlaks eraldi. Samas peaks pikemaajalise viibimiskoha määramiseks tuvastama ilmselt mingi tekkinud seose isiku ja vastava koha vahel, mis ei ole juhuslik ja, tulenevalt asja kohtualluvuslikust käsitlusest, mille kestvust võib eeldada ka vähemalt mingi aja jooksul tulevikus pärast kohtumenetluse algatamist vastavas kohtus.

Just viimasest sedastusest lähtudes ei raskenda hagi esitamine isiku pikemaajalise viibimiskoha kohtusse isiku võimalust faktiliselt kohtusse ilmuda. Pikemaajaline viibimiskoht tähendabki ju seda, et isik, olenemata sellest, kus on tema elukoht, seal viibib, mistõttu on ka vastava koha järgsesse kohtusse ilmumiseks tõenäoliselt vajalikud sarnases ulatuses kulutused ja pingutused, kui isiku elukoha järgsesse kohtusse ilmumiseks. Isiku võimet end vastava riigi õiguskeskonnas adekvaatselt kaitsta on aga mõnevõrra raskem hinnata ja see sõltub konkreetsetest faktilistest asjaoludest. Eelkõige tundub siinkohal oluline olevat pikemaajalises viibimiskohas viibimise kestvus ning asjaolu, kui tihedalt isik vastava kohaga seotud on. Tõenäoliselt ei saa siinkohal aga eeldada isiku samasugust sidet pikemaajalise viibimiskoha riigi õiguskorraga, kui isikul on selle riigi õiguskorraga, kus on või oli tema alaline elukoht. Sisustades Eesti kontekstis alalise elukoha mõiste TsÜS § 14 lg-st 1 tuleneva elukoha mõistega, eeldab see teatavat tahtlikku valikut end vastava riigi õiguskeskonda asetada. Nii ei ole see aga pikemaajalise viibimiskoha puhul, mis ei pruugi olla alati vabatahtlik. Seetõttu ei saa autori hinnangul ka eeldada, et isik peaks olema võimeline ennast pikemaajalise viibimiskoha riigi kohtus kaitsma võrdväärselt selle riigi kohtuga, kus on isiku alaline elukoht, ning vastava võimaluse sätestamine rahvusvahelise kohtualluvuse

---

¹⁰⁷ Samas peab märkima, et seda tahet peaks olema võimalik hinnata ja tuvastada mingite objektiivsete kriteeriumite alusel ning näiteks tahteavaldust muuta elukohta tuleb TsÜS §-i 14 kommenteeriva õiguskirjanduse kohaselt hinnata tahteavalduse kohta käivate reeglite ja tõlgendamise põhimõtete järgi (TsÜS § 68 ja § 75). Elukoha mõiste kohta TsÜS § 14 tähenduses vt lähemalt: Varul jt. Tsiviilseadustiku üldosa seadus, komm vlj, lk 62-63.

¹⁰⁸ Kinnipidamisasutuses viibimist on pikemaajalise viibimiskohana käsitatud ka õiguskirjanduses: Varul jt. Tsiviilseadustiku üldosa seadus, komm vlj, lk 62.

raamistikuks viiks tõenäoliselt ulatuslikumate probleemide tekkimiseni ja moonutaks Brüsseli I määruse 4. jaos sätetega kujundatud tarbijast kostja kaitseõiguse ulatust ebaproportsionaalselt.

Vaidlusaluse lepingukohustuse täitmise koha järgsesse kohtusse hagi esitamise puhul täpsustavad lepingukohustuse täitmise koha sisu Eesti tsiviilkohtumenetluse raames TsMS § 89 lg-d 2 ja 3. Kuivõrd käesoleva töö eesmärgiks on aga uurida vastava kohtualluvuse reegli võimalikku mõju rahvusvahelise kohtualluvuse ja Brüsseli I määruse kontekstis, on asjakohane kasutada vastava mõiste materiaalõiguslikku määratlust, mille saab tuletada Brüsseli I määrusest, täpsemalt artikli 5 lg-st 1. Brüsseli I määruse artikli 5 lg 1 punkti a kohaselt võib isiku, kelle alaline elukoht on liikmesriigis, teises liikmesriigis kaevata lepingutega seotud asjades selle paiga kohtusse, kus tuli täita asjaomane kohustus. Sama sätte punkti b kohaselt käsitletakse, teistsuguse kokkuleppe puudumisel, vastava sätte kohaldamisel asjaomase kohustuse täitmise kohana müügi puhul kohta liikmesriigis, kus lepingu kohaselt kaubad üle anti või kus need oleks tulnud üle anda ning teenuste osutamise puhul kohta liikmesriigis, kus lepingu kohaselt teenuseid osutati või kus neid oleks tulnud osutada. Lisaks täpsustab punkt c, et kui ei kohaldata punkti b, kohaldatakse punkti a.

Võrreldes TsMS § 89 lg 1 ja Brüsseli I määruse artikli 5 lg 1 punkti a sõnastust, võiks tõmmata paralleeli vaidlusaluse lepingukohustuse ja asjaomase kohustuse (inglise keeles *obligation in question*) vahel. Brüsseli konventsiooni artikli 5 lg 1 viitas ilma edasise definitsioonita vaid asjaomase kohustuse täitmise kohale, mida Euroopa Kohus tõlgendas mitmetes kohtuasjades kui seda lepingulist kohustust, millel hageja nõue põhineb.¹⁰⁹ Erinevalt Brüsseli konventsioonist defineerib Brüsseli I määruse artikli 5 punkt b asjaomase kohustuse mõiste kaupade müügilepingute ning teenuste osutamise lepingute puhuks. Tulenevalt Brüsseli I määruse artikli 5 lg 1 punktist c, kohaldub punkt a ja lähenemine, mille kohaselt on asjaomane kohustus see lepinguline kohustus, millel hageja nõue põhineb, vaid juhul, kui punkti b kohaldada ei saa.

Süvenemata liigselt Brüssel I määruse artikli 5 lg-es 1 sätestatud asjaomase kohustuse täitmise koha määramise problemaatikasse, võib väita, et Brüsseli I määruse artiklis 15 sätestatud tarbijalepingute puhul kuuluks asjaomase kohustuse täitmise koha puhul enamasti kohaldamisele

---

¹⁰⁹ Nt: EKo 06.11.1976, C-14/76, *A. De Bloos, SPRL vs Société en commandite par actions Bouyer* p 13; EKo 05.10.1999, C-420/97 *Leathertex Divisione Sintetici SpA v Bodetex BVBA*, p 31.

Brüsseli I määruse artikli 5 lg 1 punktis b sätestatu, mis viitaks kohtualluvuse määramisel kaupade üleandmise või teenuse osutamise kohale, või kohale, kus seda oleks tegema pidanud. Sellest sisustusest lähtudes on raske piiritleda kohti või liikmesriike, mis vastavalt konkreetsele lepingulisele olukorrale võiksid olla määratletavad asjaomase kohustuse täitmise kohana. Muuhulgas mahub selle mõiste alla näiteks liikmesriik, kus asub tarbijalepingu teine pool, kui kaup anti üle liikmesriigis, kus tarbijalepingu teine pool tegutseb või kaupa toodab, ilma, et tarbijal oleks vastava liikmesriigiga mingisugust muud seost. Seetõttu võib juba ilma põhjalikuma analüüsita asuda seisukohale, et vaidlusaluse lepingukohustuse või lepingu asjaomase kohustuse täitmise koha järgi määratletav kohtualluvus ei vasta tarbijast kostja kaitseõiguse tagamise seisukohalt Brüsseli I määruse eesmärgile. Olukord, kus tarbijalepingu teine pool saaks esitada hagi tarbija vastu ka sellises liikmesriigis, kus näiteks tarbijale tema poolt järelmaksuga müügilepinguga soetatud kaup üle anti, olenemata sellest, et tarbija ainus side vastava liikmesriigiga võib olla vastavale kauba järele tulemine või seal ostu sooritamine, kusjuures teine pool ei ole teinud piiranguid teistest riikidest pärit tarbijatega selliste lepingute sõlmimiseks, võib kindlasti põhjustada tarbijast kostja jaoks suuri raskusi kohtumenetluses oma kaitseõiguse adekvaatseks teostamiseks nii kohtusse ilmumise kui ka vastava liikmesriigi õiguslikus keskkonnas orienteerumise vaatenurgast.

Isiku vastu vara asukoha järgsesse kohtusse hagi esitamist võimaldav kohtualluvuse alus looks sideme kohtu asukoha ja tarbijast kostja vahele läbi mingi kostjale kuuluva vara. Samas ei saa autori hinnangul sellest sidemest mingisugust muud sidet vastava liikmesriigi ja tarbija vahel tuletada – ei saa eeldada, et tarbijale oleks tagatud võimalus ilmuda oma õiguste kaitseks kohtusse ilma suuremate pingutuse või kulutusteta ning ei saa eeldada, et tarbijal peaksid olema vähimadki teadmised vastava liikmesriigi õiguskorrast. Vara omamisest mingis liikmesriigis ei saa järeldada sellist seost tarbijast kostja ja vastava liikmesriigi vahel, mis lubaks asuda seisukohale, et vastaval kohtualluvuse alusel oleks tagatud tarbija piisava ja kohase õigusliku kaitse eesmärk.

Samas võib TsMS § 86 sätestatud kohtualluvuse reegli kohaldamise vajalikkus siiski kõne alla tulla olukorras, mil tegelikult peaks kohalduma Brüsseli I määrus. Vara asukoha järgsesse kohtusse hagi esitamise võimaldamise eesmärgiks Eesti tsiviilkohtumenetluses on ilmselt lihtsustada ja tagada võlausaldaja kohtusse pöördumise õigus olukorras, kus võlgnikul on Eestis

vara, kuid tulenevalt tema elukohast välisriigis, tuleks hagi esitada välisriigi kohtusse, ning vastava välisriigi kohtuotsuse täitmine Eestis asuva vara arvel võib osutuda keerukaks või isegi võimatuks. Kuna Brüsseli I määruse eesmärgiks iseenesest ongi saavutada takistusteta kohtulahendite tunnustamine ja täidetavus liikmesriikide vahel,¹¹⁰ mistõttu ei tohiks olla eriliseks probleemiks liikmesriikide kohtute lahendite täitmine teistes liikmesriikides asuva vara arvel, Brüsseli I määruses vastavale sättele analoogi ei ole. Siiski, näiteks, tõenäoliselt harva esinevas, olukorras, kus võlgnikust kostjal on mingis liikmesriigis realiseeritavat vara, mis ei oleks muul viisil võlausaldajale kättesaadav, kuna teises liikmesriigis (nt kus on kostja alaline elukoht) tehtud kohtulahendi tunnustamisest ja täidetavaks tunnustamisest on keeldutud näiteks avaliku korraga vastuolu tõttu Brüssel I määruse art 34 lg 1 alusel, võiks kerkida sellise reegli vajalikkus päevakorda. Kirjanduses on avaldatud seisukohta, et eelkirjeldatud situatsioonide puhul n.ö õigusliku vaakumi tekkimise vältimiseks, võib olla vajalik kohaldada Brüssel I määruse kohaselt keelatud siseriiklike kohtualluvuse sätteid.¹¹¹ Seejuures tulekski Eestis asuva vara puhul kohaldamisele TsMS § 86.

Kokkuvõtteks võiks öelda, et tulenevalt Euroopa Liidu selgest poliitilisest soovist teatud liiki tarbijat kui sotsiaal-majanduslikult nõrgemat poolt eriliselt kaitsta, on Brüsseli I määruse artikli 16 lg 2 sätestatud kohtualluvuse määramise aluse piiratus võrreldes Eesti siseriiklike vastavate kohtualluvuse sätetega põhjendatav erineva olustikuga, milles rahvusvahelise kohtualluvuse reeglid kohalduvad ning ainsaks juhuks, kus tarbija kaitseõiguse tagamine ka rahvusvahelise tsiviilkohtumenetluse raames oma sisu säilitaks, oleks võimalus esitada hagi tarbija viimase teadaoleva alalise elukoha järgi. Sellise võimaluse kehtestamine või aktsepteerimine võimaldaks autori hinnangul oluliselt tõhustada tarbijalepingute teise poole võimalust oma õiguste kaitseks tarbija vastu kohtusse pöörduda juhul, kui tarbija alalist elukohta ei ole võimalik kindlaks määrata, s.h juhul kui tarbija pahauskselt kohtumenetluse vältimiseks oma elukohta varjab.

---

¹¹⁰ Brüsseli I määruse preambuli punkt 6.

¹¹¹ Bogdan, pp 43-44.

2.2 Tarbija hagemine põhihagi menetlevas kohtus kui kohtualluvuse erialusel määratud kohtus

Eelnevas alapeatükis kirjeldatud Brüsseli I määruse artikli 16 lg-es 2 sisalduvast tarbijalepingute kohtualluvuse üldreeglit lähtuvat kohtute ringi, kuhu majandus- või kutsetegevuses tegutsev isik võib tarbija kaevata, laiendavad Brüsseli I määruses sätestatud erandid üldreeglit. Üheks selliseks kohtusse pöördumise õigust laiendavaks kohtualluvuse määramise aluseks on Brüsseli I määruse artikli 16 lg 3,¹¹² mille kohaselt ei mõjuta artikli 16 sätted õigust esitada vastuhagi kohtusse, kus on Brüsseli I määruse 4. jao kohaselt lahendamisel põhihagi. Hindamaks vastava sätte mõju ulatust tarbija hagemisel, käsitletakse esmalt tarbijalepingute raames esitatava vastuhagi kohtualluvuse reegli üldist iseloomu ning seejärel tingimusi, mis peavad olema täidetud vastuhagi kohtualluvuse määramiseks põhihagi järgi.

Kuigi Brüsseli I määruse artikli 16 lg 3 ei nimeta otseselt Brüsseli I määruse artikli 6 lg-et 3, tuleb siinkohal asuda ilmselt seisukohale, et artikli 16 lg 3 annab võimaluse kohaldada artikli 6 lg-et 3 Brüsseli I määruse 4. jao kaitsealas olevate lepingute puhul, mistõttu on põhjendatav sisustada Brüsseli I määruse artikli 16 lg-es 3 nimetatud vastuhagi esitamise võimalus Brüsseli I määruse artikli 6 lg 3 abil. Samuti on õiguskirjanduses rõhutatud, et eelnimetatud sätteid tuleb tõlgendada samal viisil.¹¹³ Brüsseli I määruse artikli 6 lg 3 kohaselt võib isiku, kelle alaline elukoht on liikmesriigis, kaevata (ka) vastuhagi puhul, mille aluseks on sama leping või samad asjaolud, mis põhihagi puhul, põhihagi menetlevasse kohtusse.

Brüsseli I määruse artikli 6 lg 3 ja artikli 16 lg 3 toetuvad Brüsseli I määruse põhimõttele, et sama vaidlusega seotud kohtuasju peaks lahendama (või vähemalt olema võimalik lahendada) üks kohus,¹¹⁴ mis omakorda vastab eesmärgile vähendada harmoonilise kohtumõistmise huvides samaaegsete menetluste võimalust ja tagada, et kahes liikmesriigis ei tehta vastuolulisi kohtuotsuseid.¹¹⁵ Brüsseli I määruse artiklit 6 kommenteerivas õiguskirjanduses on rahvusvahelise eraõiguse ja võrdleva õiguse professor Horatia Muir Watt märkinud, et vastuhagi

---

¹¹² Sarnane sätte vastuhagi kohtualluvuse määramise kohta väljaspool tarbijalepinguid on ette nähtud Brüsseli I määruse artikli 6 lg-es 3.

¹¹³ Jenard Report on Brussels Convention 1979, p 33; Nielsen, in Magnus/Mankowski, p 386.

¹¹⁴ Vt lähemalt: Pontier/Burg, p 207.

¹¹⁵ Vastuoluliste kohtuotsuste vältimise eesmärk on sätestatud ka Brüsseli I määruse preambuli punkti 15 lauses 1.

esitamise kohtualluvuse näol kõnealustes sätetes on tegemist n.ö tuletatud kohtualluvusega, mille puhul on teatud konkreetse kohtu (ja siinkohal mitte teatud liikmesriigi kohtute vaid konkreetse kohtu) kohtualluvus johtuv mitte konkreetse nõude sisust ega vastava vaidluse pooltest ega nende alalisest elukohast, vaid nõude seotusest teise, algse, vaidlusega, käesoleval juhul põhihagiga.¹¹⁶ See tähendab, et juhul, kui seda teist vaidlust (põhihagiga seotud vaidlust) ei eksisteeriks, ei omaks see konkreetne kohus õigust ka esimesena nimetatud vaidlust (vastuhagiga seotud vaidlust) kohtualluvuse järgi lahendada. Seejuures on õiguskirjanduses juhitud tähelepanu asjaolule, et kohtul, kes menetleb põhihagi, ei ole õigus keelduda Brüsseli I määruse artikli 6 lg-e 3 ja 16 lg-le 3 vastava vastuhagi menetlemisest kohtualluvuslikel kaalutlustel, kuid samas ei ole nõude esitajal kohustust esitada vastuhagina käsitletav nõue just põhihagi menetlevasse kohtusse, millistel juhtudel kuuluvad samaaegsete menetluste ja erinevates liikmesriikides tehtavate võimalike vastuoluliste lahendite vältimiseks kohaldamisele Brüsseli I määruse artiklid 27 ja 28.¹¹⁷

Kuna Brüsseli I määruse artikli 16 lg 3 viitab Brüsseli I määruse 2. jaos paiknevale, valikulise kohtualluvuse aluste hulka kuuluvale artikli 6 lg-le 3, ei ole vastuhagi esitamise võimalus põhihagi menetleva kohtualluvuse järgi tarbijalepingute puhul eriliselt piiratud võrreldes teiste Brüsseli I määruse reguleerimisalasse kuuluvate lepingutega. Võrreldes Eesti tsiviilkohtumenetluses vastuhagi kohtualluvust määrava TsMS § 98 lg 1 lauses 1 sätetstatuga, mille kohaselt võib vastuhagi esitada kohtusse, kuhu esitati hagi, kui on täidetud vastuhagi esitamise tingimused ja vastuhagile ei ole ette nähtud erandlikku kohtualluvust, on kohtualluvuslikus mõttes tegemist üsna sarnaste sätetega ning ka Brüsseli I määruse puhul ei kohaldu vastuhagi kohtualluvuse sätted erandliku kohtualluvuse sätete olemasolul.¹¹⁸ Siiski on olulised erinevused vastuhagi kui sellise esitamise tingimuste osas, mis järgnevalt majandus- või kutsetegevuses tegutseva isiku tarbija vastu kohtusse pöördumise õiguse seisukohalt ka vaatluse alla võetakse.

---

¹¹⁶ H. M. Watt, Art 6. – U. Magnus, P. Mankowski. Brussels I Regulation. Munich: Sellier European Law Publishers, 2012, p 299.

¹¹⁷ Ibid, p 298.

¹¹⁸ Brüsseli I määruse artikkel 22 sätestab erandlikud olukorrad, mille puhul määratakse rahvusvaheline kohtualluvus kindlaks Brüsseli I määruse artikli 22 alusel ning teised alused rahvusvahelise kohtualluvuse määramiseks lubatud ei ole. Brüsseli I määruse artikli 22 kohaldamisalasse kuuluvate vaidluste puhul deklareerivad teised kohtud artikli 25 alusel omal algatuslikult, et neil puudub kohtualluvus vastavate vaidluse lahendamiseks.

Esmalt lubab Brüsseli I määruse artikli 16 lg 3 esitada vastuhagi kohtusse, kus on Brüsseli I määruse 4. jao kohaselt (inglise keeles *in accordance with*, saksa keeles *gemäß*) lahendamisel põhihagi. Siinkohal võib tekkida küsimus, kas erinevalt Brüsseli I määruse artikli 6 lg-st 3 soovitakse artikli 16 lg-s 3 sisalduva viitega 4. jaole piirata nende kohtute ringi, kuhu võib esitada tarbijalepingute raames vastuhagi, kohtutega, mille puhul on põhihagi kohtualluvus määratud Brüsseli I määruse 4. jao kohtualluvuse sätete alusel ning juhul, kui põhihagi menetleva kohtu kohtualluvus tuleneb Brüsseli I määruse artiklis 24 sätestatud juhul olukorrast, kus kostja kohtusse ilmub võib asub menetluses osalema, ei ole vastavasse kohtusse vastuhagi esitamine Brüsseli I määruse artikli 16 lg 3 alusel lubatud. Selline tõlgendus ei ole ilmselt põhjendatav, kuna olukorras, kus Brüsseli I määruse artiklist 24 tulenev kohtualluvus on Brüsseli I määruse 4. jao kaitsealasse kuuluvate tarbijalepingute puhul lubatud,¹¹⁹ ei ole põhjust piirata vastava kohtu kohtualluvust vastuhagi menetlemiseks. Olukorras, kus vastuhagi soovib esitada tarbijalepingu teine pool, on tarbija hagi esitamisega konkreetsesse kohtusse juba näidanud kaudselt üles nõustumist vastava tarbijalepingu alusel tuleneva vaidluse korral vastavale kohtule kohtualluvuse omistamisega. Arvestades asjaolu, et põhihagi ja vastuhagi aluseks peavad olema sama leping või samad asjaolud,¹²⁰ mistõttu peab põhihagi menetleva kohtu kohtualluvus olema tarbijalepingute puhul niikuinii kooskõlas tarbijat kaitsvate Brüsseli I määruse 4. jao kohtualluvuse sätetega, tundub Brüsseli I määruse artikli 16 lg-es 3 sisalduv viide 4. jao sätete kohasele põhihagi lahendamisele olevat tarbetu. Samuti, arvestades, et tarbija valikuvõimalused algatada kohtumenetlus tarbijalepingu teise poole vastu, on tarbijalepingu teise poole vastavatest võimalustest oluliselt laiemad,¹²¹ ei oleks pärast tarbijapoolset vastava valiku tegemist tarbija kohtualluvusliku kaitse eesmärgiga põhjendatav tarbijalepingu teise poole õiguse, esitada samasse kohtusse ka vastuhagi, kitsendamise.

Teiseks tuleb märkida, et kuigi see ei kajastu otseselt Brüsseli I määruse artikli 6 lg 3 sõnastuses, võib Euroopa Kohtu seisukohtadest järeldada, et kõikide Brüsseli I määruse artikli 6 lõigete, s.h lg 3, puhul on nõuete kohtualluvuslikus mõttes ühiseks lahendamiseks vajalik teatav „tihe side“

---

¹¹⁹ Vt lähemalt: EKo 20.05.2010, C-111/09, *Č.eská podnikatelská pojišťovna as, Vienna Insurance Group vs Michal Bilas*; Käesoleva magistritöö ptk 3.2.

¹²⁰ Vt Brüsseli I määruse artikli 6 lg 3.

¹²¹ Brüsseli I määruse artikli 16 lg 1 kohaselt võib tarbija algatada menetluse teise lepinguosalise vastu selle liikmesriigi kohtutes, kus on nimetatud osalise alaline elukoht, või selle paiga kohtutes, kus on tarbija enese alaline elukoht.

vastavate nõuete vahel.¹²² Sellele on juhitud tähelepanu ka Brüsseli I määruse artiklit 6 kommenteerivas õiguskirjanduses.¹²³ Brüsseli I määruse artikli 6 lg 1¹²⁴ ja artikli 28 lg 3¹²⁵ kontekstis on vastavat eeldust sõnastatud kui „/.../sedavõrd tihedat sidet, et eri menetlustest tulenevate vastuoluliste otsuste ohu vältimiseks oleks soovitav neid menetleda ning otsuseid teha üheskoos“. Samas peaks autori arvates vastav „tihed side“ Brüsseli I määruse artikli 6 lg 3 puhul väljenduma juba eelkõige eelduses, et põhihagi ja vastuhagi aluseks on sama leping või samad asjaolud. Tiheda seotuse nõudega Brüsseli I määruse artikli 6 puhul võib tuua Eesti tsiviilkohtumenetluses paralleeli TsMS § 373 lg 1 punktiga 3, millest tulenevalt on vastuhagi esitamine lubatud m.h juhul, kui vastuhagi ja põhihagi vahel on muu vastastikune seos ning nende ühine läbivaatamine võimaldab asja õiget ja kiiremat läbivaatamist. Erinevalt TsMS-is sätestatust tuleb nõuete seotust hinnata Brüsseli I määruse kontekstis eelkõige läbi vastuoluliste kohtulahendite tekkimise võimaluse¹²⁶ ja mitte eeskätt läbi asja kiirema ja õigema läbivaatamise. Samuti on see seos TsMS § 373 lg 1 puhul vaid üheks alternatiivseks võimaluseks, mis annab aluse vastuhagi esitamiseks, samas kui Brüsseli I määruse alusel kohtualluvuse määramise puhul on see artikli 6 lg 3 ja artikli 16 lg 3 kohaldamise puhul vajalikuks eelduseks.

Kolmandaks on vastuhagiga Brüsseli I määruse artikli 6 lg 3 tähenduses tegemist vaid selliste nõuete puhul, kus kostja eesmärgiks on saavutada iseseisev kohtulahend ning olukord, kus kostja esitab hageja vastu väidetava nõude puhtalt kaitse seisukohast, vastuhagina käsitletav ei ole.¹²⁷ Asjas *Danværn Production vs Schuhfabriken Otterbeck* selgitas Euroopa Kohus, et puhtalt kaitse seisukohast esitatava nõudega on tegemist juhul, kui kostja tugineb nõudele, mis tal väidetavalt hageja vastu on, mille toimeks on osaliselt või täielikult hageja nõude kustutamine ning eraldi

---

¹²² Vt lähemalt: EKo 27.09.1988, C-189/87, *Athanasios Kalfelis vs Bankhaus Schröder, Münchmeyer, Hengst and Co. jt*, p-id 6-13; EKo 15.05.1990, C-365/88, *Kongress Agentur Hagen GmbH v Zeehaghe BV*, p 11.

¹²³ Watt, in Magnus/Mankovski, p 299.

¹²⁴ Brüsseli I määruse artikli 6 lg 1 kohaselt võib isiku, kelle alaline elukoht on liikmesriigis, kaevata ka, juhul, kui kostjaid on mitu, selle paiga kohtusse, kus on neist ühe alaline elukoht, tingimusel, et nõuded on sedavõrd tihedalt seotud, et eri menetlustest tulenevate vastuoluliste otsuste ohu vältimiseks oleks soovitav neid menetleda ning otsuseid teha üheskoos.

¹²⁵ Brüsseli I määruse artikli 28 lg 3 sätestab, et menetlused loetakse seotuks käesoleva artikli tähenduses, kui nad on sedavõrd tihedalt seotud, et eri menetlustest tulenevate vastuoluliste otsuste ohu vältimiseks oleks soovitav neid menetleda ning otsuseid teha üheskoos.

¹²⁶ EKo 27.09.1988, C-189/87, *Kalfelis vs Schröder jt*, p-id 6-13; EKo 15.05.1990, C-365/88, *Hagen vs Zeehaghe*, p 11. Vt lähemalt: Watt, in Magnus/Mankovski, p 299.

¹²⁷ Vastavat asjaolu on Brüsseli I määruse artikli 6 lg-et 3 tõlgendades rõhutanud Euroopa Kohus: EKo 13.07.1995, C-341/93 *Danværn Production A/S vs Schuhfabriken Otterbeck GmbH & Co*, p-id 12, 18.

nõudega on tegemist juhul, kui selle ulatus ületab hageja nõuet ja seda saab menetleda ka põhiasjast eraldi.¹²⁸

Määratledes vastuhagi olemust Brüsseli I määruses Eesti kontekstis, on oluline on tähele panna, et vastuhagi Brüsseli I määruse tähenduses ei vasta Eesti siseriiklikule regulatsioonile TsMS-is, mille § 373 lg 1 kohaselt on kostjal õigus esitada /.../ hageja vastu oma protsessuaalne nõue ühiseks läbivaatamiseks põhihagiga (vastuhagi) kui vastuhagi on suunatud põhihagi tasaarvestamisele, vastuhagi rahuldamine välistab täielikult või osaliselt põhihagi rahuldamise või vastuhagi ja põhihagi vahel on muu vastastikune seos ning nende ühine läbivaatamine võimaldab asja õiget ja kiiremat läbivaatamist. Eelkõige ei ole vastuhagiga Brüsseli I määruse artikli 6 lg 3 ja artikli 16 lg 3 tähenduses tegemist juhul, kui vastuhagi rahuldamine välistab küll täielikult või osaliselt põhihagi rahuldamise, kuid selleks ei ole vajalik iseseisva otsustuse tegemine, s.t et vastava nõude saab esitada ka vastuväitena hagile. Samas on Euroopa Kohus pidanud oma kohtupraktikas vajalikuks ka välja tuua, et kaitseks esitatavaid vastuväiteid ja nende esitamise tingimusi reguleerib liikmesriikide siseriiklik õigus.¹²⁹

Samuti ei ole alati Brüsseli I määruse artikli 6 lg 3 tähenduses vastuhagina käsitletavad tasaarvestusele suunatud nõuded. Ühest küljest tuleb tulenevalt Euroopa Kohtu seisukohtadest hinnata tasaarvestusele suunatud nõude puhul, kas tegemist on olukorraga, kus kostja eesmärgiks on saavutada iseseisev kohtulahend või olukorraga, kus tasaarvestusele suunatud nõue on tõstatatud puhtalt kaitse seisukohast, kuid teisest küljest tuleb seda teha läbi foorumi siseriikliku õiguse.¹³⁰ Eesti siseriiklikus õiguses ei ole päris selge, millistel tingimustel on tasaarvestuseks vajalik vastuhagi esitamine ja millisel juhul piisab tasaarvestuse avalduse esitamisest kohtumenetluse ajal ning ka Riigikohus ei ole pidanud vajalikuks seda täpselt määratleda.¹³¹ Vaadates eelviidatud Riigikohtu lahendite sõnastust, mille kohaselt: „tasaarvestuse esitamiseks ei pea kostja esitama ilmtingimata vastuhagi, vaid kui kostja on esitanud hagejale kohtumenetluse ajal tasaarvestuse avalduse, siis peab kohus seda arvestama“,¹³² võiks järeldada, et Eesti

---

¹²⁸ EKo 13.07.1995, C-341/93, *Danvaern Production vs Schuhfabriken Otterbeck*, p-id 12-18

¹²⁹ Ibid, p-id 12 ja 18.

¹³⁰ Ibid, p 18.

¹³¹ Tasaarvestuse ja vastuhagi küsimust on riigikohus käsitlenud nt lahendites: RKTko 28.11.2006, tsiviilasi nr 3-2-1-111-06, p 16; RKTko 27.04.2011, tsiviilasi nr 3-2-1-23-11, p 11.

¹³² Ibid.

siseriikliku õiguse raames saaks igal juhul tasaarvestusele suunatud nõude kvalifitseerida n.ö puhtalt kaitse seisukohalt tõstatatud nõudeks, mille lahendamine ei pea toimuma läbi vastuhagi menetluse ja seetõttu ei kuulu sellised nõuded Eesti kohtute kontekstis Brüsseli I määruse artikli 6 lg 3 ja artikli 16 lg 3 kohaldumiskirjandusse. Kuna aga vastuhagiga eelnimetatud sätete tähenduses on Euroopa Kohtu sõnul tegemist juhul, kui kostja eesmärgiks on saavutada iseseisev kohtulahend,¹³³ peaks ka Eesti kohtus menetlemise puhul olema vastuhagina Brüsseli I määruse tähenduses käsitletav tasaarvestusele suunatud nõue, mis ületab põhihagi (ja kui seda ületavat summat soovitakse samuti välja mõista).

Neljandaks eeldab vastuhagi Brüsseli I määruse artikli 6 lg 3 ja artikli 16 lg 3 tähenduses sarnaselt TsMS § 373 lg-le 1, mis lubab kostjal esitada vastuhagi hageja vastu, samu pooli, kelle vahel on vaidlus alguses kohtuasjas. Asjaolu, et Brüsseli I määruse artikli 6 lg 3 ei hõlma nõudeid, mille eesmärgiks on kaasata menetlusse täiendav pool, on peetud vajalikuks rõhutada ka vastavat sätet käsitlevas õiguskirjanduses.¹³⁴

Viiendaks seab Brüsseli I artikli 6 lg 3, ja seega ka artikli 16 lg 3 tähenduses, vastuhagi kohtualluvuse põhihagi kohtualluvusest tuletamise lubatavuse tingimuseks asjaolu, et vastuhagi peab tulenema samast lepingust või faktilistest asjaoludest, kui põhihagi. Siinkohal võib taas välja tuua erinevuse TsMS § 373 lg-ga 1, mis ei nõua, et vastuhagi aluseks peaks olema sama leping, samad faktilised asjaolud või üldse sama õigussuhe ning sisustab seega vastuhagi mõiste tunduvalt laiemal kontseptsiooniga, kui seda tuleb teha Brüsseli I määruse raames. Samas on avaldatud Brüsseli I määruse artikli 6 lg-et 3 käsitlevas õiguskirjanduses seisukohta, et viidet samale lepingule või samadele faktilistele asjaoludele tuleb tõlgendada laiendavalt lähtudes seotud nõuete definitsioonist Brüsseli I määruse artikli 6 lg-es 1 ja artikli 28 lg-es 3.¹³⁵ Seda seisukohta ei toeta aga Brüsseli konventsiooni raames esitatud kohtujurist Lègeri arvamus, mille kohaselt käsitleb Brüsseli konventsiooni artikli 22 lg-s 3 (Brüsseli I määruse artikli 28 lg 3) sisalduv „tiheda sideme“ mõiste konkreetselt olukorda, kus eri liikmesriikide kohtutes juba on lahendamisel seotud asjad ning see ei sobi funktsionaalselt erinevasse, kohtualluvust määravasse,

---

¹³³ EKo C-341/93, *Danværn Production A/S vs Schuhfabriken Otterbeck*, p 12.

¹³⁴ Watt, in Magnus/Mankovski, p 324.

¹³⁵ P. Stone. *EU Private International Law: Harmonization of Laws*. Cheltenham; Northampton: Edward Elgar, 2010, p 121; Watt, in Magnus/Mankovski, p 324.

sättesse nagu seda on Brüsseli I määruse artikli 6 lg 3.¹³⁶ Arvestades siiski, et Brüsseli konventsiooni artikli 22 lg 3, Brüsseli I määruse artikli 28 lg 3 ja Brüsseli I määruse artikli 6 lg 1 sõnastused nõutava „tiheda sideme“ defineerimiseks on kattuvad, asub käesoleva töö autor seisukohale, et Brüsseli I määruse artikli 6 lg 3 sätestatud „sama lepingu või samade faktiliste asjaolude“ eelduse laiendav tõlgendamine vastava „tiheda sideme“ piirides on põhjendatud. Seda enam, et tulenevalt Brüsseli I määruse artiklis 28 sätestatud võimalusest, võib sellise „tiheda sideme“ olemasolul võimalik vastuhagina käsitletav nõue jõuda lõppkokkuvõttes ikkagi esialgset nõuet menetlevasse kohtusse. Sama on pidanud vajalikuks Brüsseli I määruse artikli 6 lg 3 kontekstis välja tuua ka tunnustatud rahvusvahelise eraõiguse professor Horatia Muir Watt.¹³⁷

Tarbijalepingute puhul võib eelkirjeldatud problemaatika näiteks tuua olukorra, kus tarbijale saadetud n.n võidulubaduse teatega seoses ostab tarbija kaupu võidulubaduse saatnud pakkujalt. Juhul kui kostja otsustab esitada võidulubaduse väljamaksmisega seotud nõude Brüsseli I määruse artikli 16 lg 1 alusel kohtusse, kus asub tarbijalepingu teise poole alaline elukoht, ei tundu olevat põhjendatud piirata tarbijalepingu teise poole võimalust esitada tarbija vastu kauba eest tasumise kohustuse täitmist puudutav vastuhagi samasse kohtusse. Kui tõlgendada „sama lepingu ja samade faktiliste asjaolude“ eeldust kitsamalt, ei oleks esialgset hagi lahendaval kohtul ilmselt õigust tarbijalepingu teise poole vastuhagi Brüsseli I määruse artikli 16 lg 3 ja artikli 6 lg 3 alusel kohtualluvuslikult lahendada, kuna nõuded ei ole tekkinud samadest asjaoludest ega sama lepingu alusel. Kui aga lähtuda laiendavast tõlgendusest, siis võib, näiteks olukorras, kus võidulubaduse väljamaksmine on seotud kauba ostmise lepingu eest tasumise kohustuse täitmisega, Brüsseli I määruse artikli 16 lg 3 ja artikli 6 lg 3 kohaldamine „eri menetlustest tulenevate vastuoluliste otsuste ohu vältimiseks“ kõne alla tulla küll. Olukorras, kus tarbija on ise otsustanud esitada hagi majandus- või kutsetegevuses tegutseva isiku alalisest elukohast lähtudes, võiks eeldada, et tarbija on pidanud vastavas kohtus oma õiguste kaitsmise võimalusi piisavaks või isegi paremaks, kui võibolla selle liikmesriigi kohtutes, kus asub tema enda alaline elukoht, mistõttu ei vasta selline piirang Brüsseli I määruse 4. jao sätete eesmärgile – anda eelduslikult sotsiaal-majanduslikult nõrgemale poolele, tarbijale, kohtualluvuslik eelis.

---

¹³⁶ EK 17.05.1995, C-341/93, *Danværn Production A/S vs Schuhfabriken Otterbeck GmbH & Co*, kohtujuristi Léger ettepanek, p-id 50-51.

¹³⁷ Watt, in Magnus/Mankovski, p 325.

Võtmaks kokku eelkirjeldatud eeldusi vastuhagi esitamiseks Brüsseli I määruse artikli 6 lg 3 ja artikli 16 lg 3 alusel, tuleb rõhutada, et eelkirjeldatud sedastused kehtivad siiski vaid rahvusvahelise kohtualluvuse määramise suhtes ning vastuhagi menetluslikku lubatavust tuleb kontrollida ikkagi foorumi siseriiklikust õigusest lähtudes, kuid seejuures Brüsseli I määruse efektiivsust vastavas osas kahjustamata.¹³⁸ See tähendab Eesti kontekstis, et TsMS-is sätestatud hagi ja vastuhagi esitamise tingimusi tuleb kohaldada niivõrd, kuivõrd need ei kahjusta Brüsseli I määruse artikli 6 lg-st 3 tulenevat kohtualluvust, ehk juhul, kui hagi, mis on Brüsseli I määruse artikli 6 lg 3 tähenduses käsitletav vastuhagina, ei ole lubatav esitada vastuhagina TsMS § 373 mõttes, peaks vastaval kohtul olema siiski õigus seda hagi Brüsseli I määruse artikli 6 lg 3 alusel rahvusvahelise kohtualluvuse järgi lahendada. Siinkohal võib lisaks välja tuua, et Brüsseli I määruse artikli 6 lg 2¹³⁹ kontekstis on Euroopa Kohus asunud seisukohale, et olukorras, kus hageja esitab ühes liikmesriigis hagi kostja vastu, kelle alaline elukoht on selles liikmesriigis, ning kaaskostja vastu, kelle alaline elukoht on teises liikmesriigis, saab tugineda nimetatud sättele isegi siis, kui kõnealune hagi on selle esitamisel esimese kostja vastu siseriiklike sätete alusel esimese kostja suhtes vastuvõetamatu.¹⁴⁰ Teiste sõnadega võib öelda, et Euroopa Kohtu arvates ei mõjuta põhihagi menetluslik lubamatus, mis tuleneb foorumi siseriiklikest normidest, Brüsseli I määruse artikli 6 alusel vastavale kohtule omistatud, sellest põhihagist tuletatud, kohtualluvust.

Majandus- või kutsetegevuses tegutseva tarbijalepingu poole seisukohalt võib öelda, et vastuhagi esitamise kohtualluvuslik lubatavus põhihagi menetlevasse kohtusse laiendab tarbijalepingu teise poole kohtusse pöördumise õigust üldise piirangu seadva Brüsseli I määruse artikli 16 lg 2 suhtes samadel tingimustel, kui ülejäänud Brüssel I määruse reguleerimisalas olevate vaidluste puhul. Seetõttu saab siinkohal rääkida tarbijalepingu teise poole kohtusse pöördumise õiguse kitsendatusest vaid võrreldes Eesti siseriiklike vastavate sätetega. Samas on need kitsendused autori hinnangul asjakohased Brüsseli I määrusest tulenevate kohtualluvuse reeglite võimalikult

---

¹³⁸ Vajadust eristada kohtualluvuse määramist ja hagi menetluslikku lubatavust ning asjaolu, et hagi menetluslikule lubatavusele siseriiklike seaduste kohaldamine ei tohi kahjustada Brüsseli I määruse efektiivsust kohtualluvuse osas on Euroopa Kohus rõhutanud asjas *Hagen vs Zeehaghe*: EKo 15.05.1990, C-365/88, *Hagen vs Zeehaghe*, p-id 17-22.

¹³⁹ Brüsseli I määruse artikli 6 lg 2 kohaselt võib isiku, kelle alaline elukoht on liikmesriigis, kaevata ka kui tegemist on kolmanda osalisega tagatise realiseerimise või muu kolmandate isikutega seotud menetluse puhul, kohtusse, kus menetletakse põhihagi, välja arvatud juhul, kui see on esitatud üksnes selleks, et viia isik välja selle kohtu alluvusest, kes oleks tema asjas pädev.

¹⁴⁰ EKo 13.07.2006, C-103/05, *Reisch Montage AG vs Kiesel Baumaschinen Handels GmbH*, p 33.

ühetaolise kohaldamise huvides kõikide liikmesriikide raames, saavutamaks Euroopa Liidu rahvusvahelise tsiviilkohtumenetluse raames kohtualluvuse määramise süsteemi, mis võimaldaks asjaosalistel võimalikult hõlpsalt ette näha, milliste liikmesriikide kohtutes nad peavad olema valmis oma õiguste kaitseks kohtumenetluses osalema. Sestap on autori hinnangul põhjendatud vastuhagi mõiste sisustamine Brüsseli I määruse tähenduses kitsamalt võrreldes liikmesriikide menetlusõigusega, hõlmates seejuures ilmselt kattuvat ühisosa vastavatest käsitlustest. Samas võiks siinjuures, vähemalt tarbijalepingute konteksti arvestades, olla lubatav „sama lepingu ja samade faktiliste asjaolude“ eelduse laiendav tõlgendamine selliselt, et vastuhagina oleks Brüsseli I määruse artikli 6 lg 3 la ja artikli 16 lg 3 tähenduses käsitletav ka nõue, mis ei tulene küll otseselt samast lepingust ja samadest faktilistest asjaoludest, kuid mis on põhihagiga sedavõrd tihedalt seotud, et eri menetlustest tulenevate vastuoluliste otsuste ohu vältimiseks oleks soovitatav neid menetleda ning otsuseid teha üheskoos.

3. MAJANDUS- VÕI KUTSETEGEVUSES TEGUTSEVA ISIKU KAITSE TARBIJA HAGEMISEL POOLTE KOKKULEPPEGA MÄÄRATUD KOHTUS

3.1 Tarbija hagemine sõlmitud kohtualluvuse kokkuleppega määratud kohtus

3.1.1 Pärast vaidluse teket sõlmitud kohtualluvuse kokkulepe

Brüsseli I määruse üheks oluliseks põhimõtteks on ka lepingupoolte privaatautonomia austamine,¹⁴¹ mis väljendub Brüsseli I määruse kohtualluvuse regulatsioonis eelkõige artiklis 23,¹⁴² milles on sätestatud lepingupoolte võimalus ja kord määrata kohtualluvus poolte vastavasisulise kokkuleppega ning artiklis 24, mis annab õiguse asja kohtualluvuse järgi lahendada ka sellisele kohtule, kuhu kostja, ilma kohtualluvust vaidlustamata, ilmub. Ka Brüsseli I määruse 4. jao kaitsealasse kuuluvate tarbijalepingute puhul on majandus- või kutsetegevuses tegutseval isikul võimalik läbi vastava kokkuleppe kohtualluvusega kohtute ringi laiendada, kuid tarbijalepingutele kohaldub lepingupoolte autonoomia austamise põhimõte vaid piiratud ulatuses. Nii rõhutab Brüsseli I määruse preambuli punkt 14, et tarbijalepingute puhul on pädeva kohtu kindlaksmääramisel lubatud vaid piiratud autonoomia ning Brüsseli I määruse artikli 23 lg 5 välistab Brüsseli I määruse artikliga 17 vastuolus olevate kohtualluvuse kokkulepete kehtivuse.

Nõrgema poole kaitseks kehtestatud kohtualluvuse reeglites kohtualluvuse kokkulepete lubamine vaid teatud tingimustel lähtub eesmärgist piirata poolte vabadust kalduda kõrvale üldisest nõrgema poole kaitseks kehtestatud regulatsioonist,¹⁴³ tarbijalepingute puhul Brüsseli I määruse artiklist 16. Seejuures on nähtavasti eeldatud, et tarbija ei ole enamasti ise võimeline hindama kohtualluvuse kokkuleppe tegelikku tähendust ja mõju tema õiguste kohtuliku kaitse võimalusele, ehk sellele, kui hõlpsasti ligipääsetavad teatud liikmesriigi kohtud tarbija jaoks on, millised on selle liikmesriigi kohtutes menetluses osalemise kulud ning milline on tarbija võime orienteeruda vastava kohtu liikmesriigi õigusruumis. On ilmselt tõsi, et keskmine tarbija ei mõtle mingitesse kaubanduslikesse suhetesse astudes, kaupu ostes või selleks raha laenates, sellele, millised õiguslikud tagajärjed võivad olla lepinguliste kohustuste täitmata jätmisel või kuidas toimida siis,

---

¹⁴¹ Vt: Brüsseli I määruse preambuli p14.

¹⁴² Sellele on tähelepanu juhtinud ka Euroopa Kohus: EKo 09.11.1978, C-23/78, *Nikolaus Meeth vs Glacetal*, p 5.

¹⁴³ Seda on välja toonud ka raportöör Paul Jenard: Jenard Report on Brussels Convention 1979, p 33.

kui kohustused on täitmata jätnud teine pool, samas kui majandus- või kutsetegevuses tegutsev pool seda ilmselt oma äritegevuse jätkusuutlikkuse säilitamise nimel igal juhul arvestama peab. Seetõttu on autori hinnangul vajalik analüüsida kohtualluvuse kokkulepete sõlmimiseks ettenähtud piirangute vajalikkust lähtudes tarbija kaitse eesmärgist välistada selliste kohtualluvuse kokkulepete sõlmimine, millega sisuliselt jäetakse tarbija ilma igasugusest kohtualluvuslikust kaitsest – kokkulepped, mis sõlmitakse selliste liikmesriikide kohtute kasuks, millega tarbijal igasugune side puudub ning mille puhul ei ole tarbija sellise kohtu kasuks otsustanud teadliku ja kaalutletud valiku tulemusena.

Eelkirjeldatud eesmärgi saavutamiseks seab Brüsseli I määruse artikli 17 lg 1 majandus- või kutsetegevuses tegutseva isiku ja tarbija vahelise kohtualluvuse kokkuleppe kehtivuse lisaks kokkuleppe formaalsete ja materiaalsete eelduste täitmisele sõltuvusse asjaolust, et see oleks sõlmitud pärast vaidluse teket.¹⁴⁴ Käesolev alapeatükk analüüsib alljärgnevalt, millistele tingimustele peab tarbijaga sõlmitud kohtualluvuse kokkuleppe Brüsseli I määruse artikli 17 lg 1 alusel vastama ning nende tingimuste vajalikkust eelnevas lõigus välja toodud eesmärgile.

Kohtualluvuse kokkuleppe kui sellise kehtivuse eelduseks olevaid konkreetseid formaalseid ja materiaalseid tingimusi Brüsseli I määruse 4. jagu ei näe ette. Samuti ei näe Brüsseli I määruse artikkel 17 ette, et tarbijalepingule kohalduv kohtualluvuse kokkuleppe peaks olema kooskõlas Brüsseli I määruse artikliga 23. Siiski tuleb vastavalt Brüsseli konventsiooni kontekstis prof Peter Schlosseri poolt märgitule asuda seisukohale, et Brüsseli I määruse 4. jao alla kuuluvad kohtualluvuse kokkulepped peavad, olles kooskõlas Brüsseli I määruse artikliga 17, täitma ära ka Brüsseli I määruse artiklis 23 sätestatud formaalsed eeldused.¹⁴⁵

Brüsseli I määruse artikli 23 lg 1 kohaselt peab kohtualluvuse kokkuleppe olema sõlmitud a) kirjalikult, või kui see on sõlmitud suuliselt, kinnitatakse kirjalikult, b) vormis, mis vastab poolte vahel väljakujunenud tavale, või c) rahvusvahelise kaubanduse puhul vormis, mis vastab kaubandustavale, millest pooled olid või pidid olema teadlikud ning mis on asjaomase kaubanduse valdkonnas laialt tuntud ning mida selles valdkonnas tegutsevad asjakohast liiki

---

¹⁴⁴ Eesti tsiviilkohtumenetluse raames on Brüsseli I määruse artikli 17 lg-s 1 sisalduva kohtualluvuse kokkuleppega analoogne võimalus sätestatud TsMS § 104 lg 3 punktis 1, mis sätestab samuti võimaluse leppida kehtivalt kohtualluvus kokku pärast vaidluse tekkimist.

¹⁴⁵ Schlosser Report on Brussels Convention 1979, para 161a.

lepingutepooled regulaarselt kasutavad. Euroopa Kohus on märkinud, et Brüsseli I määruse artikli 23 lg 1 lauses 3 toodud loetelu on õiguskindluse tagamiseks sätestatud ammendava loeteluna,¹⁴⁶ mida tuleb tõlgendada autonoomselt Brüsseli I määruse kontekstis ning nendele, Brüsseli I määruse artiklist 23 tulenevatele, nõuetele lisaks mingeid riigisisest õigusest tulenevaid nõudeid kohaldada ei tohi.¹⁴⁷ Brüsseli I määruse artikli 23 lg-es 1 sätestatud kriteeriumite mõtteks ja eesmärgiks on Euroopa Kohtu praktika järgi tagada, et poolte vahel eksisteeriv, privaatautonomia olemusest tulenevalt vajalik, konsensus Brüsseli I määrusest tulenevate kohtualluvuse määramise alustest loobumiseks ja kohtualluvuse andmiseks teatud (liikmesriigi) kohtu(te)le, oleks selgelt ja täpselt väljendatud ning tõepoolest olemas ja sellisena tuvastatav.¹⁴⁸ Näiteks väljendas Euroopa Kohus kohtuasjas *Estasis Salotti vs Riiwa* seisukohta, et kuivõrd konsensus olemasolu tuvastamiseks on vajalik tõlgendada Brüsseli I määruse artikli 23 lg-es 1 sätestatud eeldusi kitsendavalt, ei piisa kohtualluvuse klausli kehtimiseks üksnes asjaolust, et vastav punkt sisaldub ühe poole (käesoleva töö kontekstis majandus- või kutsetegevuses tegutseva tarbijalepingu poole) tüüptingimustes ning näiteks Brüsseli I määruse artiklis 23 lg 1 punktis a sätestatud kokkuleppe kirjalikkuse eeldus on täidetud vaid juhul, kui nendele tüüptingimustele on selgelt poolte poolt allkirjastatud lepingus viidatud.¹⁴⁹ Eesti õiguskirjanduses on kohtualluvuse kokkuleppe formaalseid ja materiaalseid eeldusi Brüsseli I määruse artikli 23 tähenduses põhjalikumalt käsitlenud Andreas Veeret.¹⁵⁰

Kohtualluvuse klausli materiaalsel kehtivust, ulatuses, milles see ei ole kaudselt reguleeritud artikliga 23, reguleerib kokkuleppes määratud kohtu asukohariigi kollisiooninormide alusel määratud õigus.¹⁵¹ Seejuures on tarbijalepingute kontekstis oluline teadvustada, et tarbijalepingute kohtualluvuse kokkulepped alluvad Nõukogu 05.04.1993 direktiivile

---

¹⁴⁶ EKo 03.07.1997, C-269/95, *Benincasa vs Dentalkit*, p 29.

¹⁴⁷ EKo 24.06.1981, C-150/80, *Elefanten Schuh GmbH vs Pierre Jacqmain*, p 26.

¹⁴⁸ Muuhulgas: EKo 14.12.1976, C-24/76, *Estasis Salotti di Colzani Aimo e Gianmario Colzani s.n.c. vs Riiwa Polstereimaschinen GmbH*, p 7; EKo 24.06.1981, C-150/80, *Elefanten Schuh vs Jacqmain*, p-id 24-25; EKo 19.06.1984, C-71/83, *Partenreederei ms. Tilly Russ & Ernest Russ vs NV Haven & Vervoerbedrijf Nova & NV Goeminne Hout*, p 14; EKo 16.03.1999, C-159/97, *Transporti Castelletti Spedizioni Internazionale SpA vs Hugo Trumpy SpA*, p 34.

¹⁴⁹ Vt lähemalt: EKo 14.12.1976, C-24/76, *Estasis Salotti vs Riiwa*, p-id 7-10.

¹⁵⁰ A. Veeret. Euroopa Liidu liikmesriigi kohtu pädevus rahvusvaheliste kohtualluvuse kokkulepete tunnustamisel Brüsseli määruse 44/2001 kontekstis. Magistritöö, juhendaja M. Torga. Tartu: Tartu Ülikool, 2009; A. Veeret. Euroopa Liidu liikmesriigi kohtu pädevus rahvusvaheliste kohtualluvuse kokkulepete kehtivuse hindamisel Brüsseli I määruse artikli 23 kontekstis. – *Juridica VI/2009*, lk 395-404.

¹⁵¹ Sellisel seisukohal on Taani õigusteadlane Peter Arnt Nielsen: Nielsen in Magnus/Mankowski, pp 386-387.

nr 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes¹⁵² (edaspidi direktiiv nr 93/13/EMÜ). Nimetatud asjaolu tuleneb eelkõige Brüsseli I määruse artiklist 67¹⁵³ ning seda on peetud vajalikuks rõhutada ka õiguskirjanduses.¹⁵⁴ Direktiivi nr 93/13/EMÜ artikli 3 lg 1 kohaselt loetakse lepingutingimus, mille suhtes ei ole eraldi kokku lepitud, ebaõiglaseks, kui see on vastuolus heausksuse tingimusega ning kutsub esile lepinguosaliste lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste olulise tasakaalustamatuse, mis kahjustab tarbijat. Sama paragrahvi lg 2 sätestab, et tingimust ei loeta kunagi eraldi kokkulepituks, kui see on eelnevalt koostatud ning tarbija ei ole seetõttu saanud tingimust sisuliselt mõjutada, eriti eelnevalt koostatud tüüplepingute puhul. Direktiivi nr 93/13/EMÜ artikli 3 lg 3 ja lisa 1 punktist q tulenevalt võib ebaõiglaseks pidada muuhulgas tingimust, mille eesmärgiks või tagajärjeks on jätta tarbija ilma õigusest võtta tarvitusele õiguslikke meetmeid või kasutada mis tahes muud õiguskaitsevahendit või tarbija kõnealust õigust piirata, eelkõige nõudes, et tarbija kasutaks vaidluste lahendamiseks üksnes arbitraažimenetlust, mida õigusnormidega ei reguleerita, lubamatult piirata tarbijale kättesaadavaid tõendeid või panna tarbijale tõendamiskohustus, mis kohaldatava seaduse alusel peaks olema teise lepinguosalise ülesanne. Tulenevalt direktiivi nr 93/13/EMÜ artikli 6 lg-st 1 peavad liikmesriigid sätestama, et ebaõiglased tingimused lepingus, mille müüja või teenuste osutaja on oma siseriiklike õigusaktide alusel tarbijaga sõlminud, ei ole tarbijale siduvad ning leping on kõnealustel tingimustel lepinguosalistele jätkuvalt siduv ainult juhul, kui seda on võimalik jätkata nii, et see sisaldab ebaõiglasi tingimusi.

Euroopa Kohus on välja toonud, et hindamaks, kas konkreetse lepingutingimuse puhul on täidetud kriteeriumid, mis annavad aluse kvalifitseerida see tingimus „ebaõiglasena” direktiivi nr 93/13/EMÜ artikli 3 lõike 1 tähenduses, peab siseriiklik kohus võtma arvesse vastavat siseriiklikku õiguse üldist määratlust,¹⁵⁵ asjaomase kohtuasja tegelikke asjaolusid¹⁵⁶ ja Euroopa Kohtu üldist määratlust ebaõiglase lepingutingimuse sisustamisel.¹⁵⁷

---

¹⁵² Nõukogu 05.04.1993 direktiiv nr 93/13/EMÜ, ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes. – ELT L 095, 21.04.1993, lk 29-34 (direktiiv nr 93/13/EMÜ).

¹⁵³ Brüsseli I määruse artikli 67 sätestab, et käesoleva määruse (Brüsseli I määruse) kohaldamine ei piira nende sätete kohaldamist, millega reguleeritakse kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist konkreetses valdkonnas ja mis sisalduvad ühenduste õigusaktides või selliste õigusaktide kohaselt ühtlustatud siseriiklikes õigusaktides.

¹⁵⁴ Nielsen, in Magnus/Mankowski, p 387.

¹⁵⁵ EKo 26.10.2006, C-168/05, *Mostaza Claro vs Centro Móvil Milenium SL*, p 22.

Eesti siseriikliku õiguse kontekstis on eelviidatud direktiivist tulenevad põhimõtted kätkevad eelkõige võlaõigusseaduse (VÕS)¹⁵⁸ tüüptingimuste regulatsioonis.¹⁵⁹ VÕS § 42 lg 1 sätestab, et tüüptingimus on tühine, kui see lepingu olemust, sisu, sõlmimise viisi, lepingupoolte huvisid ja teisi olulisi asjaolusid arvestades kahjustab teist lepingupoolt ebamõistlikult, eelkõige siis, kui tüüptingimusega on lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste tasakaalu teise lepingupoole kahjuks oluliselt rikutud. Ebamõistlikku kahjustamist eeldatakse, kui tüüptingimusega kaldutakse kõrvale seaduse olulisest põhimõttest või kui tüüptingimus piirab teise lepingupoole lepingu olemusest tulenevaid õiguseid ja kohustusi selliselt, et lepingu eesmärgi saavutamine muutub küsitavaks. Tüüptingimuse tühisust ja sellega seotud asjaolusid hinnatakse lepingu sõlmimise aja seisuga. Sama paragrahvi lg 3 punkti 10 kohaselt on lepingus, mille teiseks pooleks on tarbija, ebamõistlikult kahjustav eelkõige tüüptingimus, millega võetakse teiselt lepingupoolelt võimalus kaitsta oma õigusi kohtus või raskendatakse ebamõistlikult selle võimaluse kasutamist.

Niisiis juhul, kui Brüsseli I määruse artikli 17 lg 1 sätestatud kohtualluvuse kokkuleppe olemasolu hindamisel tuleb vastavalt kohaldatavatele kollisiooninormidele kohaldada Eesti materiaaõigust, tuleb tüüptingimustes sisalduva kohtualluvuse kokkuleppe kehtivuse hindamiseks tugineda muuhulgas VÕS § 42 lg-es 1 ja lg 3 punktis 10 sätestatule. Kuna vastavate sätete sõnastus ei anna täpsemaid juhiseid, milliseid tüüptingimustes sisalduvaid kohtualluvuse klausleid tuleb pidada Eesti õiguse kohalt ebaõiglasteks või millistest kriteeriumitest tuleks selle otsustamisel lähtuda ning puudub ka asjakohane kohtupraktika,¹⁶⁰ saab siinkohal lähtuda Euroopa Kohtu üldistest seisukohtadest antud kontekstis. Sarnase järelduse on tüüptingimustes sisalduvate kohtualluvuse klauslite kontekstis (tõsi küll mitte rahvusvahelise kohtualluvuse määramise raames) teinud ka Karin Sein.¹⁶¹

Euroopa Kohus on asjas *Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores* rõhutanud selliste kohtualluvuse klauslite ebaõiglust, mille kohaselt võib tarbijalepingu teine pool alustada tarbija vastu kohtuvaidlust kohtus, mis on vastava pakkuja põhilise majandustegevuse kohas, ilma, et

---

¹⁵⁶ EKo 01.04.2004, C-237/02, *Freiburger Kommunalbauten GmbH Baugesellschaft & Co. KG v. Ludger Hofstetter and Ulrike Hofstetter*, p 20.

¹⁵⁷ EKo 09.11.2010, C-137/08, *Pénzügyi Lízing Zrt vs Ferenc Schneider*, p 42.

¹⁵⁸ Võlaõigusseadus. – RT I 2001, 81, 487... RT I, 4.2.2011, 2.

¹⁵⁹ Seda on välja toonud ka Karin Sein: Sein, p 55.

¹⁶⁰ Nii on väitnud ka Karin Sein: Ibid p 55.

¹⁶¹ Ibid, p 55

vastaval kohal oleks mingisugustki seost tarbijast kostja alalise elukohaga, kuna kõnealuse kohtualluvuse klausli puhul peab tarbija alluma sellise kohtu jurisdiktsioonile, mis võib asuda kostja alalisest elukohast väga kaugel ja raskendab tema võimalust kohtusse ilmuda.¹⁶² Euroopa Kohus leidis, et vaidlustes väiksemate rahaliste nõuete puhul võivad kohtusse ilmumiseks vajalikud tarbija kulutused olla heidutavad ja põhjustada tarbija loobumist õiguskaitsevahendite kasutamisest ja enda kaitsmisest, mistõttu kuulub selline tingimus nende lepingutingimuste kategooriasse, mille eesmärgiks või tagajärjeks on välistada tarbija õigust võtta tarvitusele õiguslikke meetmeid või takistada seda, ehk kategooriasse, mis on sätestatud direktiivi nr 93/13/EMÜ lisa 1 punktis q.¹⁶³ Kohus rõhutas ka, et juhul, kui kohtualluvuse klausel, mis määrab ainsaks kohtualluvusega kohtuks pakkuja põhilise majandustegevuse koha kohtu, on lisatud tarbijalepingu tingimuste hulka ilma, et pooled oleksid selle üle eraldi läbirääkimisi pidanud, tuleb see tingimus lugeda ebaõiglaseks direktiivi nr 93/13/EMÜ artikli 3 mõttes, kuivõrd see põhjustab hea usu põhimõttega vastuolus olevana märkimisväärset ebavõrdsust vastavast lepingust tulenevates poolte õigustes ja kohustustes tarbija kahjuks.¹⁶⁴

Brüsseli I määruse artikli 23 raames on üldjuhul kohtualluvuse kokkuleppe materiaalse kehtivuse hindamiseks liikmesriigi kohtu pädevus piiratud.¹⁶⁵ Euroopa Kohus on võtnud seisukoha, et kohtualluvuse kokkuleppe materiaalselt kehtivust hinnatakse üldjuhul vaid läbi formaalsete eelduste ning eeldatakse, et materiaalseks kehtivuseks vajalik konsensus järeldeb vorminõuete järgimisest vältimatult.¹⁶⁶ Arvestades, et tarbijalepingute puhul peab kohus muuhulgas kontrollima kokkuleppe vastavust direktiivile nr 93/13/EMÜ, peaks kohtute pädevus materiaalselt eelduste kontrolliks olema Brüsseli I määruse artikli 17 kontekstis ilmselt ulatuslikum kui Brüsseli I määruse artikli 23 puhul. Direktiivi nr 93/13/EMÜ kontekstis on Euroopa Kohus korduvalt rõhutanud, et liikmesriigi kohtul on õigus ja kohustus hinnata võimalikku kohtualluvuse kokkuleppe tühisust *ex officio*, isegi kui tarbija sellele ei tugine.¹⁶⁷

---

¹⁶² EKo 27.06.2000, ühendatud kohtuasjad C-240/98-C-244/98, *Océano Grupo Editorial SA vs Roció Murciano Quintero ning Salvat Editores SA vs José M. Sánchez Alcón Prades, José Luis Copano Badillo, Mohammed Berroane ja Emilio Viñas Feliú (C-244/98)*, p-id 22- 24.

¹⁶³ Ibid, p 22.

¹⁶⁴ Ibid, p 24.

¹⁶⁵ Sellele seisukohale on jõudnud oma uurimustöö raames A. Veeret: Veeret (Juridica artikkel), lk 400.

¹⁶⁶ EKo 24.06.1981, C-150/80, *Elefanten Schuh vs Jacquain*, p 25; EK 08.03.1994, C-288/92, *Custom Made Commercial Ltd vs Stawa Metallbau GmbH*, kohtujuristi Lentz ettepanek, p 126.

¹⁶⁷ EKo 27.06.2000, C-240/98, *Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores*, p 29; EKo 21.11.2002, C-473/00, *Cofidis SA vs Jean-Louis Fredout*, p 38; EKo 09.11.2010, C-137/08, *VB Pénzügyi Lízing*, p 56.

Samasugune seisukoht tüüptingimuste tühisuse kontrolli osas valitseb ka Eesti õiguses ja kohtute praktikas.¹⁶⁸ Seetõttu, isegi juhul, kui tarbijalepinguga seotud kohtualluvuse kokkulepe on kooskõlas Brüsseli I määruse artikli 17 lg 1 ja artikliga 23, võib see siiski direktiivi nr 93/13/EMÜ ja sellele vastavate liikmesriigi siseriiklike sätete tõttu kehtetuks osutuda. Sama on välja toodud ka tarbijalepinguid puudutavaid kohtualluvuse kokkuleppeid käsitlevas õiguskirjanduses.¹⁶⁹

Vahekokkuvõtteks võib seega märkida, et Brüsseli I määruse artikli 17 alusel lubatud kohtualluvuse kokkulepe, mis vastab Brüsseli I määruse artikli 23 lg-s 1 sätestatud formaalsetele eeldustele, on kooskõlas materiaaõigusega, mis on määratud kokkuleppejärgse kohtu asukohariigi kollisiooninormide alusel, eelkõige direktiivist nr 93/13/EMÜ tulenevate nõuetega, ning on sõlmitud pärast vaidluse teket.

Vaidluse võib lugeda siinkohal tekkinuks niipea, kui ilmneb, et tarbijalepingu pooled mingi teatud lepingupunkti või asjaolu suhtes eriarvamusel on ja kohtumenetluse alustamine on vältimatu või kavandatud.¹⁷⁰ Siinkohal tekib küsimus, kas kehtib ka selline kohtualluvuse kokkulepe, mis on sõlmitud küll pärast vaidluse tekkimist, kuid vaidluse sisu ja vaieldavad asjaolud on pärast vastava kokkuleppe sõlmimist oluliselt muutunud. Kuivõrd analüüsitava sätte põhjendus lähtub eeldusest, et tarbija suudab mõista kohtualluvuse kokkuleppe tegelikku sisu ja tagajärgi alles siis, kui ta teab täpselt, milles konkreetne vaidlus seisneb ning on selle pinnalt võimeline hindama ja otsustama, kas tema jaoks on mõistlik vastavat kohtualluvuse kokkulepet aktsepteerida,¹⁷¹ võiks asuda seisukohale, et peale vaidluse teket sõlmitud kohtualluvuse kokkulepe kehtib vaid juba tõusetunud vaidlusküsimuste suhtes ja mitte kõikide potentsiaalselt tõusetuvate küsimuste suhtes. Näitena võiks kirjeldada olukorda, kus tarbijale saadetud n.n võidulubaduse teatega seoses ostab tarbija kaupu võidulubaduse saatnud pakkujalt. Poolte vahel tekib vaidlus kauba eest tasumise kohustuse täitmise osas ning sõlmitakse kohtualluvuse

---

¹⁶⁸ Viimati RKTko 06.02.2013, tsiviilasi nr 3-2-1-182-12, p 12.

¹⁶⁹ Nielsen, in Magnus/Mankowski, p 387.

¹⁷⁰ Sellise seisukoha on Brüsseli konventsiooni selgitavas raportis esitanud raportöör Paul Jenard: Jenard Report on Brussels Convention 1979, p 33.

¹⁷¹ Vt lähemalt: Grušić, U. Submission and Protective Jurisdiction: C-111/09, Česká Podnikatelská Pojišťovna as, Vienna Insurance Group v Michal Bilas, Judgment of the European Court of Justice (Fourth Chamber) of 20 May 2010, Not Yet Reported in the ECR. – Common Market Law Review, 2011, Vol 43, No 3, p 950; Nielsen, in Magnus/Mankowski, p 389.

kokkulepe. Pärast kohtualluvuse kokkuleppe sõlmimist saavutavad pooled aga vastava vaidluse osas kokkuleppe, kuid tekib uus vaidlus hoopis näiteks võidulubaduse väljamaksmisega seoses, millest tulenevat nõuet tuleb samuti vastava tarbijalepinguga nii tihedalt seotuks lugeda, et, kooskõlas Euroopa Kohtu poolt kohtuasjas *Gabriel* avaldatud seisukohtadega,¹⁷² kuuluvad kohaldamisele Brüsseli I määruse 4. jao sätted. Sellisel juhul ei pruugi tarbija olla kohtualluvuse kokkuleppe sõlmimise ajal arvestanud viimase vaidlusküsimuse asjaoludega ning on nõustunud kohtualluvusega, mis vastavat vaidlusküsimust silmas pidades tema jaoks võib-olla äärmiselt ebasoodne on. Teisest küljest vaadates on tarbijalepingu teise poole jaoks äärmiselt ebamugav olukord, kus iga uue vaidlusküsimuse tõusetumise korral tuleks kohtualluvuskokkuleppe sõlmida uuesti. Tulenevalt Brüsseli I määruse artikli 15 alla kvalifitseeritavate lepingute suhteliselt lihtsast iseloomust, ei tule eelkirjeldatud olukorda tõenäoliselt ette kuigi sageli, mistõttu ei põhjusta see küsimus praktikas eeldatavalt erilisi probleeme.

Kuna väga tihti sisalduvad kohtualluvuse klauslid tarbijalepingute puhul tüüptingimustes ja on sõlmitud seega enne vaidluse tõusetumist, võib jääda esmapilgul mulje, et varasemalt kirjeldatud tüüptingimustes sisalduvate kohtualluvuse klauslite problemaatika ei oma Brüsseli I määruse artikli 17 lg 1 alusel sõlmitud kohtualluvuse kokkulepete raames praktilist tähendust. Samas ei saa siiski välistada, et selline pärast vaidlust sõlmitud kohtualluvuse kokkulepe on sõlmitud tüüptingimusi kasutades. Näiteks on ka õiguskirjanduses viidatud võimalusele, et tarbijalepingule liidetakse pärast vaidluse tekkimist tarbijalepingu teise poole poolt koostatud lisa, mis sisaldab muuhulgas klauslit kohtualluvuse kohta.¹⁷³ Lisaks on Brüsseli I määruse artiklit 17 kommenteerivas õiguskirjanduses juhitud tähelepanu asjaolule, et tüüptingimustes sisalduvad kohtualluvuse klauslid muutuvad Brüsseli I määruse artikli 17 lg 1 mõttes kehtivaks juhul, kui tarbija kinnitab vastava klausli kehtivust või nõustumust vastava kohtualluvuse klausliga pärast vaidluse tekkimist.¹⁷⁴

Tarbijalepingu teise poole seisukohalt vaadates on pärast vaidluse tekkimist sõlmitud kohtualluvuse kokkulepe küll hea võimalus tarbetute kohtualluvust puudutavate vaidluste ärahoidmiseks, kuid selle laialdasem kasutatavus praktikas on pigem küsitav. Olukordades, kus

---

¹⁷² EKo 11.07.2002, C-96/00, *Gabriel*, p-id 34, 53-54.

¹⁷³ Sein, p 57.

¹⁷⁴ Nielsen, in Magnus/Mankowski, pp 388-389.

tarbijalepingu teine pool soovib tarbija vastu kohtumenetlust alustada, on tarbijad paraku tihti juba iseenesest vastumeelsed lepingu teise poolega läbirääkimisi pidama ning eriti juhul, kui tarbija eesmärk on oma kohustuste täitmist ning kohtumenetlust vältida, ei ole ka kohtualluvuse kokkulepe sõlmimine pärast vaidluse tekkimist väga realistlik võimalus. Tõenäoliselt on see üks põhjustest, miks pärast vaidluse teket sõlmitud kohtualluvuse kokkuleppeid Eesti kohtupraktikas Tallinna Ringkonnakohtu kohtuniku Andra Pärsimäe sõnul praktiliselt ei esine.¹⁷⁵ Kohtualluvuse kokkuleppe sõlmimise lubamine alles pärast vaidluse tekkimist kindlustab küll selle, et tarbija on vastava kohtualluvuse kasuks otsustanud teadliku ja kaalutletud valiku tulemusena ning hinnanud seeläbi ise oma kaitseõiguse tagatuse vastava liikmesriigi kohtus piisavaks, kuid kuna vaidluse tekkimisega kaasneb teatav vastasseis poolte vahel, on selle praktikas kasutatavus pigem raskendatud ja sõltub sellest, kui koostööaldis tarbija enda hagemise lihtsustamiseks on. Sellest tulenevalt on võimalus sõlmida kohtualluvuse kokkuleppe pärast vaidluse teket majandus- või kutsetegevuses tegutseva tarbijalepingu poole kohtusse pöördumise õigust laiendava võimalusena autori hinnangul pigem vähetähtis.

3.1.2 Enne vaidluse teket sõlmitud kohtualluvuse kokkulepe

Lisaks eelmises alapeatükis käsitlemist leidud Brüsseli I määruse artikli 17 lg-es 1 sätestatud pärast vaidluse teket sõlmitavale kohtualluvuse kokkuleppele võimaldub Brüsseli I määruse artikli 17 lg 3 ka sellise kohtualluvuse kokkuleppe sõlmimist, mis on sõlmitud juba enne vaidluse teket. Et hinnata, millises ulatuses tasakaalustab enne vaidluse teket sõlmitud kohtualluvuse kokkuleppe sõlmimise võimalus majandus- või kutsetegevuses tegutseva isiku õigust tarbija vastu kohtusse pöörduda tarbija kohtualluvusliku kaitse suhtes, vaadeldakse järgnevalt Brüsseli I määruse artikli 17 lg-es 3 sätestatud kokkuleppe sõlmimise võimalust vastavalt piirangutele, mis sellise kokkuleppe sõlmimiseks on tarbija kohtualluvusliku kaitse tagamiseks seatud.

Ka Brüsseli I määruse artikli 17 lg-es 3 sätestatud kohtualluvuse kokkuleppe kehtivuse kontroll eeldab kõigepealt eelnevas alapeatükis kirjeldatud formaalsete ja materiaalsete eelduste kontrolli, kuid on lisaks seotud veel mitme asjaolu esinemisega, mis tulenevad konkreetselt Brüsseli I määruse artikli 17 lg-st 3 endast.

---

¹⁷⁵ A. Pärsimägi. Hagimenetlus: hagi ja taotluste esitamine. Tallinn, Juura, 2011, lk 75.

Esmalt tuleneb Brüsseli I määruse artikli 17 lg-st 3, et kohtualluvuse kokkuleppe sõlmimiseks peab olema mõlema lepingupoole alaline elukoht või harilik viibimiskoht¹⁷⁶ lepingu¹⁷⁷ sõlmimise ajal ühes liikmesriigis. Täpsustuseks tuleb öelda, et lepingu näol, mille sõlmimisele sätte viitab, on tegemist Brüsseli I määruse artikli 15 lg-te 1 ja 3 alusel määratletud Brüsseli I määruse 4. jao kaitsealasse kuuluva tarbijalepinguga.

Tarbija alalise elukoha kindlaksmääramiseks tuleb jällegi lähtuda Brüsseli I määruse artiklis 59 sätestatud konfliktinormidest ja määrata tarbija alalise elukoha olemasolu mingis liikmesriigis, siinkohal liikmesriigis, mille kohtutele kokkuleppega kohtualluvust anda soovitakse või sooviti, kindlaks vastava liikmesriigi siseriiklikku õigust kohaldades.¹⁷⁸ Juhul, kui tarbijalepingu teise poole näol ei ole tegemist äriühingu või muu juriidilise isiku või füüsiliste või juriidiliste isikute ühingu, kuulub ka majandus- või kutsetegevuses tegutseva tarbijalepingu poole alaline elukoht kindlaksmääramisele vastavalt Brüsseli I määruse artiklis 59 sätestatule.

Kui tarbijalepingu teiseks pooleks on äriühing või muu juriidiline isik või füüsiliste või juriidiliste isikute ühing, tuleb vastava isiku alaline asukoht määrata kindlaks vastavalt Brüsseli I määruse artiklis 60 sätestatule. Äriühingu või muu juriidilise isiku või füüsiliste või juriidiliste isikute ühingu puhul on mõiste „alaline asukoht“ tähendus Brüsseli I määruse kohaldamisel ühtselt defineeritud Brüsseli I määruse artikli 60 lg-s 1, mille kohaselt on määruse kohaldamisel äriühingu või muu juriidilise isiku või füüsiliste või juriidiliste isikute ühingu (edaspidi ühiselt juriidiline isik) alaline asukoht, seal, kus on tema a) põhikirjajärgne asukoht, b) juhatuse asukoht või c) peamine äritegevuse koht. Brüsseli I määruse artikli 60 lg-tes 2 ja 3 sätestatakse eraldi alalist asukohta puudutavad reeglid juriidiliste isikute suhtes Ühendkuningriigis ja Iirimaal ning usaldusühingute (inglise keeles *trusts*) puhul.

---

¹⁷⁶ Brüsseli I määruse ametlikus tõlkes eesti keelde on kasutatud mõistet „peamine elukoht“, kuid tulenevalt asjaolust, et määruse inglise keelses variandis kasutatakse mõistet „*habitually resident*“, mis ühtib Rooma I määruses (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 593/2008, 17. juuni 2008.a, lepinguliste võlasuhete suhtes kohaldatava õiguse kohta. – ELT L 177, 04.07.2008.a, lk 6–16) kasutatava mõistega ja mida on Rooma I määruse ametlikus tõlkes tõlgitud kui „harilik viibimiskoht“, kasutatakse käesoleva töö raames ühtse mõistena „hariliku viibimiskoha“ mõistet.

¹⁷⁷ Brüsseli I määruse ametliku tõlke kohaselt „kokkuleppe sõlmimise ajal“. See ei ole aga täpne, kuna sõna „kokkuleppe“ kasutamine siinkohal artikli 17 lg 3 kontekstis jätab mulje, et lepinguosaliste alaline elukoht või harilik viibimiskoht peab olema ühes liikmesriigis kohtualluvuse kokkuleppe sõlmimise ajal, kuid tegelikult tuleb sätte ingliskeelsest sõnastusest järeldada, et mõeldud on pooltevahelise põhilepingu, n.ö tarbijalepingu sõlmimise aega. Inglise keeles sõnastuses on eristatud *agreement* kui (kohtualluvuse) kokkulepe ja *contract* kui (tarbija)leping.

¹⁷⁸ Vt lähemalt käesoleva magistritöö ptk 2.1.

Eelkõige negatiivsete kohtualluvuse konfliktide vältimiseks on Brüsseli I määruse artiklist 60 tulenevad kriteeriumid sätestatud autonoomse¹⁷⁹ ammendava loeteluna, mis ei ole omavahel kuidagi hierarhias.¹⁸⁰ Tulenevalt eeltoodust omab juriidiline isik alalist elukohta igas liikmesriigis, mille puhul on vähemalt üks Brüsseli I määruse artiklis 60 sätestatud kriteerium täidetud. Lisaks, kui eelkirjeldatud sätete kohaldamise tulemusena selgub, et tarbijalepingu teine pool ei oma alalist elukohta üheski liikmesriigis (või õigemini ei ole võimalik tuvastada, et ta üheski liikmesriigis alalist elukohta omaks), loetakse tulenevalt Brüsseli I määruse artikli 15 lg-st 2 see majandus- või kutsetegevuses tegutsev tarbijalepingu pool, juhul, kui tal on filiaal, esindus või muu üksus mõnes liikmesriigis, nimetatud filiaali, esinduse või muu üksuse tegevusest tulenevate asjade puhul vastavas liikmesriigis alalist elu- või asukohta omavaks.

Hariliku viibimiskoha (inglise keeles *habitual residence*) mõiste sisustamiseks Brüsseli I määrus juhiseid ei anna ning kasutab seda vaid väga piiratud juhtudel.¹⁸¹ Imselt tulenevalt vastava mõiste vähesest tähtsusest Brüsseli I määruse kontekstis, ei ole hariliku viibimiskoha mõiste määratlemine Brüsseli I määruse tähenduses erilist tähelepanu köitnud. Samas on vastav mõiste kasutusel enamustes Euroopa Liidu rahvusvahelise eraõiguse ning rahvusvahelise kohtumenetluse alastes määrustes.¹⁸² Eesti õiguskirjanduses on Riigikohtu tsiviilkolleegiumi nõunik Maarja Torga märkinud, et erinevalt alalise elukoha mõistest, mille puhul on vajalik rakendada siseriiklikku õigust, on harilik viibimiskoht Euroopa Liidu määruste tähenduses autonoomne mõiste, mis ei sõltu riigisisest materiaalõigusest ning selle mõiste sisustamisel tuleks igal konkreetsel juhul lähtuda konkreetselt faktilisest situatsioonist, järgides asjakohase määruse või konventsiooni eesmärgi ning (määruste puhul) ka Euroopa Kohtu asjakohast praktikat.¹⁸³ Arvestades õiguskirjanduses väljendatud tõdemusega, et liikmesriikide õiguses on hariliku viibimiskoha ja alalise elukoha mõisted tihti praktiliselt sünonüümsed¹⁸⁴ ning laskumata hariliku viibimiskoha mõiste sügavamasse käsitlusse, võiks siiski lihtsustatult välja tuua, et

---

¹⁷⁹ Brüsseli I määruse preambuli p-i 11 lause 2.

¹⁸⁰ Seda on tõdenud ka Hollandi õigusteadlane Paul Vlas: Vlas, in Magnus/Mankovski, p 811.

¹⁸¹ Hariliku viibimiskoha mõistet on kasutatud Brüsseli I määruse artikli 5 lg-es 2, artikli 13 lg-es 3, artikli 17 lg-es 3 ja artiklis 72.

¹⁸² Sellele on Eesti õiguskirjanduses tähelepanu juhtinud ka Maarja Torga: Torga, lk 477.

¹⁸³ Ibid, lk 477.

¹⁸⁴ Bogdan, p 45.

harilik viibimiskoht tähistab regulaarset olulist aega kestvat füüsilist kohalolekut, kusjuures tahe ei ole siinkohal oluline.¹⁸⁵

Aeg, millest lähtuvalt tarbijalepingu poolte alaline elukoht või harilik viibimiskoht teatud liikmesriigis määrata tuleb, on Brüsseli I määruse artikli 17 lg 3 puhul vaidlusaluse tarbijalepingu sõlmimise aeg. Kuna tarbijalepingu sõlmituks osutumiseks on vajalik pakkumuse ja nõustumuse olemasolu¹⁸⁶ tuleb lepingu sõlmimise ajaks lugeda ilmselt ajahetke, mil asjaomased tahteavaldused vastavalt kohalduvale materiaalõigusele jõustusid. Kuna alaline elukoht ja harilik viibimiskoht ei ole oma sisust tulenevalt sellised asjaolud, mis ajas väga kiiresti muutuda võiksid, ei ole lepingu sõlmimise aega vajalik ilmselt tuvastada kellaajalise täpsusega ning enamasti see praktikas tõenäoliselt probleeme ei tekita. On ju enamasti ka tarbijalepingutes ära märgitud kuupäev, millal leping allkirjastati või muul moel sõlmituks loeti ning vastava ajahetke võtmine alalise elukoha või hariliku viibimiskoha määramise aluseks on ilmselt pikemagi selgituseta põhjendatav.

Teiseks tuleneb Brüsseli I määruse artikli 17 lg-st 3, et isegi kui kõik eelkirjeldatud tingimused on täidetud, ei ole tarbijalepingust tõusetuvate vaidluste lahendamiseks sõlmitud kohtualluvuse kokkulepe nimetatud sätte alusel siiski kehtiv juhul, kui see on vastuolus selle liikmesriigi seadustega, mille kohtu(te)le poolte kokkuleppega vastava vaidluse lahendamiseks kohtualluvus anti. Eesti kontekstis on kohtualluvuse kokkulepped füüsiliste isikutega, kelle hulka käivad ka Brüsseli I määruse 4. jao kaitsealasse kuuluvad tarbijad, üldjuhul lubamatud. TsMS § 104 lg 1 sätestab, et kohus võib kohtualluvuse järgi asja läbi vaadata ka juhul, kui selle kohtu alluvus on ette nähtud poolte kokkuleppega ja vaidlus on seotud mõlema poole majandus- või kutsetegevusega /.../. Nimetatud sättega vastuolus olev kohtualluvuse kokkulepe on TsMS § 106 lg 1 p 1 alusel tühine. Kuna Brüsseli I määruse 4. jao tarbijalepingute regulatsiooni kohaldumise eeltingimuseks on ühe poole osalemine tehingus majandus- või kutsetegevusest väljaspool, lõpliku eratarbijana, ei ole Eesti kontekstis lubatud vastavate lepingute puhul tavapäraselt kohtualluvust kokku leppida. Siiski on siinjuures 2 erandit, mis on sätestatud TsMS § 104 lg-es 3. Nimetatud sätte punkt 1 loeb TsMS 104 lg-s 1 sätestatud piirangust hoolimata kehtivaks kohtualluvuse

---

¹⁸⁵ Vt lähemalt: I. Nurmela, L. Almann jt. Rahvusvaheline eraõigus. Tallinn: Juura, 2008, lk 100.

¹⁸⁶ Vt käesoleva magistriröö ptk 1.1.

kokkuleppe, mis on sõlmitud pärast vaidluse tekkimist ning punkt 2 kohtualluvuse kokkuleppe, mis lepiti kokku juhuks, kui kostja asub pärast kokkuleppe sõlmimist elama välisriiki või kui viib sinna üle oma tegevuskoha või asukoha või kui tema tegevus-, elu- või asukoht ei ole hagi esitamise ajal teada. Kuivõrd TsMS § 104 lg 3 punktis 1 nimetatud säte vastab Brüsseli I määruse artikli 17 lg 1 sätestatud kohtualluvuse kokkuleppele, on Brüsseli I määruse artikli 17 lg 3 mõttes asjakohane eelkõige TsMS § 104 lg 3 punktis 2 sätestatud kohtualluvuse kokkulepe. Niisiis on Brüsseli I määruse artikli 17 lg 3 alusel lubatud sõlmida kohtualluvuse kokkulepe Eesti kohtu kasuks juhul, kui see on sõlmitud juhuks, kui kostja, kelleks on käesoleva töö kontekstis tarbija, asub pärast kokkuleppe sõlmimist elama teise liikmesriiki või juhuks, kui tarbija elukoht ei ole hagi esitamise ajal teada. Tulenevalt Eesti Riigikohtu praktikast peab selline kokkulepe olema sõlmitud spetsiaalselt TsMS § 104 lg 3 p-s 2 nimetatud juhuks.¹⁸⁷

Samuti tuleb liikmesriigi seadustele vastavuse kontrolli juures Eesti kontekstis tähele panna, et TsMS § 104 lg 3 punktis 2 sätestatud kohtualluvuse kokkulepe peab olema ka kooskõlas TsMS § 106 lg 1 punktides 2-4¹⁸⁸ sätestatuga, millest tulenevalt on kohtualluvuse kokkulepe tühine kui 2) see ei käsitle kindlat õigussuhet või sellest tulenevat vaidlust, 3) see ei ole sõlmitud kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis või 4) hagi esitamiseks on seaduses ette nähtud erandlik kohtualluvus. Kuivõrd Brüsseli I määruse artikli 17 lg 3 iseenesest eeldab kokkuleppe alusel kohtualluvuse andmist liikmesriigile, mille õigust vastava kokkuleppe lubatavuse hindamiseks kasutatakse, ei oma TsMS § 106 lg 1 punkt 5, mis ei luba jätta kohtualluvuse kokkuleppega poolt hea usu põhimõtte vastaselt ilma Eesti kohtualluvusest, vastava kohtualluvuse kokkuleppe puhul tähendust. Samuti võib välja tuua, et TsMS § 106 lg 1 p 3 kitsendab Brüsseli I määruse artikli 17 lg-es 3 sätestatud kohtualluvuse kokkuleppele Brüsseli I määruse artiklist 23 tulenevaid vorminõudeid.

Lisaks on Brüsseli I määruse artikli 17 lg-es 3 sätestatud kohtualluvuse kokkuleppe kehtivuse kontekstis käsitletud nimetatud sätet kommenteerivas õiguskirjanduses vastava kokkuleppe kehtivust olukorras, kus mõlemad tarbijalepingu pooled on pärast lepingu sõlmimist kolunud teistesse liikmesriikidesse ning leitud, et tulenevalt Brüsseli I määruse 4. jao üldisest eesmärgist

---

¹⁸⁷ RKTkm 21.11.2012, tsiviilasi nr 3-2-1-123-12, p 10.

¹⁸⁸ TsMS § 106 lg 1 punkt 1 käsitleb kohtualluvuse kokkuleppe kooskõla TsMS § 104 lg-ga 1, mistõttu ei ole see TsMS § 104 lg 3 punktis 2 sätestatud kohtualluvuse kokkuleppe seisukohalt asjakohane.

ja selle taga olevast poliitikast, peaks kohtualluvuse klausli, mis annab kohtualluvuse sellise liikmesriigi kohtutele, millest mõlemad lepingupooled on lahkunud, jätma kõrvale juhul, kui see on vastuolus selle liikmesriigi õigusega, kus on tarbija uus alaline elukoht või selle liikmesriigi õigusega, kus on tarbijalepingu teise poole uus alaline elukoht.¹⁸⁹ Samas ei tulene vastav järeldus otseselt Brüsseli I määruse artikli 17 lg 3 sõnastusest ning jääb segaseks millisest Brüsseli I määruse 4. jao üldisest eesmärgist tulenevalt peaks Brüsseli I määruse artikli 17 lg 3 sätestatud kohtualluvuse kokkulepe alluma selle liikmesriigi õigusele, millega tegelikult vastaval kohtualluvuse kokkuleppel ega vaidluse aluseks oleval tarbijalepingul mingisugust sidet ei ole. Näiteks juhul, kui teise liikmesriiki, kus võib olla vastav kohtualluvuse kokkulepe lubatud ei ole, asunud majandus-või kutsetegevuses tegutsev isik hageb kolmandasse liikmesriiki, kus vastav kohtualluvuse kokkulepe lubatud on, kolinud tarbijat kohtualluvuse kokkuleppega määratud liikmesriigi kohtus, ei ole tarbija võimalused ennast kohtumenetluses kaitsta kuidagi väiksemad, kui olukorras, kus majandus- või kutsetegevuses tegutsev isik jätkuvalt selles liikmesriigis asuks. Seetõttu ei tohiks autori hinnangul välistada Brüsseli I määruse artikli 17 lg 3 raames sõlmitud kohtualluvuse kokkuleppe kehtivust ka eelkirjeldatud juhul.

Eeltoodu kokkuvõtteks võib öelda, et Brüsseli I määruse artikli 17 lg-es 3 sisalduv võimalus sõlmida kohtualluvuse kokkulepe juba enne vaidluse tekkimist, on allutatud oluliselt rangematele nõuetele kui eelnevas alapeatükis käsitletud võimalus sõlmida kohtualluvuse kokkulepe peale vaidluse tekkimist. Samuti on Brüsseli I määruse artikli 17 lg 3 puhul väga piiratud liikmesriikide ring, millele saab kokkuleppega kohtualluvuse anda. Ilmselt tuleb nende rangemate tingimuste põhjuseid, sarnaselt peale vaidluse teket sõlmitava kohtualluvuse kokkuleppe lubatavuse põhjendusele, otsida eeldusest, et tarbija ei suuda mõista kohtualluvuse kokkuleppe tegelikku sisu ja tagajärgi ning ei ole üksnes sõlmitava lepingu pinnalt võimeline hindama ja otsustama, kas tema jaoks on mõistlik üldisest kohtualluvuse regulatsioonist kõrvale kalduda. Samas on vastava sätte olemasolu põhjendatud just tarbijalepingu teise poole suhtes ebaõiglase olukorra kompenseerimise sooviga. Nimelt võib raportöör Paul Jenardi Brüsseli konventsiooni selgitavas raportist välja lugeda mõttekäigu, et olukordades, kus tarbija kolib pärast lepingu sõlmimist teise liikmesriiki ja tema vastu saab Brüsseli I määruse artikli 16 lg-st 2 tulenevalt algatada kohtumenetluse vaid n.n uues liikmesriigis ehk selles liikmesriigis, kus on menetluse algatamise

---

¹⁸⁹ Vt lähemalt: Nielsen, in Magnus/Mankowski, p 390.

ajal tarbija alaline elukoht, peaks tarbijalepingu teisel poolel olema võimalik vähemalt mingis ulatuses kuidagi muuta ettenähtavaks nende kohtute ring, kuhu ta peab olema valmis oma õiguste kaitseks pöörduma (või, kus ta peab olema valmis end tema vastu algatatud kohtumenetluses kaitsma).¹⁹⁰ Jenard märgib, et õigluse kaalutlusel nähti ette, et juhul, kui mõlemad lepingupoolel omavad lepingu sõlmimise ajal alalist elukohta või vähemalt harilikku viibimiskohta ühes liikmesriigis, võivad nad kokkuleppel anda kohtualluvuse nendevahelisest lepingust tõusetuvate vaidluste lahendamiseks selle liikmesriigi kohtu(te)le, tingimusel, et sellised kokkulepped ei ole vastuolus selle liikmesriigi siseriikliku õigusega.¹⁹¹ Kuna tarbijalepingute üldise kohtualluvuse määramise aluseks olev Brüsseli I määruse artikli 16 lg 2 ei tee vahet olukorral, kus tarbija alaline elukoht on ühes liikmesriigis nii lepingu sõlmimise ajal kui ka menetluse algatamise ajal, ja olukorral, kus tarbija on pärast lepingu sõlmimist kolinud teise liikmesriiki, ning menetluse saab tarbija vastu vastava sätte järgi alustada üldjuhul (kui vastav säte on Brüsseli I määruse artikli 15 alusel kohaldatav) vaid selle liikmesriigi kohtutes, kus asub tarbija alaline elukoht, võiksid kohtualluvuse kokkulepped, mis on sõlmitud juhuks, kui tarbija pärast lepingu sõlmimist elukohta vahetab või kui tema elukoht ei ole hagi esitamise ajal teada, olla autori hinnangul praktikas tarbijalepingu teise poole jaoks oluliseks võimaluseks lihtsustada märkimisväärselt oma õiguste kaitseks kohtusse pöördumist. Sel juhul on nii tarbijalepingu teisel poolel kui ka tarbijal alates lepingu sõlmimisest kindel teadmine, millise liikmesriigi kohtutes ja võibolla ka millises konkreetses selle liikmesriigi kohtus vastavast lepingust tulenevad vaidlused lahendamisele kuuluvad, ning seda hoolimata asjaolust, kas üks pool vahepeal alalist elukohta vahetab või asjaolust, et poole alalist elukohta ei ole võimalik üheselt kindlaks teha. Kahjuks on sellised spetsiaalselt TsMS § 104 lg 3 p-s 2 nimetatud juhtudeks sõlmitavad kohtualluvuse kokkulepped praktikas väga vähe levinud.¹⁹²

Kohtualluvuse kokkuleppe sõlmimisele tarbijalepingute puhul kohalduv piirang, mis nõuab kokkuleppega määratud kohtute liikmesriigi teatavat sidet tarbija ja teise lepingupoole alalise elukoha või hariliku viibimiskoha vahel, vastab autori hinnangul Brüsseli I määruse eesmärgile välistada Brüsseli I määruse raames nõrgema poole kaitseõiguse tagamiseks kohtualluvuse andmine selliste liikmesriikide kohtutele, millega tarbijal mingisugust ühendavat seost ei ole ning

---

¹⁹⁰ Jenard Report on Brussels Convention 1979, p 33.

¹⁹¹ Ibid, p 33.

¹⁹² Seda on tõdenud Tallinna Ringkonnakohtu kohtunik Andra Pärsimägi: Pärsimägi, lk 75.

mille puhul ei ole tarbija sellise kohtu kasuks otsustanud teadliku ja kaalutletud valiku tulemusena pärast pooltevahelise vastasseisu tekkimist. Samas võimaldab selliste kokkulepete sõlmimise lubamine tasakaalustada tarbijalepingu teise poole kohtusse pöördumise õiguse tagatust olukordades, kus vastav kokkuleppeline kohtualluvus ei too kaasa ebasoodsat mõju tarbija kaitseõigusele sellises ulatuses, milles see kaaluks üles tarbijalepingu teise poole kohtusse pöördumise õiguse lihtsustamise, ehk olukordades, kus tarbija side vastava liikmesriigiga võimaldab tal end selle liikmesriigi kohtutes kohaselt kaitsta.

3.2 Tarbija hagemine n.n vaikiva kohtualluvuse kokkuleppega määratud kohtus

Viimaseks Brüsseli I määrusest tulenevaks aluseks, mida saab pidada majandus- või kutsetegevuses tegutseva isiku kohtusse pöördumise õigust laiendavaks võrreldes üldreegliga, on samuti privaatautonomia põhimõtte austamise väljundiks olev¹⁹³ Brüsseli I määruse artiklis 24 sätestatud n.n vaikiva kokkuleppega kohtualluvuse teatud kohtule omistamise võimalus. Vastava sätte alusel antakse kohtualluvuslik õigus asja lahendada ka sellele liikmesriigi kohtule, kuhu kostja ilmub. Siiski välistatakse vastava sätte alusel kohtualluvus juhul, kui kostja on ilmunud kohtusse kohtualluvuse vaidlustamiseks või kui Brüsseli I määruse artikli 22¹⁹⁴ kohaselt on ainupädev teine kohus. Õiguskirjanduses on välja toodud, et nimetatud sätte eesmärgiks on eelkõige anda pooltele võimalus menetleda ühes kohtus erinevaid vaidlusi, mis on näiteks seotud samade pooltega ja mis muul juhul kuuluksid erinevate liikmesriikide kohtute alluvusse, vähendades seeläbi ka menetluskulusid.¹⁹⁵ Hindamaks eelkirjeldatud sätte mõju majandus- või kutsetegevuses tegutseva tarbijalepingu poole kohtusse pöördumise õigusele, analüüsitakse ka n.n vaikiva kohtualluvuse kokkuleppena määratletavat kohtualluvuse määramise alust läbi eelduste, mis peavad Brüsseli I määruse artikli 24 kohaldumiseks täidetud olema.

---

¹⁹³ Seda on nenditud ka Euroopa Kohtu kohtupraktikas: EKo 24.06.1981, C-150/80, *Elefanten Schuh vs Jacquain*, p-id 8-10. EKo 07.03.1985, C-48/84 *Hannelore Spitzley vs Sommer Exploitation SA*, p-id 13-15 ja õiguskirjanduses: Pontier/Burg, p 142.

¹⁹⁴ Brüsseli I määruse artiklis 22 sätestatud erandkorras rahvusvahelis kohtualluvus määramise aluste kohta vt lähemalt: Stone, pp 143-163.

¹⁹⁵ A. L. C. Caravaca, J. C. Conzàlez, Art 24. – U. Magnus, P. Mankowski. Brussels I Regulation. Munich: Sellier European Law Publishers, 2012, p 516.

Tulenevalt asjaolust, et Brüsseli I määruse 4. jagu on käsitletav teistest Brüsseli I määruse sätetest sõltumatu tarbija kaitseks kehtestatud kohtualluvuse määramise süsteemina, võib tekkida esmalt küsimus, kas Brüsseli I määruse artikkel 24 üldse kohaldub Brüsseli I määruse 4. jao kaitsealas olevatele tarbijalepingutele. Kuna sisuliselt on ka Brüsseli I määruse artiklis 24 sätestatud kohtualluvuse kokkulepe saavutatud pärast vaidluse teket, mistõttu saab eeldada tarbija suuremat teadlikkust vastava kohtualluvuse tagajärgedest, on selle kohaldamise lubatavus ka tarbijalepingute puhul ilmselt põhjendatud. Seda on kinnitanud ka Euroopa Kohus kohtuasjas *Vienna Insurance Group vs Bilas*¹⁹⁶ ning vastavast seisukohast on lähtunud ka Eesti Riigikohus¹⁹⁷.

Brüsseli I määruse artiklis 24 sätestatud olukorras ei sõltu konkreetse kohtu kohtualluvus kostja alalisest elukohast¹⁹⁸ ega suuresti ka esitatava nõude sisust,¹⁹⁹ vaid konkreetselt poolte käitumisest ja tahtest menetluse algatamisel ja selles osalema asumisel. Ühelt poolt sõltub see nõude esitava poole valikust algatada menetlus, s.t esitada hagi, konkreetses kohtus ning teiselt poolt kostja kohtusse ilmumisest järeldatavast nõustumisest allutada end vastava kohtu jurisdiktsioonile. Poolte n.ö kokkulepe mingile kohtule kohtualluvuse andmise kohta järeldub kaudselt nende käitumisest ning mingisuguses muus vormis kokkulepet vaja ei ole.

Kuivõrd Brüsseli I määruse artikli 24 sõnastus ei seo sätte kohaldumist kumbagi poole alalise elukohaga, s.h asjaoluga, kas kumbki pool üldse üheski liikmesriigis alalist elukohta omab,²⁰⁰ eeldab Brüsseli I määruse artikli 24 kohaldamine, et hagi esitatakse Euroopa Liidu liikmesriigi kohtusse ning, et see kohus ei oma muudel Brüsseli I määrusest tulenevatel alustel kohtualluvust vastava vaidluse lahendamiseks.²⁰¹

---

¹⁹⁶ EKo 20.05.2010, C-111/09, *ČPP Vienna Insurance Group vs Bilas*, p-id 21-24.

¹⁹⁷ RKTkm 21.11.2012, tsiviilasi nr 3-2-1-123-12, p 12.

¹⁹⁸ EKo 13.07.2000, C-412/98, *Group Josi*, p-id 44 ja 45.

¹⁹⁹ Nõude sisu mõjutab Brüsseli I määruse artikli 22 kohaldumist, mille puhul on artikli 24 kohaldamine välistatud.

²⁰⁰ Samas ei ole see seisukoht vaieldamatu ning õiguskirjanduses on väljendatud arvamust, et Brüsseli I määruse artikkel 24 ei kujuta endast erandit Brüsseli I määruse artikli 4 suhtes, mistõttu juhul, kui kostja alaline elukoht asub väljaspool Euroopa Liitu, kuuluvad kohaldamisele liikmesriigi siseriiklikud vastavad normid. Vt lähemalt: Bogdan, p 68; Caravaca/Conzález, in Magnus/Mankovski, pp 525-527.

²⁰¹ Siinkohal on vaieldav Brüsseli I määruse artikli 24 kohalduvus liikmesriigi siseriikliku territoriaalse kohtualluvuse määramise kontekstis. Kui asuda seisukohale, et Brüsseli I määruse artikli 24 näol on tegemist nii rahvusvahelise kui ka territoriaalset kohtualluvust määrava sättega, oleks pooltel võimalik vastava sätte alusel valida kohus siseriiklikest territoriaalse kohtualluvuse sätetest sõltumatult. Kui asuda seisukohale, et Brüsseli I määruse

Kuigi hagi esitamine mingi liikmesriigi kohtusse on Brüsseli I määruse artikli 24 kohaldumise kaudseks eelduseks - ei saa ju kostja kohtusse ilmuda või asuda menetluses osalema, kui tema vastu ei ole esitatud hagi või muud avaldust ning pole olemas menetlust, milles osaleda - ei sätesta Brüsseli I määrus menetluse alustamiseks mingeid eraldi tingimusi²⁰² ning hagi esitamise ja menetluse võtmise otsustamisel peab foorum lähtuma siseriiklikest menetlusõiguse normidest, kahjustamata seejuures määrusest tulenevaid põhimõtteid.²⁰³

Eesti tsiviilkohtumenetluses saab hagi või avalduse menetluse võtmise eeldused tuletada eelkõige TsMS §-ist 371. TsMS § 371 lg 1 p 2 kohaselt ei võta kohus hagiavaldust menetluse, kui hagi ei allu sellele kohtule. Varasemas Eesti kohtupraktikas on tuua hulgaliselt näiteid selle kohta, kus kohtud koheselt pärast tuvastamist, et tarbijast kostja elukoht on mõnes muus Euroopa Liidu liikmesriigis, on nimetatud sätte alusel tarbija vastu esitatud hagi menetluse võtmisest Brüsseli I määruse artikli 15 lg 1 ja artikli 16 lg 2 alusel keeldunud²⁰⁴ ja takistanud seeläbi tarbijalepingu teise poole ja tarbija õigust valida kohtualluvust omav kohus Brüsseli I määruse artikli 24 alusel. Tulenevalt Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 21.11.2012 lahendist nr 3-2-1-123-12, milles vastav teema käsitlemist leidis, võib siiski loota ka alama astme kohtute kohtupraktika muutumist tarbijalepingu teise poole suhtes soodsamas suunas. Nimetatud lahendis märkis Riigikohus, et kohus saab hagi menetluse võtmisest keelduda, kui kostja elukoht on teises liikmesriigis ning ta vaidleb kohtualluvusele Eestis vastu või ei vasta kohtule ning juhul, kui kostja ilmub kohtusse ja kohtualluvusele vastu ei vaidle, allub hagi Brüsseli I määruse artikli 24 järgi Eesti kohtule, mistõttu hagi menetlemata jätmiseks ei ole alust.²⁰⁵ Samuti võis vastavast lahendist välja lugeda soovitus, et juhul, kui hagi menetluse võtmisel tekib küsimus, kas hagi allub Brüsseli I määruse järgi Eesti kohtule, oleks üldjuhul vajalik küsida ka kostja seisukohta

---

artikkel 24 käsitleb üksnes rahvusvahelist kohtualluvust, tuleks selle alusel valitud kohtu kohtualluvust hinnata lisaks ka siseriiklike, territoriaalset kohtualluvust jagavate, sätete alusel. Vt lähemalt: Caravaca/Conzález, in Magnus/Mankovski, pp 520-521. Kuivõrd TsMS § 105 tunnistab Brüsseli I määruse artikliga 24 sarnast alust kohtualluvuse määramiseks, siis vastav vahetegu Eesti kohtute kontekstis tegelikult tulemust ei mõjuta.

²⁰² Menetluse alustamiseks eraldi tingimuste puudumist on tõdetud ka õiguskirjanduses: Caravaca/Conzález, in Magnus/Mankovski, p 517.

²⁰³ Vt lähemalt: EKO 03.10.1985, C-119/84, *P. Capelloni and F. Aquilini vs J. C. J. Pelkmans*, p-id 20-21.

²⁰⁴ Nt: VMKm 22.03.2012, tsiviilasi 2-12-11337; VMKm 10.04.2012, tsiviilasi 2-11-64444; PMKm 25.06.2012, tsiviilasi nr 2-12-23965; VMKm 11.07.2012, tsiviilasi nr 2-12-24477; TMKm 14.11.2012, tsiviilasi 2-12-42603.

²⁰⁵ RRTKm 21.11.2012, tsiviilasi nr 3-2-1-123-12, p 12

tema elukohta ja kohtualluvuse kohta, mis annaks ühtlasi kohtule hagi menetlusse võtmise otsustamiseks ka rohkem informatsiooni.²⁰⁶

Samas aga jääb küsitavaks Riigikohtu poolt antud soovituselise menetlusliku mõtteku olukorras, kus kostjalt soovitakse küsida seisukohta enne menetlusse võtmist, kuid, kuna kostja reaalne elukoht ega kontaktandmed teada ei ole, siis ei ole kostjale ka vastavat seisukoha esitamise nõuet võimalik kätte toimetada. Vastava seisukoha nõude avalik kättetoimetamine TsMS § 317 alusel ei täidaks siinkohal ilmselt mingit eesmärki, kuna sellel puuduksid igasugused juriidilised tagajärjed ning on äärmiselt tõenäoline, et kostja seisukohta kohtualluvuse küsimuse ei esita. Olukorras, kus sellise seisukoha esitamise nõuet kostjale kätte toimetada ei saa ning kostja alaline elukoht on teadmata, ei saa kohus ka keelduda hagi menetlusse võtmisest kohtualluvuse puudumise tõttu TsMS § 371 lg 1 p 2 alusel. Esiteks ei saa kohus olla veendunud, et kostjal Eestis alalist elukohta ei ole ning teiseks võib kohtualluvus tulla tarbijast kostja viimasest teadaolevast alalisest elukohast. Vastupidisele seisukohale asumine viiks tulemuseni, kus hagejal, majandus- või kutsetegevuses tegutseval tarbijalepingu poolel, ei ole võimalik saavutada hagiavalduse avalikult kättetoimetamist TsMS § 317 alusel ning tagaseljaotsuse tegemist TsMS § 407 lg 1 alusel. Olukorras, kus hiljem siiski selgub, et vastavat tagaseljaotsust on vaja täita mõnes teises liikmesriigis, võib küll tarbijast kostjal olla võimalik vastava otsuse tunnustamist või täidetavaks tunnistamist Brüsseli I määruse artiklile 35 tuginedes vaidlustada,²⁰⁷ kuid kui hageja on valmis vastavat riski kandma, ei tohiks see olla takistatud. Seetõttu tuleks autori hinnangul igal juhul muude menetlusse võtmist takistavate asjaolude puudumise korral eelistada hagi menetlusse võtmist ning küsida kostjalt seisukohta kohtualluvuse kohta, tarbija puhul koos asjakohaste selgitustega, koos menetlusse võtmise määruse ja hagiavalduse kostjale kättetoimetamisega. Selliselt säilib kostjal võimalus Brüsseli I määruse artikli 24 alusel nõustuda hageja poolt valitud kohtu kohtualluvusega ning hagejal võimalus saavutada kohtulahend oma nõude rahuldamiseks ka juhul, kui kostjale tuleb menetlusedokumendid tulenevalt asjaolust, et kostja alaline elukoht ei ole teada, kätte toimetada n.ö asendusliku kättetoimetamisega, millisel juhul kostja realselt menetlusest teadlik olla ei pruugi. Olukorras, kus pärast menetlusse võtmist kostja vastava kohtu

---

²⁰⁶ RKTkm 21.11.2012, tsiviilasi nr 3-2-1-123-12, p 12.

²⁰⁷ Gerli Lõhmus on leidnud, et TsMS § 317 alusel toimuv avalik kättetoimetamine on Brüsseli I määruse artikli 34 lg 2 alusel lubatav ja ei kujuta endast iseenesest takistust kohtulahendi tunnustamiseks või täidetavaks tunnistamiseks: G. Lõhmus. Poole osavõtuta tehtud kohtulahendite tunnustatavus ja täidetavus Brüsseli I määruse ja Lugano II konventsiooni liikmesriikides. – Juridica VI/2012, lk 456.

kohtualluvuse vaidlustab või pärast menetluse algatamist käsitlevate dokumentide kostjale sellisel viisil kättetoimetamist, mis võimaldab määrata kostja alalise elukoha olemasolu muus liikmesriigis, on kohtul autori hinnangul võimalik Brüsseli I määruse artikli 26 lg-ga 1 kooskõlas ja TsMS § 423 lg 1 p 13 alusel hagi läbivaatamata jätta.²⁰⁸

Kostja nõustumine allutada end vastava kohtu jurisdiktsioonile, mis on ilmselt tähtsamaimaks tunnuseks Brüsseli I määruse artiklist 24 tuleneva kohtualluvuse määramise aluse puhul, peaks väljenduma kostja ilmumises vastavasse kohtusse ning seejuures kohtualluvust vaidlustamata. Kui hagi esitamisest konkreetsesse kohtusse nähtub hageja soov teatud vaidlus selle kohtu kohtualluvusse anda, siis idee poolest peaks kostja ilmumine konkreetsesse kohtusse näitama, et ka kostja soovib vastavale kohtule selle vaidluse suhtes kohtualluvuse omistada. Kostja kohtusse ilmumise mõiste sisustamisel tuleb õiguskirjanduse kohaselt lähtuda kõikides liikmesriikides ühtsest Brüsseli I määruse eesmärgile vastavast kontseptsioonist,²⁰⁹ mida on rahvusvahelise eraõigusega tegelevad Hispaania õigusteadlased Alfonso Luis Calvo Caravaca ja Javier Carrascosa González defineerinud kui kostja õiguslikku kohalolu menetluses, mis annab talle õiguse osaleda tsiviilkohtumenetluses poolena.²¹⁰ Toimingud, mida peab kostja tegema, et tal oleks õigus osaleda tsiviilkohtumenetluses poolena, tuleb taaskord määrata foorumi siseriiklikest menetlusõiguse normidest lähtuvalt.²¹¹

Eesti menetlusõiguse raames „kostja õiguslikku kohalolu menetluses, mis annab talle õiguse osaleda tsiviilkohtumenetluses poolena“ sisustades saab lähtuda Brüsseli I määruse artikliga 24 samalaadsest TsMS §-ist 105, mis seab n.n vaikiva kohtualluvuse kokkuleppe sõltuvusse kohtualluvuse vaidlustamata jätmisega hagile vastamisest või kohtuistungile ilmumisest. TsMS § 393 lg 1 sätestab, et kui kohus on hagiavalduse menetlusse võtnud, teatab ta sellest

---

²⁰⁸ TsMS § 423 lg 1 p 13 kohaselt jätab kohus hagi läbi vaatamata, kui kohus ei ole pädev asja lahendama. Erinevalt keeldumise aluseks olevast TsMS § 371 lg 1 p-st 2, ei sisalda TsMS § 423 lg 1 võimalust jätta hagi läbi vaatamata otseselt kohtualluvuse puudumise alusel. Siiski leiab autor, et TsMS § 423 lg 1 p 13 tuleb tõlgendada selliselt, et pädevuse puudumise tõttu oleks vastaval alusel võimalik jätta hagi läbi vaatamata ka n.ö kohtualluvusliku pädevuse puudumise tõttu. Selline tõlgendus näib olevat kooskõlas ka kohtupraktikaga. Nt: TMKm 31.05.2012, tsiviilasi nr 2-08-58177; HMKm 06.06.2012, tsiviilasi nr 2-11-64891; VMKm 13.09.2012, tsiviilasi nr 13.09.2012; TMKm 27.09.2012, tsiviilasi 2-11-23827; PMKm 14.11.2012, tsiviilasi 2-11-53501.

²⁰⁹ Caravaca/Conzález, in Magnus/Mankovski, pp 517-518.

²¹⁰ Ibid.

²¹¹ EKO 03.10.1985, C-119/84, *Capelloni ja Aquilini vs Pelkmans*, p 20-21. Seda seisukohta on kinnitatud ka õiguskirjanduses: Caravaca/Conzález, in Magnus/Mankovski, pp 517-518.

viivitamata menetlusosalistele ning toimetab hagiavalduse ära kirja koos lisadega ja asja menetlusse võtmise määrusega kostjale ja kolmandale isikule kätte. Sama paragrahvi lg 2 punkti 1 kohaselt teeb kohus kostjale hagi menetlusse võtmisest teatamisel teatavaks kostja kohustuse hagile kohtu määratud tähtpäevaks kirjalikult vastata. Kui kostja, kellele kohus on määranud vastamise tähtaja, ei ole tähtaegselt vastanud, võib kohus TsMS § 401 lg 1 alusel hageja nõusolekul hagi tagaseljaotsusega rahuldada hagiavalduses märgitud ja asjaoludega õiguslikult põhjendatud ulatuses isegi kui hagi toimetati kostjale kätte välisriigis või kui see toimetati kätte avalikult. Sel juhul loetakse hageja esitatud faktilised väited kostja poolt omaksvõetuks. Eeltoodud sätetest võiks järeldada, et õiguse osaleda tsiviilkohtumenetluses poolena, annab kostjale Eesti tsiviilkohtumenetluse raames eelkõige kirjaliku vastuse esitamine hagile. Seega võib Eesti tsiviilkohtumenetluses lugeda hagiavaldusele kirjaliku vastuse esitamist kohtusse ilmumiseks Brüsseli I määruse artikli 24 tähenduses. Kui kohus määrab enne kirjaliku vastuse esitamiseks määratud tähtaega asja lahendamiseks kohtuistungile, tuleb sama loogika alusel lugeda kohtusse ilmumiseks Brüsseli I määruse artikli 24 tähenduses ilmselt ka kohtuistungile ilmumine.

Lisaks kostja kohtusse ilmumisele eeldab Brüsseli I määruse artikli 24 kohaldamine, et kostja ei ilmu kohtusse kohtualluvuse vaidlustamiseks. Kohtualluvuse vaidlustamise korral ei eksisteeri kostja kaudset nõustumust hageja poolt valitud kohtule kohtualluvuse omistamiseks antud vaidluse raames, mistõttu ei saa rääkida ka vaikivast kokkuleppes selleks. Kohtualluvuse vaidlustamise ulatuse küsimuses on õiguskirjanduses asutud seisukohale, et Brüsseli I määruse artikli 24 raames omab tähendust eelkõige rahvusvahelise kohtualluvuse vaidlustamine ning juhul, kui kostja ilmub kohtusse ja vaidlustab siseriikliku territoriaalse kohtualluvuse, ei mõjuta see vastava liikmesriigi kohtu rahvusvahelist kohtualluvust, kusjuures siseriikliku territoriaalse kohtualluvuse vaidlustamise tagajärjed tuleb määrata kindlaks vastavalt selle kohtu riigi menetlusõigusele.²¹²

Edasi tekib küsimus, mis ajani on kostjal õigus konkreetse liikmesriigi kohtu rahvusvahelist kohtualluvust vaidlustada. Kuigi ajahetke, milleni on kostjal õigus kohtualluvust vaidlustada, määramine kuulub vastava kohtu liikmesriigi siseriikliku õiguse kohalduvusallas²¹³ tuleb

---

²¹² Caravaca/Conzález, in Magnus/Mankovski, p 518.

²¹³Vt lähemalt: EKo 24.06.1981, C-150/80, *Elefanten Schuh vs Jacqmain*. Samale järeldusele on jõutud ka õiguskirjanduses: Caravaca/Conzález, in Magnus/Mankovski, p 518; Bogdan, p 68.

siinkohal arvestada Euroopa Kohtu poolt kohtuasjas *Elefanten Schuh vs Jacqmain* sõnastatud reeglina, mille kohaselt ei saa liikmesriigi siseriiklikud menetlusnormid lubada rahvusvahelise kohtualluvuse vaidlustamist pärast sisuliste vastuväidete esitamist.²¹⁴

Asetades Eesti siseriiklikud menetlusnormid nimetatud reeglistiku raamidesse, võib jõuda järeldusele, et kohtualluvust on võimalik vaidlustada kuni hagiavaldusele kirjaliku vastuse esitamiseni. Siinkohal võib küsida, kas juhul, kui enne hagimenetlust toimub TsMS 49. peatükis sätestatud maksekäsu kiirmenetlus,²¹⁵ mille raames võiks asuda sisuliselt seisukohale, et TsMS § 485 sätestatud vastuväite esitamisega makseettepanekule asub kostja menetluses osalema, ammandub kostja võimalus kohtualluvust vaidlustada vastava vastuväite esitamisega. Arvestades, et maksekäsu kiirmenetlus on formaliseeritud menetlus,²¹⁶ milles esitatava vastuväite põhjendamine ei ole TsMS § 485 lg 2 lause 2 kohaselt vajalik, tuleks asuda siiski ilmselt seisukohale, et vastuväite näol TsMS 485 lg 2 mõttes ei ole tegemist n.ö kaitse eesmärgil sisuliste vastuväidete esitamisega, pärast mida ei ole kohtualluvuse vaidlustamine enam võimalik ning käesoleva töö autori arvates peaks kohtualluvuse vaidlustamise õigus säilima kostjal kuni jätkuvas hagimenetluses hagiavaldusele sisulise vastuse esitamiseni.

Kuigi üldiselt ei peeta oluliseks, kas kostja ilmumine kohtusse on tingitud teadlikust nõustumisest vastava kohtu kohtualluvusega või lihtsalt teadmatusest kohtualluvuse reeglite osas,²¹⁷ siis tarbijalepingute puhul tuleks asuda pigem vastupidisele seisukohale. See seisukoht on põhjendatav Brüsseli I määruse 4. jao sätete selge eesmärgiga kaitsta tarbijat muuhulgas olukordade eest, kus tarbijat üritatakse mingil viisil eelduslikult soodsama kohtu kohtualluvusest välja viia ilma, et see oleks olnud tarbija teadlik ja tahtlik soov. Eeldades siinkohal, et tarbija ei ole tihti kursis rahvusvahelise kohtualluvuse määramise sätetega, näib tarbijalepingu teisel poolel olevat lihtne meelitada tarbijast kostjat osalema menetluses endale soodsamas, näiteks eelduslikult kostja jaoks ebasoovitavas *forum actoris*, kohtus. Nimetatud küsimuses ei ole

---

²¹⁴ EKo 150/80, *Elefanten Schuh vs Jacqmain*, p 14-17.

²¹⁵ Maksekäsu kiirmenetluse kohta kohtupraktikas vt: M. Vutt. Maksekäsu kiirmenetluse kohtupraktika probleeme. Kohtupraktika analüüs., Tartu: Riigikohtus, Õigusteabe osakond, 2011.

²¹⁶ Seda on nentunud ka Eesti Riigikohtu kohtunik Villu Kõve: V.Kõve. Aegumise peatumine hagi esitamise või muu menetlustoimingu tegemisega kohtus või kohtuväliselt. – *Juridica* VII/2010, lk 526.

²¹⁷ Nõuet, et kostja kohtusse ilmumine peaks olema tehtud teadlikult ja rahvusvahelise kohtualluvuse reeglitest informeerituna, Brüsseli I määruse artiklist 24 ei tulene. Sama seisukohta on väljendatud ka õiguskirjanduses: Bogdan, p 68.

Euroopa Kohus otseselt leidnud, et kohtul oleks kohustus omal algatusel kontrollida, kas kostja kui nõrgem pool on teadlik tagajärgedest, mida sisuliste vastuväidete esitamine ja menetluses osalema asumine kaasa toob, kuid on rõhutanud, et kohtul on, arvestades Brüsseli I määruse II peatüki 3-5. ja kohtualluvuse eeskirjade eesmärki, milleks on nõrgemaks peetavale poolele tõhustatud kaitse tagamine, alati võimalik kindlaks teha, kas kostja, kelle vastu on sellele kohtule neil asjaoludel hagi esitatud, on täielikult teadlik tagajärgedest, mida toob kaasa tema nõusolek kohtusse ilmuda.²¹⁸ See probleem saab aga lahenduse ümberkujundatud Brüsseli I määruses, mille artikli 26 lg 2 (artikkel 26 vastab kehtiva Brüsseli I määruse artiklile 24) kohaselt 3., 4. või 5. jaos osutatud asjades, kus kostjaks on kindlustusvõtja, kindlustatu, kindlustuslepingu kohaselt soodustatud isik, kahjustatud isik, tarbija või töötaja, tagab kohus enne endale lõike 1 alusel kohtualluvuse võtmist,²¹⁹ et kostjat teavitatakse õigusest kohtualluvus vaidlustada ning kohtusse ilmumise või ilmumata jätmise tagajärgedest.

Kokkuvõtteks võib öelda, et tarbijalepingu teise poole jaoks on sellisesse kohtusse pöördumine, mis muudel alustel kohtualluvust ei evi ning lootes tarbija kohtusse ilmumisele, seotud riskiga, et tarbija vastava kohtu kohtualluvust ei tunnista ning hagi esitamiseks tehtud kulutused ja pingutused soovitud tulemust ei anna. Samas annab Brüsseli I määruse artikkel 24 siiski võimaluse lahendada asi kohtualluvuse järgi kohtus, kus mõlemad pooled seda menetluse alustamise ja kohtusse ilmumise aja seisuga, hoolimata muudest Brüsseli I määruse kohtualluvuse alustest, lahendada tahavad, mistõttu on kohtupraktika seisukohalt oluline, et kohtud ei keelduks Brüsseli I määruse artiklist 24 tulenevat võimalust eirates ennatlikult hagi menetluse võtmisest olukordades, kus muud Brüsseli I määruses sätestatud kohtualluvuse alused kohaldatavad ei ole.

---

²¹⁸ EKo 20.05.2010, C-111/09, *ČPP Vienna Insurance Group vs Bilas*, p-id 31-32.

²¹⁹ Ümberkujundatud Brüsseli I määruse ametliku kohaselt „enne asja lõike 1 alusel menetluse võtmist“. Kuivõrd selline sõnastus viitab asja menetluse võtmisele TsMS § 372 tähenduses, ei ole selline tõlge autori arvates täpne. Lähtudes inglise keelsest sõnastusest „*before assuming jurisdiction under paragraph 1*“ oleks sobivam viidata antud sätte kontekstis „menetluse võtmise“ asemel „kohtualluvuse võtmisele“ kohtu poolt.

KOKKUVÕTE

Magistritöö eesmärgiks oli välja selgitada majandus-või kutsetegevuses tegutseva tarbijalepingu poole kohtusse pöördumise õiguse kaitse ulatus Brüsseli I määruse tarbijalepingute kohtualluvuse regulatsioonis ning piirangute põhjendatus ja eesmärgipärasus. Nimetatud eesmärgi saavutamiseks püstitas magistritöö autor hüpoteesi, et Brüsseli I määruse 4. jao kaitsealasse kuuluvatele tarbijalepingutele Euroopa Liidu rahvusvahelises tsiviilkohtumenetluses kohalduv kohtualluvuse regulatsioon, mis reguleerib tarbija vastu kohtumenetluse algatamise võimalusi, on majandus- või kutsetegevuses tegutseva tarbijalepingu teise poole suhtes eproportsionaalselt piirav ning põhjendamatu.

Hüpoteesi kontrollimise tulemusena nende Brüsseli I määruse sätete kontekstis, mis lubavad Euroopa Liidu rahvusvahelises tsiviilkohtumenetluses tarbija vastu kohtumenetlust algatada, jõudis autor järeldusele, et Brüsseli I määruses sisalduv regulatsioon tarbija hagemisel on põhjendatav erineva keskkonna ja olustikuga, milles rahvusvahelise kohtualluvuse reeglid kohalduvad ning arvestades tarbija erilise kaitse vajadust, ei saa pidada kohalduvaid piiranguid vastava eesmärgi saavutamise seisukohalt enamasti ülemäärasteks. Nimelt tingib Euroopa Liidu erinevate liikmesriikide õiguskordade paljusus ning territoriaalne ulatus tarbija kõrgendatud kaitse vajaduse rahvusvahelise tsiviilkohtumenetluse raames ning piiriülese tarbimise soodustamiseks Euroopa Liidu ühisturul on üheks viisiks tarbijatele rahvusvahelise tsiviilkohtumenetluse raames soodsamate kohtualluvuse reeglite loomine. Selline tarbijalepingu teise poole kohtusse pöördumise õiguse piiramine võib tekitada esmapilgul kahtlusi tarbijalepingu teise poole kohtusse pöördumise õiguse kaitse tagatuse osas Euroopa Liidu rahvusvahelises tsiviilmenetluses, kuid vastavate piirangute eesmärki, kaitsta kaubanduslikes suhetes eelduslikult sotsiaal-majanduslikult ja menetluslikult positsioonilt nõrgemaid kostjaks olevaid tarbijaid Euroopa Liidu ühisturul, võib vastavate piirangute ulatust ja sellest johtuvat tarbijalepingu teise poole kohtusse pöördumise õiguse kitsenduste ulatust pidada üldjoontes kohaseks. Samas ei ole tarbijate kaitse absoluutne ega piiramatu ning autori hinnangul on teatud juhtudel, tagamaks majandus- või kutsetegevuses tegutsevale tarbijalepingu poolele võimalus kaitsta oma vastavatest lepingutest tulenevaid õigusi efektiivselt ja mõistlike pingutustega läbi kohtumenetluse ning välistamaks tarbija võimalus rahvusvahelise kohtualluvuse sätetega manipuleerides oma kohustuste täitmist vältida, vajalik Brüsseli I määruse tarbijalepinguid

reguleerivate sätete laiendav tõlgendamine majandus- või kutsetegevuses tegutseva tarbijalepingu poole kasuks.

Üldist järeldust, et Brüsseli I määruse 4. jao kaitsealasse kuuluvatele tarbijalepingutele Euroopa Liidu rahvusvahelises tsiviilkohtumenetluses kohalduv kohtualluvuse regulatsioon, mis reguleerib tarbija vastu kohtumenetluse algatamise võimalusi, ei ole majandus- või kutsetegevuses tegutseva tarbijalepingu teise poole suhtes tarbijatele kohase õigusliku kaitse tagamise vajadusega võrreldes üldjoontes ebaproportsionaalselt piirav ning põhjendamatu, kuid teatud juhtudel võib olla vajalik majandus- või kutsetegevuses tegutseva tarbijalepingu poole kohtusse pöördumise õiguse tagamiseks Brüsseli I määruse tarbijalepinguid reguleerivate sätete laiendav tõlgendamine majandus- või kutsetegevuses tegutseva tarbijalepingu poole kasuks, saab käesolevale magistritööle tuginedes põhjendada alljärgnevate töö käigus kinnitust leidnud argumentidega.

Esiteks leidis autor, et piirangute proportsionaalsuse põhjendamisel tuleks esmalt rõhutada, et Brüsseli I määruse 4. jaos sätestatud majandus- või kutsetegevuses tegutseva lepingupoole kohtusse pöördumise õigust piiravad sätted ei kohaldu kõikidele tarbijaid puutuvatele lepingutele, vaid üksnes Brüsseli I määruse artiklis 15 ammendavalt defineeritud juhtudel, kus on peetud vajalikuks tarbijast kostjat kohtualluvuslikult eriliselt kaitsta. Autori hinnangul õigustab selline kitsas kohaldamisala juba iseenesest enampiiravama süsteemi kehtestamise lubatavust, kuna selliselt piiritletud olukordades on majandus- või kutsetegevuses tegutseval isikul võimalik täpsemalt juba tarbijaga lepingu sõlmimisel ette näha, millistes liikmesriikides võib tal olla vajalik oma õigusi kohtumenetluslikult kaitsta ning otsustada seeläbi vastava tarbijaga kaubanduslikesse suhetesse astumise otstarbekuse üle.

Teiseks on Euroopa Liidu selgest poliitilisest soovist teatud liiki tarbijat kui sotsiaal-majanduslikult nõrgemat poolt eriliselt kaitsta tulenev ja *actor sequitor forum rei* põhimõttest lähtuv Brüsseli I määruse artikli 16 lg-es 2 sätestatud kohtualluvuse määramise aluse piirav iseloom, võrreldes Eesti siseriiklike vastavate kohtualluvuse sätetega, põhjendatav erineva olustikuga, milles rahvusvahelise kohtualluvuse reeglid kohalduvad ning ainsaks juhuks, kus tarbija kaitseõiguse tagamine ka rahvusvahelise tsiviilkohtumenetluse raames autori hinnangul oma sisu säilitaks, oleks võimalus esitada hagi tarbija viimase teadaoleva alalise elukoha järgi.

Autor leidis, et vastava kohtualluvuse määramise aluse lubamine ei raskendaks Brüsseli I määruse 4. jao kaitsealasse kuuluva tarbija jaoks rahvusvahelises tsiviilkohtumenetluses oma õiguste efektiivse kaitse teostamist sellises ulatuses, et see kaaluks üles tarbijalepingu teise poole kohtusse pöördumise õiguse tagamise vajaduse vastavas olukorras. Tarbija viimase teadaoleva alalise elukoha järgi rahvusvahelise kohtualluvuse määramise võimaluse kehtestamine või sellise tõlgendusliku võimaluse aktsepteerimine kohtupraktikas võimaldaks autori hinnangul oluliselt tõhustada majandus- või kutsetegevuses tegutseva tarbijalepingu poole võimalust oma õiguste kaitseks tarbija vastu kohtusse pöörduda juhul, kui tarbija alalist elukohta ei ole võimalik kindlaks määrata, s.h juhul kui tarbija pahauskselt kohtumenetluse vältimiseks oma elukohta varjab. Ka Euroopa Kohus on kohtuasjas *Hypoteční banka a.s. vs Udo Mike Lindner* möönnud, et Brüsseli I määruse artikli 16 lg 2 tõlgendamine selliselt, et olukorras, kus tarbija alalist elukohta ei ole võimalik kindlaks määrata, võib esitada hagi tarbija viimase teadaoleva alalise elukoha järgi, võib olla teatud juhtudel lubatav ja vajalik.

Kolmandaks toetab magistritöö pinnalt tehtud üldist järeldust asjaolu, et vastuhagi puhul teatud kohtu kohtualluvuse tuletamine põhihagi kohtualluvusest on tarbijalepingute puhul lubatud üldjoontes samadel tingimustel kui nõrgema poole kaitseks kehtestatud sätetega hõlmamata juhtudel Brüsseli I määruses ning kitsendused võrreldes Eesti õigusega on põhjendatavad rahvusvahelise tsiviilkohtumenetluse eripäraga. Tarbijalepingu teise poole jaoks on sisuliselt tegemist üldise kohtusse pöördumise õiguse laiendamisega. Kuivõrd vastuhagi esitamise tingimused ei ole tarbijalepingute puhul võrreldes teiste Brüsseli I määruse kohaldamisalasse jäävate lepingutega kitsendatud, ei saa siin rääkida tarbijalepingu teise poole suuremast piiratusest Brüssel I määruse kontekstis. Samas on vastuhagi mõiste Brüsseli I määruse tähenduses kitsam kui vastav mõiste Eesti õiguses. Autor leiab, et vastuhagi esitamisele kohalduvad piirangud on põhjendatavad rahvusvahelise eraõiguse olemusest tuleva vajadusega sisustada teatud mõisteid liikmesriikide õigusest sõltumatult ja autonoomselt, kattes eelkõige ära erinevatest õiguskordadest tuleneva ühisosa vastava mõiste puhul. Samas on autori hinnangul ka siin tarbijalepingu teise poole kohtusse pöördumise õiguse liigse kitsendatuse vältimiseks põhjendatud vastava sätte laiendav tõlgendamine olukordades, kus põhihagi ja vastuhagi aluseks ei ole otseselt sama leping või samad asjaolud, kuid nõuete sisulisest seotusest tulenevalt on vastuoluliste otsuste ohu vältimiseks soovitatav neid menetleda ning otsuseid teha üheskoos.

Neljandaks võib majandus- või kutsetegevuses tegutseva tarbijalepingu poole kohtusse pöördumise õiguse kitsendusi tasakaalustavaks võimaluseks pidada eraõiguses olulisel kohal oleva privaatautonomia väljendust rahvusvahelise eraõiguse kohtualluvuse regulatsioonis, mis on Brüsseli I määruse artiklis 17 sätestatud tingimustel lubatud ka tarbijalepingute puhul. Võimaluse, määrata kohtualluvus vastavalt poolte kokkuleppele, näol on tegemist majandus- või kutsetegevuses tegutseva isiku kohtusse pöördumise õigust laiendava erandiga, mis allub aga omakorda rangetele tarbijalepingutele eriomastele piirangutele. Autori hinnangul vastavad mainitud piirangud tarbija kaitse eesmärgile – vältida kohtualluvuse andmist selliste liikmesriikide kohtutele, millega tarbijal igasugune side puudub ning mille puhul ei ole tarbija sellise kohtu kasuks otsustanud teadliku ja kaalutletud valiku tulemusena – andes samal ajal tarbijalepingu teisele poolele võimaluse juba enne kohtusse pöördumist määrata kindlaks rahvusvahelise kohtualluvusega kohtud pooltevaheliste vaidluste lahendamiseks. Pärast vaidluse teket sõlmitava kohtualluvuse kokkuleppe puhul on pooltel suur vabadus kohtualluvust omavate kohtute määramisel, kuid tarbija kohtualluvuslik kaitse saavutatakse siinkohal läbi teatava tarbija teadlikkuse ja valvsuse kohtualluvuse kokkuleppe sõlmimisel pärast vaidlusküsimuste tõusetumist. Eeldatakse, et olukorras, kus vastuolud pooltevahelistes suhetes on juba ilmnunud ning kohtutee alustamine vägagi tõenäoline, ei ole tarbija sidumine tema jaoks ebasoodsa kohtualluvusega enam nii lihtne, kui enne vaidluse tekkimist. Pärast vaidluse teket sõlmitud kohtualluvuse kokkulepe kindlustab küll selle, et tarbija on vastava kohtualluvuse kasuks otsustanud teadliku ja kaalutletud valiku tulemusena ning hinnanud seeläbi ise oma kaitseõiguse tagatuse vastava liikmesriigi kohtus piisavaks, kuid kuna vaidluse tekkimisega kaasneb teatav vastasseis poolte vahel, on selle praktikas kasutatavus majandus- või kutsetegevuses tegutseva isiku seisukohalt pigem raskendatud. Enne vaidluse tekkimist sõlmitava kohtualluvuse kokkuleppega on poolte vabadus kohtualluvust omava kohtu määramiseks oluliselt kitsam kui pärast vaidluse tekkimist sõlmitava kohtualluvuse kokkuleppe puhul ning võimalike liikmesriikide kohtute ring on seotud tarbijalepingu poolte ühise alalise elukoha või hariliku viibimiskohaga ning lubatavusega vastava liikmesriigi õiguses. Kohtualluvuse kokkuleppe lubatavuse sidumine lepingupoolte ühise alalise elukoha või hariliku viibimiskoha liikmesriigi ja selle kohtutega vastab autori hinnangul tarbija kaitse eesmärgile vältida kohtualluvuse andmist selliste liikmesriikide kohtutele, millega tarbijal igasugune side puudub ning mille puhul ei ole tarbija sellise kohtu kasuks otsustanud teadliku ja kaalutletud valiku tulemusena, kuid andes

samal ajal tarbijalepingu teisele poolele võimaluse määrata juba enne vastasseisu tekkimist kindlaks kohtualluvuslikult pädevad kohtud pooltevaheliste vaidluste lahendamiseks. Eesti kontekstis annab Brüsseli I määruse artikli 17 lg 3 võimaluse sõlmida rahvusvahelise tsiviilkohtumenetluse raames tarbijalepingu teise poole jaoks pigem soodne kohtualluvuse kokkulepe, mis võimaldab määrata kohtualluvus kindlaks juhtudeks, kui tarbija kolib välisriiki (ehk juhul, kui tarbijalepingu rahvusvaheline puutumus tekib alles pärast lepingu sõlmimist) või kui tarbija alaline elukoht ei ole menetluse algatamise ajal üheselt määratletav. Autori arvates ennetaks vastavate kohtualluvuse kokkulepete laiem kasutamine praktikas tarbijalepingu teise poole jaoks paljusid probleeme, mis rahvusvahelist puutumust omavate tarbijalepingutega seotud vaidluste puhul tarbija vastu kohtusse pöördumisel võivad tõusetuda ning võiks praktikas oluliselt laiemat kasutust leida.

Viiendaks võimaldab majandus- või kutsetegevuses tegutseva tarbijalepingu poole kohtusse pöördumise õiguse tagatust kindlustada Brüsseli I määruse artiklist 24 tulenev n.n vaikiva kohtualluvuse kokkuleppena käsitletav võimalus kohtualluvuse määramiseks, millisel puhul sõltub teatud kohtu kohtualluvus kostja kohtusse ilmumisest ja seeläbi vastava kohtu rahvusvahelise kohtualluvusega nõustumisest. Eesti õiguse kontekstis võib kohtusse ilmumiseks Brüsseli I määruse artikli 24 tähenduses lugeda kirjaliku vastuse esitamist hagiavaldusele ilma kohtualluvust vaidlustamata. Samas tuleks rõhutada, et kuigi kehtiv Brüsseli I määrus ei nõua otsesõnu, et kohtusse ilmumisega kohtualluvusega nõustumine peaks olema tehtud tarbija poolt teadlikult, selle sisulistest tagajärgedest aru saades ning kohtualluvuse vaidlustamise võimalusega kursis olles, ei saa tarbija kaitse eesmärgist lähtudes, arvestades m.h vastava sätte täiendust ümberkujundatud Brüsseli I määruses, kohtu vastava selgitamiskohustuse olemasolu täielikult eitada ning hilisemate vaidluste vältimiseks olek soovitav ka tarbijat asjakohastest kohtualluvuse reeglitest informeerida. Tarbijalepingu teise poole jaoks on sellisesse kohtusse pöördumine, mis muudel alustel kohtualluvust ei oma, lootes tarbija kohtusse ilmumisele, seotud riskiga, et tarbija vastava kohtu kohtualluvust ei tunnista, kuid teatud juhtudel võib see olla siiski tarbijalepingu teise poole kohtusse pöördumise õiguse tagamiseks vajalik. Samuti on siinkohal oluline rõhutada, et mõlema tarbijalepingu poole jaoks on vaikiva kohtualluvuse kokkuleppe alusel kohtualluvuse määramise võimaluse säilitamiseks vajalik, et kohtud ei keelduks Brüsseli I määruse artiklist 24 tulenevat võimalust eirates ennatlikult hagi menetlusse võtmisest olukordades, kus muud Brüsseli I määruses sätestatud kohtualluvuse alused kohaldatavad ei ole.

Eelnevast tulenevalt võib järeldada, et arvestades Brüsseli I määruse 4. jao kaitsealasse kuuluvate tarbijalepingute poolte vastandlike huvisid rahvusvahelise tsiviilkohtumenetluse raames ja vajadust Euroopa Liidu ühisturu hüvanguks tarbija kasuks kohtualluvuse määramise seisukohalt poolte võrdsuse põhimõttest kõrvale kalduda, on majandus- või kutsetegevuses tegutseva tarbijalepingu poole kohtusse pöördumise õigus tarbija hagemisel tagatud kohaselt ning kohalduvad piirangud vastavad tarbija kaitse eesmärgile ja on kehtestatud ulatuses vajalikud. Seejuures on mitmete, majandus- või kutsetegevuses tegutseva isiku kohtusse pöördumise õigust piiravate, sätete liigselt takistavat iseloomu võimalik ületada tõlgendamise teel, mistõttu ei saa asuda seisukohale, et vajalik oleks asjakohaste sätete muutmise seadusandlikul tasandil.

PROTECTION OF PERSONS PURSUING COMMERCIAL OR PROFESSIONAL ACTIVITIES UPON FILING ACTION AGAINST A CONSUMER PURSUANT TO THE PROVISIONS OF THE BRUSSELS I REGULATION GOVERNING CONSUMER CONTRACTS

Abstract

As the constantly growing amount of cross-border trade relations connected with consumers have arisen an increasing number of disputes with international concern, the contracting parties often face the question in which country they should file an action in court for the protection of their rights emerging from their corresponding contract. Within the European Union, the determination of jurisdiction with regard to consumer contracts is regulated in particular with Articles 15 to 17 of Section 4 of Chapter II of the Council Regulation (EC) No 44/2001 of 22 December 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgements in civil and commercial matters (hereinafter the Brussels I Regulation). With these provisions, the Brussels I Regulation establishes a special jurisdictional regime protecting the consumer, which rather extensively restricts the right to take legal action of a party to consumer contract who pursues commercial or professional activities. The necessity to protect the consumer as the weak party is attempted to be ensured, in the context of jurisdictional provisions, by according jurisdictional advantages.

The jurisdictional provisions that protect the consumer are largely independent in nature, and the provisions of general jurisdiction and special jurisdiction do not extend to them. In matters specified in Article 15 of the Brussels I Regulation, the court where the party to the consumer contract who pursues commercial or professional activities can take legal action against the consumer, is designated in compliance with Article 16(2) or (3) of the Brussels I Regulation, or in compliance with a choice-of-court agreement pursuant to Article 17(1) or (3) of the Brussels I Regulation. In addition to that, Article 24 enables to designate the jurisdiction of a certain court by the so-called tacit agreement which evolves when the defendant appears before the court. The jurisdictional regulation in the EU international civil procedure which is shaped by the above described provisions and applies to consumer contracts, is of extremely protective nature with regard to the consumer and considerably restricts the possibilities of the other party to the

consumer contract to take legal action for the protection of his or her rights. This situation rises a question whether the protection of consumers in this extent is proportional and reasonable, considering the interests and rights of the other party to the consumer contract.

The aim of this research paper was to identify the extent of protection of the right to take legal action of a party to consumer contract, who pursues commercial or professional activities, in the regulation of the jurisdiction of consumer contracts of the Brussels I Regulation, and the justification and purposefulness, particularly in the context of Estonia. To achieve this aim, the present master's thesis analyses the impact of the jurisdictional rules proceeding from the Brussels I Regulation, which allow to file an action against the consumer, on the right of access to court of a party to consumer contract who pursues commercial or professional activities, and the justification of the established restrictions on ensuring protection with regard to consumer.

Before starting to assess the balance of interests and rights of parties to consumer contracts as specified in Section 4 of Brussels I Regulation in determining jurisdiction in EU international civil court procedure, it should be defined who are parties to the relations to which the said jurisdictional rules for consumer contracts apply, and which are the aims of the corresponding provisions. The consumer in the meaning of Article 15 of the Brussels I Regulation is not any person falling under the general definition of a consumer, but only the private end consumer (for private purposes) who, while purchasing the product, does not act within commercial or professional activities and requires more extensive protection due to his or her lower economic standing. Only such consumer can rely on the provisions of Section 4 of the Brussels I Regulation protecting the consumer, who has concluded a contract which complies with the requirements specified in Article 15 of the Brussels I Regulation. The provisions of Section 4 of the Brussels I Regulation, which specify the jurisdiction upon filing an action against the consumer, have been designed to ensure that the consumer within the scope of protection of the corresponding provisions gets the appropriate legal protection in the framework of international civil procedure. For that it should be ensured that the consumer has the possibility to protect himself or herself in courts with easy access, at as low cost as possible, and that attempts are made to compensate for the more limited experience of the consumer in legal matters.

The contracting party of the consumer as defined above, or the person who should take into account the provisions of Section 4 of the Brussels I Regulation when filing an action against the consumer, is a person pursuing commercial or professional activities who has concluded with the consumer a contract specified in Article 15 of the Brussels I Regulation. Upon subparagraphs (1)(a) and (b) of Article 15 of the Brussels I Regulation, the circle of the relevant persons pursuing commercial or professional activities is limited for the sale of goods under certain types of contracts, which is aimed at providing special protection for specific types of buyers. Upon subparagraph (c), the circle of persons pursuing commercial or professional activities is limited, notwithstanding the type of contract, but by the activities of the corresponding person pursuing commercial or professional activities and its relevance to the member state of the consumer's domicile.

In order to assess the extent of the right to file an action in the case of a person pursuing commercial or professional activities, and the justification of the restrictions, this study investigates whether the restriction of the right of a person pursuing commercial or professional activities to file an action complies with the aims of ensuring the consumer protection, or whether the corresponding objectives – to defend oneself in a court with easy access, at as low cost as possible, and with attempts to compensate for the more limited experience of the consumer in legal matters – could be accomplished with the less extensive infringement of the person pursuing commercial or professional activities. As in the case of contracts falling in the scope of protection of Section 4 of the Brussels I Regulation it is possible to determine the jurisdiction of the action filed against the consumer under the abovementioned five provisions, the extent of the right to go to court of the person pursuing commercial or professional activities can be assessed in the context of the corresponding provisions.

Firstly, Article 16(2) of the Brussels I Regulation allows, in the framework of international civil procedure, to file an action against the consumer in the court of the consumer's domicile. This provision, which follows the *actor sequitor forum rei* principle, is the general rule in determining the jurisdiction of consumer contracts, and all deviations from it are allowed only in cases which can clearly be interpreted as exceptions. In order to evaluate the extent of the restriction proceeding from the grounds for determining the jurisdiction, and its justification for the person pursuing commercial or professional activities, this study has compared the effect of the

corresponding provision with the effect of jurisdictional provisions allowing to file an action against the consumer in Estonian civil procedure from the position of ensuring the consumer's protection. Taken the clear political desire of the European Union to offer special protection to a certain type of consumer as the socio-economically weak party, the restricted nature of the grounds for determining the jurisdiction provided for in Article 16(2) of the Brussels I Regulation, as compared to the corresponding Estonian national jurisdictional provisions, is substantiated by the different circumstances in which the rules of international jurisdiction apply, and the only case where, in the author's opinion, the ensuring of the consumer's protection would retain its essence also in the framework of international civil court procedure, would be the possibility to file an action according to the last known domicile of the consumer. The author found that allowing the grounds for determining the corresponding jurisdiction would not impair, for the consumer falling under the scope of protection of Section 4 of the Brussels I Regulation, the execution in international civil court procedure of efficient protection of his or her rights in such extent that it would outweigh the necessity to ensure the right of the other party to consumer contract to file an action in the appropriate circumstances. The establishment or acceptance of the possibility to determine international jurisdiction according to the last known domicile of the consumer would, in the opinion of the author, considerably strengthen the possibility of the other party to consumer contracts to file, for the protection of his or her rights, an action against the consumer in case the consumer's domicile cannot be established, including cases where the consumer conceals his or her domicile in bad faith in order to circumvent judicial proceedings. The European Court of Justice has stated in the case of *Hypoteční banka a.s. vs Udo Mike Lindner* that the interpretation of Article 16(2) of the Brussels I Regulation in a manner that in the situation where it is impossible to establish the consumer's domicile, the action may be filed according to the consumer's last known domicile, may in some cases be allowed and necessary.

Secondly, Article 16(3) of the Brussels I Regulation allows to determine the jurisdiction of a counterclaim according to the jurisdiction of the main action. For the other party to the consumer contract this actually constitutes the extension of the general right to access to court. As in the case of consumer contracts, the conditions for filing a counterclaim are not restricted as compared to other contracts falling under the scope of application of the Brussels I Regulation, the more extensive restrictions on the other party are not an issue here in the context of the Brussels I Regulation. Yet, the concept of a counterclaim in the meaning of the Brussels I Regulation is

narrower than the corresponding concept in Estonian law. The author finds that the restrictions applicable to the filing of a counterclaim are substantiated with the necessity emerging from the essence of international private law to interpret certain concepts independently and autonomously from the legislation of the member states, first and foremost covering the intersection of different legal orders upon the corresponding concept. At the same time the author considers that, in order to avoid over-restriction of the right of the other party to consumer contract to file an action, the extended interpretation of the corresponding provision is justified in cases where the grounds for the main action and counterclaim are not directly the same contract or the same circumstances, but the actions are so closely connected that it is expedient to hear and determine them together to avoid the risk of irreconcilable judgments resulting from separate proceedings. In the situation where the consumer himself or herself has decided to file an action on the basis of the domicile of the person pursuing commercial or professional activities, it may be assumed in the opinion of the author that the consumer has considered the possibilities to protect his or her rights in this court as being sufficient or even better than in the courts of the member state of his or her own domicile, and thus such a restriction does not comply with the objective of the aim of the provisions of Section 4 of the Brussels I Regulation – to give jurisdictional advantage to the party who is assumed to be socio-economically weaker – the consumer.

Thirdly, Article 17(1) of the Brussels I Regulation enables to determine, for solving a dispute arising from a consumer contract, a court with international jurisdiction with an agreement between the parties which has been concluded after the arising of the dispute. Upon a jurisdiction agreement concluded after the arising of the dispute, the parties have extensive liberty to determine courts of competent jurisdiction, but the jurisdictional protection of the consumer is here achieved through a certain awareness and observation of the consumer in concluding the jurisdiction agreement after the dispute has arisen. It is assumed that in a situation where disagreements in the relations between parties have already become evident and it is very probable that the matter would go to court, the binding of the consumer with a jurisdiction disadvantageous for him or her is not as simple as before the arising of the dispute. The jurisdiction agreement concluded after the arising of the dispute ensures that the consumer has selected the corresponding jurisdiction after a deliberate and carefully considered choice, and thus himself or herself estimated the guarantee of his or her protection in the court of the corresponding member state to be sufficient, but as the arising of dispute brings along certain

confrontation between the parties, its practical applicability in the case of a person pursuing commercial or professional activities is rather complicated.

Fourthly, the parties to the consumer contract can determine the international jurisdiction with a jurisdiction agreement concluded in compliance with the conditions of Article 17(3) of the Brussels I Regulation. With a jurisdiction agreement concluded before the arising of the dispute, the liberty of parties to determine the court with jurisdiction is considerably more restricted than upon a jurisdiction agreement concluded after the arising of the dispute, and the range of possible courts of the member states is connected with the common domicile or habitual residence of the parties to the consumer agreement, and with the admissibility in the law of that member state. In the opinion of the author, the binding of the admissibility of the jurisdiction agreement with the member state, and its courts, of the common domicile or habitual residence of the parties to the contract, complies with the objective of the consumer protection to avoid affording jurisdiction to the courts of member states which have no connection to the consumer, and which have not been selected by the consumer after a deliberate and careful consideration, yet enabling the other party to the consumer contract to determine, already before the arising of the dispute, courts which have jurisdiction for settling the dispute between the parties. In the Estonian context, Article 17(3) gives a possibility to conclude, in the framework of international civil court procedure, a jurisdiction agreement that is rather advantageous for the other party to the consumer contract and enables to determine a court which has jurisdiction for cases when the consumer moves into a foreign state (i.e in a case where the international concern of the consumer contract arises only after the contract is concluded) or if the domicile of the consumer cannot be determined by the time of instituting the procedure. In the opinion of the author, the more extensive use in practice of the corresponding jurisdiction agreements would avoid for the other party to the consumer contract a lot of problems which could arise upon disputes related to consumer contracts with international concern, and they could be applied in practice much more extensively.

Fifthly, in addition to jurisdiction agreements specified in Article 17, also a situation proceeding from Article 24 that can be treated as the so-called tacit jurisdiction agreement is accepted where the jurisdiction of a certain court depends upon the appearing of the defendant in court and thus consenting to the jurisdiction of this court. In the context of Estonian law, the submission of a written reply to the statement of claim without contesting the jurisdiction can be construed as the

appearance in court in the meaning of Article 24 of the Brussels I Regulation. At the same time it should be pointed out that although the Brussels I Regulation does not explicitly require that the consent to jurisdiction by appearing in court should be a deliberate and informed choice of the consumer, understanding its substantive consequences and being aware of the possibility to contest the jurisdiction, the existence of the court's duty to clarify cannot be entirely denied when proceeding from the aim of consumer protection, considering *inter alia* the supplement to the corresponding provision in the amended Brussels I Regulation. For the other party to the consumer contract, the recourse to a court which has no jurisdiction on other grounds, hoping for the appearance of the consumer in court, is connected with a risk that the consumer does not accept the jurisdiction of this particular court, yet in certain cases it could be necessary for ensuring the right of the other party to the consumer contract to file an action. It is also important to stress that for both parties of the consumer contract it is necessary, for retaining the possibility to determine jurisdiction under the tacit jurisdiction agreement, that courts would not deny, by disregarding the possibility arising from Article 24, to accept the action in circumstances where no other grounds for jurisdiction provided by the Brussels I Regulation are applicable.

Proceeding from the above it can be concluded that, taking into account the conflicting interests in the framework of international civil court procedure of parties to consumer contracts which fall under the scope of protection of Section 4 of the Brussels I Regulation, and the necessity, for the benefit of the European Union's common market, to deviate, in favour of the consumer, from the equality between parties from the point of view of determining jurisdiction, the right to file an action of a party to consumer contract who is pursuing commercial or professional activities, is ensured accordingly and the applicable restrictions correspond to the aim of consumer protection and are necessary in the extent they are enacted. The over-restricting nature of several provisions which limit the right of access to court of a person pursuing commercial or professional activities can be overcome by interpretation, thus it is not possible to take the position that the legislative amending of the relevant provisions would be necessary.

KASUTATUD ALLIKAD

Kasutatud kirjandus

1. M. Bogdan, Concise Introduction to EU Private International Law. Groningen: Europa Law Publishing, 2006.
2. A. L. C. Caravaca, J. C. Conzález, Art 24. – U. Magnus, P. Mankowski. Brussels I Regulation. Munich: Sellier European Law Publishers, 2012.
3. Council of the European Union. Civil law: European judicial cooperation. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2005.
4. G. Cuniberti. ECJ Rules on Jurisdiction over Defendants whose Domicile is Unknown 20.11.2011. Conflict of Laws.net. News and Views of Private International Law. Arvutivõrgus: <http://conflictoflaws.net/2011/ecj-rules-on-jurisdiction-over-defendants-whose-domicile-is-unknown/> (23.02.2013).
5. L. E. Gillies. Electronic Commerce and International Private Law: A Study of Electronic Consumer Contracts. Hampshire: Ashgate Publishing Limited, 2008.
6. L. E. Gillies. I. Clarifying the ‘Philosophy of Article 15’ in the Brussels I Regulation: C-585/08 Peter Pammer v Reedere Karl Schluter GmbH & Co And C-144/09 Hotel Alpenhof GesmbH v Oliver Heller. – International and Comparative Law Quarterly, 2011, Vol 60, Issue 02, pp 557-564.
7. P. Graig, G. de Búrca. EU law : text, cases, and materials (5th ed). Oxford: Oxford University Press, 2011.
8. U. Grušić. Submission and Protective Jurisdiction: C-111/09, Česká Podnikatelská Pojišťovna as, Vienna Insurance Group v Michal Bilas, Judgment of the European Court of Justice (Fourth Chamber) of 20 May 2010, Not Yet Reported in the ECR. – Common Market Law Review, 2011, Vol 43, No 3, pp. 947-955.
9. J. Hill. Cross-border consumer contracts. Oxford: Oxford University Press, 2008.
10. E. Kergandberg, A. Kangur jt. Sissejuhatus kohtumenetluse õpetusse. Eesti kohtumenetlusõiguse võrdluspilt. Tallinn: Juura, 2008.
11. V.Kõve. Aegumise peatumine hagi esitamise või muu menetlustoimingu tegemisega kohtus või kohtuväliselt. – Juridica VII/2010, lk 526.

12. S. Lorenz, H. Unberath. Gewinnmitteilungen und keine Ende? - Neues zur internationalen Zuständigkeit. –IPRax 3/2005, SS 219-223 (cited: P. Mankowski, Art 5. - U. Magnus, P. Mankowski. Brussels I Regulation. Munich: Sellier European Law Publishers, 2012, p 122).
13. G. Lõhmus. Poole osavõtuta tehtud kohtulahendite tunnustatavus ja täidetavus Brüsseli I määruse ja Lugano II konventsiooni liikmesriikides. – Juridica VI/2012, lk 450-461.
14. P. Mankowski, Art 5. – U. Magnus, P. Mankowski. Brussels I Regulation. Munich: Sellier European Law Publishers, 2012.
15. H.-W. Micklitz, N. Reich, P. Rott. Understanding EU Consumer Law. Antwerp; Portland: Intersentia, 2009.
16. P. A. Nielsen, Art 15. – U. Magnus, P. Mankowski. Brussels I Regulation. Munich: Sellier European Law Publishers, 2012.
17. I. Nurmela, L. Almann jt. Rahvusvaheline eraõigus. Tallinn: Juura, 2008.
18. J. A. Pontier, E. Burg. EU Principles on Jurisdiction and Recognition and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters according to the case law of the European Court of Justice. Hague: Asser Press, 2004.
19. A. Pärsimägi. Hagimenetlus: hagi ja taotluste esitamine. Tallinn: Juura, 2011.
20. D. Rowland, E. Macdonald. Information Technology Law. London: Cavendish Publishing Ltd., 2005.
21. K. Sein. Protection of Consumers against Unfair Jurisdiction and Arbitration Clauses in Jurisprudence of the European Court of Justice. – Juridica International XVIII/2011, pp 54-62.
22. J. St Øren. International Jurisdiction Over Consumer Contracts in eEurope. – International and Comparative Law 2003/52, No 2, pp 665-696
23. P. Stone. EU Private International Law: Harmonization of Laws (2nd ed). Cheltenham; Northampton: Edward Elgar, 2010.
24. E. Storskrubb. Civil procedure and EU law: a policy area uncovered. Oxford; New York: Oxford University Press, 2008.
25. M. Torga. Elukoht tsiviilseadustiku üldosa seaduses: tähendus rahvusvahelises tsiviilkohtumenetluses. – Juridica VII/2010, lk 473-480.

26. P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2010.
27. A. Veeret. Euroopa Liidu liikmesriigi kohtu pädevus rahvusvaheliste kohtualluvuse kokkulepete kehtivuse hindamisel Brüsseli I määruse artikli 23 kontekstis. - *Juridica* VI/2009, lk 395-404.
28. A. Veeret. Euroopa Liidu liikmesriigi kohtu pädevus rahvusvaheliste kohtualluvuse kokkulepete tunnustamisel Brüsseli määruse 44/2001 kontekstis. Magistritöö, juhendaja M. Torga. Tartu: Tartu Ülikool, 2009.
29. P. Vlas, Art 59. – U. Magnus, P. Mankowski. *Brussels I Regulation*. Munich: Sellier European Law Publishers, 2012.
30. M. Vutt. Maksekäsu kiirmenetluse kohtupraktika probleeme. Kohtupraktika analüüs. Tartu: Riigikohus, Õigusteabe osakond, 2011.
31. H. M. Watt, Art 6. – U. Magnus, P. Mankowski. *Brussels I Regulation*. Munich: Sellier European Law Publishers, 2012.
32. S. Weatherill. *EU Consumer Law and Policy*. Cheltenham, UK; Northampton, MA: Edward Elgar, 2005.

Kasutatud õigusaktid

33. Convention of 27 September 1968 on Jurisdiction and the Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters. – OJ L 299, 31.12.1972, pp 32–42, consolidated version EN C 27, 26.1.1998, pp 1-27, (Brüsseli konventsioon).
34. Euroopa Liidu lepingu konsolideeritud versioon. – ELT C 326, 26.10.2012, lk 13-45
35. Euroopa Liidu toimimise lepingu konsolideeritud versioon. – ELT C 326, 26.10.2012, lk 47-199.
36. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 94/47/EÜ, 26. oktoober 1994, ostjate kaitse kohta, mis puudutab kinnisvara osajalise kasutamise õiguse ostulepingute teatavaid aspekte. – EÜT L 280, 29.10.1994, lk 83-87.
37. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 97/7/EÜ, 20. mai 1997, tarbijate kaitse kohta sidevahendi abil sõlmitud lepingute korral. – ELT L 144 , 04.06.1997, lk 19-27.

38. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 98/6/EÜ, 16. veebruar 1998, tarbijakaitse kohta tarbijatele pakutavate toodete hindade avaldamisel. – ELT L 080 , 18.03.1998, Lk 27-31.
39. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 99/44/EÜ, 25. mai 1999.a, tarbekaupade müügi ja nendega seotud garantiide teatavate aspektide kohta. – ELT L 171 , 07.07.1999, Lk 12-16.
40. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2005/29/EÜ, 11. mai 2005, mis käsitleb ettevõtja ja tarbija vaheliste tehingutega seotud ebaausaid kaubandustavasid siseturul ning millega muudetakse nõukogu direktiivi 84/450/EMÜ, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiive 97/7/EÜ, 98/27/EÜ ja 2002/65/EÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EÜ) nr 2006/2004 (eaausate kaubandustavade direktiiv) (EMPs kohaldatav tekst). – ELT L 149, 11.06.2005, lk 22-39.
41. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2008/48/EÜ, 23. aprill 2008, mis käsitleb tarbijakrediidilepinguid ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/102/EMÜ. – ELT L 133, 22.5.2008, lk 66-92.
42. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2008/122/EÜ, 14. jaanuar 2009, tarbijate kaitse kohta seoses osaajalise kasutamise õiguse, pikaajalise puhkusetootega, edasimüügi ja vahetuslepingute teatavate aspektidega EMPs kohaldatav tekst. – ELT L 033, 03.02.2009, Lk 10-30.
43. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1215/2012, 12. detsember 2012.a, kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades. - ELT L 351, 20.12.1012, lk 1-32 (uus Brüsseli I määrus).
44. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 593/2008, 17. juuni 2008.a, lepinguliste võlasuhete suhtes kohaldatava õiguse kohta. – ELT L 177, 04.07.2008, lk 6–16 (Rooma I määrus).
45. Euroopa Ühenduse asutamislepingu konsolideeritud versioon. – ELT C 321, 29.12.2006, lk E/1-186.
46. Euroopa Ühenduse ja Taani Kuningriigi vaheline kohtualluvust ja kohtuotsuste täitmist tsiviil- ja kaubandusajades käsitlev leping. – ELT L 299, 16.11.2005 lk 62-70.
47. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon, Rooma, 4. november 1950. - RT II 2010, 14, 54.
48. Korterühistu seadus. – RT I 1995, 61, 1025 ... RT I, 25.05.2012, 17.

49. Nõukogu direktiiv 85/577/EMÜ, 20. detsember 1985, tarbija kaitsmise kohta väljaspool ärruume sõlmitud lepingute korral. – ELT L 372 , 31.12.1985, lk 31-33.
50. Nõukogu direktiiv 93/13/EMÜ, 5. aprill 1993, ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes. – ELT L 095, 21.04.1993, lk 29-34.
51. Nõukogu määrus (EÜ) nr 44/2001, 22. detsember 2000.a, kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades. – EÜT L 12, 16.1.2001, lk 1-23, (Brüsseli I määrus).
52. Nõukogu määrus (EÜ) nr 1206/2001, 28. mai 2001, liikmesriikide kohtute vahelise koostöö kohta tõendite kogumisel tsiviil- ja kaubandusajades. – EÜT L 174, 27.06.2001, lk 1-24.
53. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I 2005, 26, 197 ... RT I, 05.04.2013, 5.
54. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I 2002, 35, 216 ... RT I, 06.12.2010, 12.
55. Võlaõigusseadus. – RT I 2001, 81, 487 ... RT I, 08.07.2011, 21.

Kasutatud kohtupraktika

Euroopa Kohtu kohtupraktika

56. EKo 06.11.1976, C-14/76, *A. De Bloos, SPRL vs Société en commandite par actions Bouyer*.
57. EKo 14.12.1976, C-24/76, *Estatiz Salotti di Colzani Aimò e Gianmario Colzani s.n.c. vs Rüwa Polstereimaschinen GmbH*.
58. EKo 21.06.1978, C-150/77, *Société Bertrand vs Paul Ott*.
59. EKo 09.11.1978, C-23/78, *Nikolaus Meeth vs Glacetal, Société A Responsabilité Limitée*.
60. EKo 24.06.1981, C-150/80, *Elefanten Schuh GmbH vs Pierre Jacqmain*.
61. EKo 19.06.1984, C-71/83, *Partenreederei ms. Tilly Russ & Ernest Russ vs NV Haven & Vervoerbedrijf Nova & NV Goeminne Hout*.
62. EKo 07.03.1985, C-48/84, *Hannelore Spitzley vs Sommer Exploitation SA*.
63. EKo 03.10.1985, C-119/84, *P. Capelloni and F. Aquilini vs J. C. J. Pelkmans*.
64. EKo 27.09.1988, C-189/87, *Athanasios Kalfelis vs Bankhaus Schröder, Münchmeyer, Hengst and Co. jt*.
65. EKo 15.05.1990, C-365/88, *Kongress Agentur Hagen GmbH vs Zeehaghe BV*.

66. EKo 19.01.1993, C-89/91, *Shearson Lehmann Hutton Inc. vs TVB Treuhandgesellschaft für Vermögensverwaltung und Beteiligungen mbH*.
67. EK 08.03.1994, C-288/92, *Custom Made Commercial Ltd vs Stawa Metallbau GmbH*, kohtujuristi Lentz ettepanek.
68. EK 17.05.1995, C-341/93, *Danværn Production A/S vs Schuhfabriken Otterbeck GmbH & Co*, kohtujuristi Léger ettepanek.
69. EKo 13.07.1995, C-341/93, *Danværn Production A/S vs Schuhfabriken Otterbeck GmbH & Co*.
70. EKo 03.07.1997, C-269/95, *Francesco Benincasa vs Dentalkit Srl*.
71. EKo 16.03.1999, C-159/97, *Transporti Castelletti Spedizioni Internazionale SpA vs Hugo Trumpy SpA*.
72. EKo 27.04.1999, C-99/96, *Hans-Hermann Mietz vs Intership Yachting Sneek BV*.
73. EKo 05.10.1999, C-420/97, *Leathertex Divisione Sintetici SpA v Bodetex BVBA*.
74. EKo 27.06.2000, ühendatud kohtuasjad C-240/98-C-244/98, *Océano Grupo Editorial SA vs Roció Murciano Quintero ning Salvat Editores SA vs José M. Sánchez Alcón Prades, José Luis Copano Badillo, Mohammed Berroane) ja Emilio Viñas Feliú (C-244/98)*.
75. EKo 13.07.2000, C-412/98, *Group Josi Reinsurance Company SA vs Universal General Insurance Company (UGIC)*.
76. EKo 11.07.2002, C-96/00, *Rudolf Gabriel*.
77. EKo 21.11.2002, C-473/00, *Cofidis SA vs Jean-Louis Fredout*
78. EKo 01.04.2004, C-237/02, *Freiburger Kommunalbauten GmbH Baugesellschaft & Co. KG vs Ludger Hofstetter and Ulrike Hofstetter*.
79. EK 08.07.2004, C-27/02, *Petra Engler vs Janus Versand GmbH*, kohtujuristi Jacobs ettepanek.
80. EKo 20.01.2005, C-27/02, *Petra Engler vs Janus Versand GmbH*.
81. EKo 20.05.2005, C-464/01, *Johann Gruber vs Bay Wa AG*.
82. EKo 13.07.2006, C-103/05, *Reisch Montage AG vs Kiesel Baumaschinen Handels GmbH*.
83. EKo 26.10.2006, C-168/05, *Mostaza Claro vs Centro Móvil Milenium SL*.
84. EK 11.09.2008, C-180/06, *Renate Ilsinger vs Martin Dreschers, Schlank & Schick GmbH pankrotihaldur*, kohtujuristi V. Trstenjak ettepanek.

85. EKo 23.04.2009, C-167/08, *Draka NK Cables Ltd, AB Sandvik International, VO Sembodja BV, Parc Healthcare International Ltd vs Omnipol Ltd.*
86. EKo 14.05.2009, C-180/06, *Renate Ilsinger vs Martin Dreschers, Schlank & Schick GmbH pankrotihaldur.*
87. EKo 20.05.2010, C-111/09, *Č.eská podnikatelská pojišťovna as, Vienna Insurance Group vs Michal Bilas.*
88. EKo 07.10.2010, ühendatud kohtuasjad C-585/08 ja C-144/09, *Peter Pammer vs Reederei Karl Schlüter GmbH & Co. KG (C-585/08) and Hotel Alpenhof GesmbH vs Oliver Heller (C-144/09).*
89. EKo 09.11.2010, C-137/08, *Pénzügyi Lizing Zrt vs Ferenc Schneider.*
90. EKo 17.11.2011, C-327/10 *Hypoteční banka a.s. vs Udo Mike Lindner.*
91. EKo 15.03.2012, C-292/10, *G vs Cornelius de Visser.*

Eesti kohtupraktika

92. RKTko 28.11.2006, tsiviilasi nr 3-2-1-111-06.
93. RKTkm 01.06.2009, tsiviilasi nr 3-2-1-47-09.
94. VMK 22.03.2012, tsiviilasi 2-12-11337.
95. VMK 10.04.2012, tsiviilasi 2-11-64444.
96. PMK 25.04.2011, tsiviilasi nr 2-10-60710.
97. RKTko 27.04.2011, tsiviilasi nr 3-2-1-23-11.
98. HMK 24.04.2012, tsiviilasi nr 2-11-36761.
99. PMK 27.04.2012, tsiviilasi nr 2-11-41019.
100. TMK 15.05.2012, tsiviilasi nr 2-12-41.
101. TMK 31.05.2012, tsiviilasi nr 2-08-58177.
102. HMK 06.06.2012, tsiviilasi nr 2-11-64891.
103. PMK 25.06.2012, tsiviilasi nr 2-12-23965.
104. VMK 11.07.2012, tsiviilasi nr 2-12-24477.
105. VMK 13.09.2012, tsiviilasi nr 2-11-343.
106. TMK 27.09.2012, tsiviilasi 2-11-23827.
107. PMK 14.11.2012, tsiviilasi 2-11-53501.
108. TMK 14.11.2012, tsiviilasi 2-12-42603.

109. RKTkm 21.11.2012, tsiviilasi nr 3-2-1-123-12.

110. RKTko 06.02.2013, tsiviilasi nr 3-2-1-182-12.

Muud allikad

111. European Civil Law. Comment on EC Regulation No 44/2001 Brussels I 2000. Jurisdiction over consumer contracts [Sec. 4]. Arvutivõrgus: <http://www.europeancivillaw.com/brusselsone2000.htm> (01.02.2013).
112. B. Hess, T. Pfeiffer, P. Schlosser. Study JLS/C4/2005/03. Report on the Application of Regulation Brussels I in the Member States. September 2007, para 339. Available at: http://www.ipr.uni-heidelberg.de/studie2/reports/General_Report_31_10_2007.pdf (27.04.2013)
113. P. Jenard. Report on the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters signed at Brussels 27 September 1968. – OJ C 59, 05.03.1979, pp 1-65.
114. P. Schlosser. Report on the Convention on the Association of the Kingdom of Denmark, Ireland and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters and to the Protocol on its interpretation by the Court of Justice, signed at Luxembourg, 9 October 1978. – OJ C 59, 05.03.1979, pp 71-151.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Riin Rehepapp (sünnikuupäev: 19. september 1987.a)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

„Majandus- või kutsetegevuses tegutseva isiku kaitse tarbija hagemisel Brüsseli I määruse tarbijalepinguid reguleerivate sätete alusel“,

mille juhendaja on Maarja Torga,

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas, 06. mail 2013.a.